

በስባላ ጊዮርጊስ

ይህ ደብር በወሎ ክፍለ ሀገር በሰላታ አውራጃ በቡግና ወረዳ የሚገኝ ድንቅ ደብር ነው። ወደዚህ ደብር ስመውጣት ሰበረታ ፲፭ ሰደከመ ፳፭ ደቂቃ የምትወስድ እነስተኛ ዳገት አሰች። የቤተክርስቲያኑ አሠራር እንደ ሌሎች የሳቢባ ውቅር አብያተ ክርስቲያናት የተሰዋዩ ገጠቶች ያሉት ባይሆንም የቤተክርስቲያኑ አሠራር ግን አስደናቂ ነው። ስለ ቤተክርስቲያኑ ጥንተ መሠረት የሚያበራራ ከዚሁ ደብር ተጽፎ ያገኘሁትን የጽሑፍ መረጃ እንዳስ አቅርቧለሁ።

ጥንት የዚህ ቦታ ስም መካነ ሱዛ ይባል ነበር። መካነ ሱዛ ማለት የረድሕት የበረከት ቦታ ማለት ነው። በዚህ ቦታ ላይ ዘጠኙ ቅዱሳን መጥተው ሰዓቢ ቀን ጸሎት አድርሰውበታል። ከነሱም በፊት አመቤታችን በሰደቷ ወቅት አርፋበታለች። ልጇም ቦታውን ባርክታል። በኋላም ጌታችን በስለተ ዓርብ ሲለቀል ከጉት የፈሰሰው ደሙን መልክኩ ቅዱስ ዑራኤል በብርሃን ጽዋ ተቀብሎ በተሰደ ይህን ቦታ ረጥቶታል። ከዚህ በኋላ በ፪፻፳፪ ዓ.ም የነገሡት አፄ ካሌብ ፊንህስ የተባለው አይሁዳዊ ሀገረ ናግራንን በጣፋ ጊዜ ንጉሡ ወደ ናግራን ዘምተው አይሁዳዊውን ድል አድርገው እሱን ገደለው ሰማዕታተ ናግራንን አስቀጠረው ሲመለሱ መዳሕፍተ ብሉይትን ታቦተ አገዚአብሔር አብን፤ ታቦተ አርባዕተ እንስሳን፤ ታቦተ ማርያምን፤ ታቦተ ጊዮርጊስን፤ ታቦተ ሚካኤልን፤ ታቦተ ቂርቆስን ማርክው ይዘው ሲመጡ አክሱም

ሲደርሱ ደብረ ሮሐ በተባለ ሥፍራ ሳቢባ የሚያንጻቸውን አብያተ ክርስቲያናት በመንፈስ ታንጸው ስለታዩት ሲገለገሉ ሮሐ ከተባለው ቦታ በሰላም ደረሱ። እንደደረሱም ክርስቶስ ሰንገሡ ተገልጾ እንዲህ አሳቸው። ወዳጄ ካሌብ ሆይ! እየችኮልክ ከዚህ ብትመጣም እንተ የምታንጻቸው ቤተመቅደሶች ከዚህ አይደሉም። ከዚህ (በሮሐ ማለት ነው) ቤተክርስቲያኒን የሚያንጸው ገና አልተወሰደም። እንተ ቤተመቅደሴን የምታንጽበት ቦታ ግን ዓምደ ብርሃን ይመራሐል አሳቸው። በዚህ ግዜ አፄ ካሌብ ይህ ምስጢር ከተገለጸላቸው በኋላ ከአራት ቦታ ላይ ወርቅ ቀብረው ሲመለሱ ዓምደ ብርሃን እየመራቸው ቡግና መካነ ሱዛ ሲደርሱ ዓምደ ብርሃኑ ቆመ። እንደምንጣፍም ተነጣፈ። በዚህን ግዜ ፈጣሪዬ ከዚህ ቦታ አንጽ ሲሰኝ ነው ብለው መጀመሪያ ቤተ ጊዮርጊስን ከቋጥኝ ድንጋይ አንጽ። ቀጥለው ሳርዝና ሚካኤልን አንጽ። ከዚህ በኋላ ቤተ ቂርቆስን አንጽ። ከዚያም አርባዕተ እንስሳን አንጽ ከዚያም ቤተ ሐራን አንጽ። ብርካኪ ማርያምን። ማይ ምድር ማርያምን ሠሩ ከናግራን ያመጧቸውን ታቦቶች አግብተው ቅዱሴ ቤታቸውን በመካነ ሱዛ በቤተ ጊዮርጊስ ህዳር ፮ ቀን በ፳፻፲፭ ዓ.ም አክብረው ሲፈጽሙ ሰፍር ቁጥር የሲሰው ንብ መጥቶ ከቤተ መቅደስ ገብቶ ሰፈረ። በማግባቱ ህዳር ፳ ቀን ቤተ መቅደሱ በማር ተጥስቆ ተገኝቷል። ይህንንም ማር በዚህ ግዜ በቦታው የተሰበሰቡት ሰዎች በየቤታቸው ለበረከት ብለው በወሰዱ ግዜ በየቤተሰባቸው ደዋ ያሰባቸው ሰዎች

ደነዋል። አጋንንት ያደረገችው ሰዎች ሁሉ አየጮኽ ከደረሰባቸው ሰቃይ ደነዋል። ሰባት ቀንም በዚህ በመካነ ሱዛ ብርሃን አይታይ በታውን አጥሰቅሰቅታል ከዚህ በኋላ ይህ ዜና በአራቱ አህጉር ሁሉ ተሰማ። ደዋ ያሰበት ሁሉ የበታውን አፈር፣ ማር አየተቀባ ይፈወስ ደመር። አዲ ካሲብም በዘመነ መንግሥታቸው ይህ ሁሉ ድንቅ ነገር በተፈጸመ ግዜ ለአምሳካቸው ምስጋና አቀረቡ። ብዙ ሕዝቦች ክርስቲያናትንም ተክለው ሕዚሁ ሕዝቦች ክርስቲያናት ለዚህ መካነ ሱዛ ሰተባለው ሰቤተ ጊዮርጊስ ርሰት ጉልት አድርገው ሰጥተውታል። አዲ ካሲብ ግን መናነ መንግሥት በመሆን መንኲሰዋል። ከዚህ በኋላ በ፪፻፱ ዓ.ም የነገሡት የአዲ ካሲብ የልጅ ልጅ የአዲ ገ/መስቀል ልጅ ቅስጠንጢናስ ስመ መንግሥቱ ይሰሐቅ የተባለው ንጉሥ አንደነገሠ ወደ ቡግና መካነ ሱዛ ደረሰ። ከዚያም አንደደረሰ የአባቱ አባት አዎቱ አዲ ካሲብ ካነጸበት ቤተመቅደስ መካነ ሱዛ ደረሰ። ይህም መካነ ሱዛ ለቤተጊዮርጊስ የተባለው ነው። ከዚህም ቤተመቅደስ ገብቶ ሰገደ። ለግዳም አንደቆመ በተሸምራት ገረም የሆነ ነበረበል አሳት ከቤተመቅደሱ በር ሲንበገበገ ከነሠራዊቱ አይ። ንጉሡም ከነሠራዊቱ ሲደነቅ ለፍር ቀጥሮ የሲሰው ንብ ከቤተመቅደሱ ወጥቶ ንጉሡ ያረፈበት ድንኳን ውስጥ ሰፈረ። ይህም ድንኳን በማር ተሞልቶ ተገኝቷል። የንቡም ሠራዊት ተመሰሶ ቤተመቅደስ ገብቷል። ንጉሡም ያን በድንኳን የተገኘ ማር ባርኮት ተከብሮ እንዲያዝ ሠራዊቱን አዘዘ። በዚህም ሁኔታ መሸና ፫ ሰዓት ሲሆን

የቤተመቅደሱ አፀድ አንድ ነደደ ሁኖ አሳት ነበረበሉ ከሰማይ የሚደርስ መስሎ ሲንበሰበል ሲሊቱን በሙሉ አደረ። ንጉሡና ሠራዊቱም ይህንኑ የአሳት ነበረበል ሁሉም አይነደደ እየ ሲሉቱን ሙሉ ይህ የአሳት ነበረበል አሳቋረጠም ነበር ንጉሡ ይሰሐቅም ሠራዊቱን እንዲህ አሳቸው ይህን የአሳት ነበረበል ተመሰክታ ትሁን ? አሳቸው ሠራዊቱም ንጉሥ ሆይ አዎን እንመሰክተዋለን አሉ። ይህን ነበረበል አሳት ያሳየን ልዑል እግዚአብሔር የተባረከ ቡርክ ነው አሉ። ወደፊትም ብዙ ተሸምራት ይደረግበታል። ሕገ ይህን ነበረበል አሳት ያሳየን ልዑል እግዚአብሔርም ዳራ አሳት መሠሉ ገነት ነው ብለህ ገደመው ሲሰኝ ነው ብሎ ነገራቸው። ንጉሡም ቤተ አርባዓቱ አንሰሳን እና ከሳይ በመግቢያዬ ሳይ የገሰጽኳቸውን ገዳማትና አድባራት በሙሉ ሰብሰባላ ጊዮርጊስ ርሰት ጉልት ሰጥቶ ዳሯ አሳት መሠሏ ገነት ትሁን። የሰገረ ቅቅ የበረረ ወፍ አይገደበበት ብሎ ገደም ፻፱ ካህናት መደቦ ሀገረንም የአሳት ነበረበል ከቦት ሰሳታየ መካነ ነበረበል ዘቤተ ጊዮርጊስ ብሎ ሰየመ ከዚያ በኋላ ጥቂት በጥቂት አማርኛው እየተሰዋወጠ «ከነበረበል» ብረባላ ተብሏል ደሰናል በገዳሙ ውስጥ ያገኘሁት የብራና ታሪክ። የብረባላ ጊዮርጊስን ታሪክ አበቃን።

ይምርሐኑ ክርስቶስ

ይህን የንጉሥ ይምርሐኑ ክርስቶስ ድንቅ የጥበብ ውጤት የሆነውን ህንጻ ቤተክርስቲያን የምናገኘው በወሎ ክፍለ ሀገር በቡጉና ወረዳ ውስጥ ከሳሊበሳ ከተማ በስተ ሰሜን ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ነው። ከጥቂት ዓመታት በፊት ወደ ሕዚህ ቅዱስ ሥፍራ ይከድ የነበረው ደርሶ መልስ ሕንድ ቀን ይፈጅ በነበረ አድካሚ የአገር ጉዞ ነበር። ይህ መንገድ ከርቀቱ በተጨማሪ ረዳጅም የሆኑ ተራራዎችን መውጣት እና አደገኛ ቀልቀሶችን መውረድን ከንዲሁም ሕሰዳች እና ሰፋፊ ሚዳዎችን ማቋረጥ የሚጠይቅ መንገድ ነበር። ነገር ግን በሕሁኑ ጊዜ ከሳሊበሳ ከተማ ደምር በብልጣላ ጊዮርጊስ በኩል ይምርሐኑ ክርስቶስ ቤተክርስቲያን ድረስ የመኪና ፕሮጊድ መንገድ በመሠራቱ ምክንያት ያንን አድካሚ እና ሕሰቶጋሪ የአገር ጉዞ አስቀርቷል።

የቅዱስ ይምርሐኑ ክርስቶስ ህንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው ጥቁር ዓሳታማ ከሆነ ተራራ ከታችኛው ክፍል ላይ በሚገኝ እድገ ሰፊና ትስቅ በሆነ ወገረ ሰሂን በተባለው ዋሻ ውስጥ ነው። ይህን አስደናቂ ህንጻ ያነጸው ቅዱሱ ንጉሥ አዲ ይምርሐኑ ክርስቶስ ነው። ይምርሐኑ ክርስቶስ ከሦስቱ የኢትዮጵያ ወንድማማች ነገሥታት መካከል የገርማ ሥዌም ሷድ ነው።

እነዚህም ወንድማማች ነገሥታት የሚባሉት፡፡

1. ገርማ ሥዌም
2. ዛን ሥዌም
3. ጠንጠውድም ናቸው።

ቅዱስ ሳሊበሳ ከዛን ሥዌም የሚወሰድ ሲሆን የቅዱስ ይምርሐኑ ክርስቶስ የሕጉት ሷድ ነው። ከቅዱስ ሳሊበሳ በፊት የነገሠውም ቅዱስ ይምርሐኑ ክርስቶስ ነው። የንግሥና ዘመኑም አርባ ዓመት ነው። ይኸውም / ፲፱፮-፲፱፻ / ዓ.ም ድረስ ነው።

የቅዱሱ ገደብ እንደሚያስረዳው ንጉሥ ይምርሐኑ ክርስቶስ « ካህን ወንጉሥ » ይሰዋል። ካህነትን ከንግሥና ጋር አስተባብሮ የያዘ ስለ ነበር። ይምርሐኑ ክርስቶስ ከቅድስናው የተነሳ ቅዱሴ ገብቶ ሲቀድስ ሰማዎሮ መና፣ ወደን ከነጽዋው የወረደሰት አባት ነው።

ንጉሥ ይምርሐኑ ክርስቶስ የዚህን ህንጻ ቤተክርስቲያን ግንባታ ለማሳካት እና ከፍጻሜ ለማድረስ የተጠቀሙበትን የአሠራር ጥበብ ስንመለከት በእጅጉ የሚደነቅ ነው። በዚህ ግዙፍ እና ያስ ምሰሶ እንደ ሰማይ በቅመ ድንቅ ዋሻ ውስጥ ቅመው በሁለት አበይት ነገሮች ከመጠን በላይ ይደነቃሉ። ይኸውም እንደኛ ነገር ያን የሚያህስ ጥቁር ዓሳታማ ድንጋይ ጠርቦ ዋሻ ውስጥ ቤተ መቅደስ ፣ ቤተ መንግሥት እና መካነ መቃብር በተወሰነ ሜትር ርቀት ውስጥ በዚያን ዘመን ይህን የመሰሰ እጅግ የረቀቀ የህንጻ ሥራ መሥራት አባቶቻችን ምን ያህል የአምነት ጥንካሬና

የጥበብ ባለጸጋ እንደሆኑ በተገባር በዓይናችን እመልከተን የምንረዳበት ቅዱስ ሥፍራ ነው።

በመጀመርያ ደረጃ የምንጉበኘው ቤተክርስቲያን ነው። ይህ ቤተክርስቲያን እራት ማዕዘን ቅርጽ ያለው ሲሆን የቤተመቅደሱም አሠራር ይህን ይመስላል። በመጀመሪያ የዚህን ህንጻ ቤተክርስቲያን አሠራር በአምላክ ፈቃድ ቅዱስ ራፋኤል በቦታው የነበሩትን ርኩሳን መናፍስት ከአጣራት በኋላ እግዚአብሔር አምላክ በግልጽ ተገልጾ ለይምርሐነ ክርስቶስ የአሠራሩን ህኔታ ገለጸለት። ከዚህም በኋላ በአምላክ ፈቃድ ቅዱስ ይምርሐን ለቤተመቅደሱ ግንባታ የሚውሉ ቀላቀሶችን በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ከቅድስት ሀገር ጲዩሪሳሊም በሠረገላ እያመጣ አከማች። በመቀጠልም በቀጭኑ የተጠረቡ እና የተፈለጡ ጥቃቅን ድንጋዮች በናራ አየተጣበቁ በተወሰነ ሴንቲ ሜትር ከፍታ እንዲኖራቸው ተደርገው ከተገነቡ በኋላ በእያንዳንዱ ድንጋይ በተወሰነ ርቀት ላይ ጠንካራና ርዝመትን ከውበት ጋር በተሳበሱ ፕሮብ እንጨቶች የተረበረበ ሲሆን ፤ በየመስኮቶቹና በየበርቶም ላይ እንደ ዓይነርግብ እየሆነ የጥንቶቹ የሐረግ ቅርጾች የተፈለፈሉ እንጨቶች እና ልብነ በረዶች ተሰክተውበታል።

የቤተመቅደሱ ወሰል እና የጣረያው ክፍል በተለያዩ ሕብረ ቀለማት ያሻበረቀ እና እጅግ ረቂቅ በሆነ የእጅ ፍልፍል ሐረግና ሥዕላዊ ንድፎች የገጠ ነው። በአጠቃላይ የዚህ ቤተመቅደስ የወሰል ፤ ግድግዳ የጣረያ ክፍል አሠራር በሙሉ በእሁኑ ዘመን

ለምናዎቸው የሕንጻ ጥበብ ሥራዎች መሠረት ለመሆናቸው በቂ ምሥክርቶች ናቸው።

የቤተክርስቲያኑን ውስጠኛ ክፍል መጉብኘት የሚቻለው በባትሪ ወይም በሚፍና በሻማ ብርሃን በመታገዝ ነው። ከመቅደሱ በላይ የሚገኘው የቤተክርስቲያኑ ጉልሳት ላይ የሚገኙት ቅርጾች እና ቅቦች ሌላው የዚህ ቅዱስ ሥፍራ ልዩ ገጽታዎች ናቸው።

የቤተክርስቲያኑን ጉብኝት እንደጨረሱ በቀጥታ የሚያመራት ከቤተክርስቲያኑ በቅርብ ርቀት ላይ ወደ ሚገኘው የቅዱስ ይምርሐነ ክርስቶስ ቤተ መንግሥት ነው። ቤተመንግሥቱ የሚገኘው በዚሁ ዋሻ ውስጥ ሲሆን አሠራሩም ባለ እንደ ፎቅ የሆነ ሕንጻ ሆኖ አጠዛኛው አሠራሩ ከቤተክርስቲያኑ ጋር ተመሳሳይነት ያለው ነው። በእሁኑ ጊዜ ግን ይህ ህንጻ ለቅኔ ማሳሌት መቆሚያነት የሚያገለግል ነው። የሚገርመው ቤተክርስቲያኑም ሆነ ቤተመንግሥቱ ከታነዱበት ከጀኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስከ እሁን ድረስ ከማርጂታቸው በቀር የመፍረስና የመሰንጠቅ ሁኔታ ያስማሳየታቸው ነው። ጉብኝትዎ ይቀጥል እና በቤተክርስቲያኑ እና በቤተመንግሥቱ መሀል ለመሀል ባለው አቅጣጫ በስተ ምዕራብ በኩል ይጓዛሉ። ቦታውም የመቃብር ሥፍራ ላይሆን አይቀርም።

በዚህ ሥፍራ ላይ የሚታዩት አስከሬኖች በአጠዛኛው ዐልማቸው ያልፈረሱ እና የተለያዩ ዓይነት የአገናኘዝ ሥርዓቶችን የሚያሳዩ ናቸው። አስከሬኖቹ በጀኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ

እዚህ ቅዱስ ሥፍራ መጥተው ያረፈ ቅዱሳን አባቶች ዐፅም እንደሆነ ነው የሚነገረው። ከዚህ የቅዱሳን ዐፅም ስብስብ በኋላ የሚገኝም ዋሻ ይታያል። ይህ ዋሻ በጣም ረጅም እንደሆነም ካህናት አባቶች ይናገራሉ። ከዚህ ሥፍራ ጉብኝት በኋላ በቀጥታ የሚደመሩት የቅዱሱ ንጉሥ ይምርሱ ክርስቶስ መካነ መቃብር ወደ ሚገኝበት ሥፍራ ነው። መካነ መቃብሩ በጨርቅ የተሸፈነ ሲሆን ይህን ቦታ ለመሳሰም የሚሄዱ ምዕመናን በሙሉ እንደ ሥርዓት ይፈጽማሉ። ሥርዓቱም ምዕመናን የዳድቀን መካነ መቃብር « ፍታኝ ይምርሱ ክርስቶስ » በማለት ሦስት ጊዜ በመዞር ከሰባቸው የኃጢአት ደዋ እንዲፈቱ ይጸልያሉ፤ ከኃጢአታቸውም ይፈታሉ። ይህ ደግሞ በአምነት የሚደረግ ታላቅ መንፈሳዊ ሥርዓት በመሆኑ ይደረጋል። መጽሐፍ ቅዱስም በነገሥት ካስሰ ፲፫፥ ፳ ላይ የዳድቀ ሌብ መካነ መቃብር ሙት እንዳስነሳ ይነገረን ይሉ።

የዳድቀ በዓል እረፍት የሚከበረው ጥቅምት ፲፱ ቀን ነው።

አብርሀ ወሐድብሐ ቤተክርስቲያን

በትግራይ ክፍለ ሀገር ከመቀሌ ከተማ በስተ ሰሜን በኩል በክስተ አውሳሱ አውራጃ ከውቅሮ ከተማ በስተ ምዕራብ ፳፩ ኪ.ሜ ርቀት ላይ የሚገኝ ታላቅ ደብር ነው። የታነጸውም ፪፻፴፭ ሚትር ከፍታ ባለው ተራራ ሥር ነው ይህ ቤተክርስቲያን በጥንታዊና ታሪካዊነቱ ብቻ ሳይሆን በአሠራሩ በድንጋይ ቅርጽ ጌጡ እጅግ በጣም ግሩም የሆነ ሕንጻ ስለሆነ የውጥ ሀገር እንግዶች ንም ሆነ የሀገር ውስጥ ጉብኚዎችና ታሪክ አጥኚዎችን ሁሉ የሚያስደስት የሚማርክ ታላቅ ደብር ነው።

የቤተክርስቲያን ጠላት ክርስትናን ከምድረ ኢትዮጵያ ለማጥፋት ቅርጣ ተነስታ የነበረችው ዌዲት (ጉዲት) ይህንን ማራኪና እስደናቂ ከአንድ ወጥ ዓስት ተፈሰፍሱ የተሠራውን የአብርሀ ወሐድብሐ ቤተክርስቲያንን ለማቃጠል ሞክራ ነበር። ይኸውም የሰዓታት መቆሚያው ክፍለ ፈርሶ ከግዜ በኋላ በጥቃ ግንብ ተቀጥሎ የተሠራ መሆኑ በቂ ማሰራጃ ነው። ቅኔ ማሳሌቱና ቅድስቱ እንዲሁም መንበረ ታቦቱ ማለት መቅደሱ ጣራና ግድግዳው እስፎ እስፎ ከአንዳንድ ቦታ ላይ በቀደመ ቃጠሎው ምክንያት በጥቀርሻ ከመጥቅሩ በሰፊ ምንም አልፎረሰም። ውስጡም እጅግ በጣም ሰፊ እንደመሆኑ መጠን በቀስት መስክ እምረውና ተጊጠው የተቀረጹ ፲፫ አሰማድ (ምሰሶዎች) አሉት።

የቅዱስቱ ክፍል ጣራ በልዩ ልዩ ሐረግ የተገጠ ነው።
 ቤተመቅደሱ ከሦስት የተከፈለ ነው። በቀኝ በኩል የሚካሄድ
 ታቦት ያሰበት ቤተ መቅደስ በግራ በኩል ደግሞ የቅዱስ ገብርኤል
 ታቦት ያሰበት ቤተ መቅደስ ሆኖ መሃሉ የእመቤታችን ቅድስት
 ድንግል ማርያም ቤተ መቅደስ ይገኛል። ሦስቱም መንበረ
 ታቦቶች ማስት ቤተ መቅደሶች ሰየብቻቸው ሆነው በተራ የታነጹ
 ናቸው። የቅዱስ ሚካኤል እና የቅዱስ ገብርኤል ቤተመቅደሶች
 በር ያሳቸው ሲሆን የእመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም ቤተ
 መቅደስ ግን በር የሰውም (በመንጦሳሰት) መጋረጃ ብቻ
 የተጋረደ ነው። የአነዚህ ሦስት ቤተ መቅደሶች መንበረ ታቦቶች
 ጣራቸው ክብ ሆኖ የተሠራና እጅግ በጣም ያማረ ሲሆን በተስፋ
 የቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን መቅደስ ግድግዳው ከመጥቅሩ
 በስተቀር በልዩ ልዩ ሐረግ የተቀረጸ በመሆኑ ደስ ያሰኛል ።

በኢትዮጵያ የነገሥታት ታሪክ ውስጥ ስመ ፕር የሆኑትና
 ስክርሰትና እምነት በኢትዮጵያ መስፋፋት ትስቅ እስተዋጽኦ
 ያደረጉት የደጋጉቹ ነገሥታት የአብርሀና ወሽጽብሐ ዐፅም
 ያረፈውም በዚሁ ታላቅ ደብር ውስጥ በተስፋ ሁኔታ
 በተዘጋጀላቸው በቅዱስ ገብርኤል ቤተመቅደስ ውስጥ ነው።

በዚህ ድንቅ ቤተ መቅደስ ውስጥ እጅግ እስደናቂ ሆኖ
 የሚገኝ እንደ ተአምር አለ። ይኸውም ጥቅምት ፫ ስጥቅምት ፩

ዋዚማ ጆምሮ ሰዋዚማ መቆሚያ ከበር መመታት ሲጀምር
 ቤተመቅደሱ ውስጥ በሚገኙት ዓምዶች ውስጥ ማርና ወተት
 የሚፈስ ሲሆን በቅኔ ማኅሌቱ ውስጥ የሚገኘው ዓምድ ላይ
 ደግሞ ንጹህ ውኃ ይፈሳል። ይህ ብቻ እደደስም በበዓስ ንግሡ
 ቀን ደግሞ ፳፭ ኪሱ ከሚመዝነው የወርቅ መስቀል ላይ ዲዎቅት
 ጸልዩ በእንተ ወንጌል ብሎ ወጥቶ ምስባክ ሲሰብክ የወርቅ
 መስቀሉ ማንበት ይጀምራል። ከዚሁ የተነሳ መስቀሉ አንብዓ
መስቀል ይባላል።

የአብርሀና ወሽጽብሐ በዓል ንግሣቸው ጥቅምት ፩ ቀን በታላቅ
 ድምቀት ይከበራል የአባቶቻችን እምሳክ እግዚአብሔር
 ይመሰግንን አሚን !

ሚካኤል ዐብይ ዓዲ

ከመቀሌ ተነስተው ወደ ሕዲግራት በሚወስደው መንገድ ላይ ውቅር ከተማ ሲደረስ በስተግራ ወደ ሸብርህ ሸብብሐ ቤተክርስቲያን በሚወስደው መንገድ ከሸብርህ ወሸብብሐ በ፲፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የሚገኝ ድንቅ ቤተክርስቲያን ነው። ሚካኤል ዐብይ ዓዲ ፪፻፳፻፱ ሜትር ከፍታ ባሰው ተራራ ላይ የታነጸ ነው። የዚህ ቤተክርስቲያን የሰዓታቱ መቅሚያ በር ሽንዲቱም ከቅድስቱ በስተ ደቡብ በኩል የሚገኘው የዓምደ ወርቁ ሥራ ፕራ መልክና ቅርጽ ይዞ ይገኛል።

ቤተክርስቲያኑ የታነጸው በሸብርህ ሸብብሐ ዘመን ሲሆን ሽንዳሳነጹትም የሚነገረው ስቡክ ሸብርሃም የተባሉ ጻድቅ ናቸው። ሚካኤል ዐብይ ዓዲ በስተ ውጥ ሆነው ሲመስክቱት ባለ ግርማ ሞገስ ዋሻ መስላ ደብር ነው የቤተክርስቲያኑ ሕንጻ ለሠራር ሕራት ማዕዘን ሆኖ ውስጡ በሦስት ታሳሳቅ ክፍሎች የተከፈለ ነው። የሰዓታት መቅሚያው ክፍል ስብቻው በስተ ምዕራብ በኩል በር ሲኖረው ቅኔ ማኅሌቱና ቅድስቱ ግን በተርታ ይገኛሉ። ውስጣዊ ቅርጻቸውም ደስ ይሳል።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ክፍሎች ጠበብ ያሉ ሆነው ቅርጻቸው ያማራና የተዋቡ ዓምደ ወርቆች ስሉት። ከቅድስቱ ጣረያ ላይ በመስቀል መስክ የተቀረጸ ልዩ ገጠኛ ሐረግ ስለው ሚካኤል ዐብይ ዓዲ ውስጡ በንጽህና ስለተደዘና የዋዲትም

የቤተክርስቲያን ሕንጻ ስቃጣይ ሠራዊቶች ያስደረሱበት በመሆኑ ጉዳት ስለደረሰበትም። ሚካኤል ዐብይ ዓዲን ከወደ ውስጥ ስተመስክተው የ፪፻፮ው መቶ ክፍለ ዘመን ቤተ ክርስቲያን ሕንጻ መስሎ ይታያል።

ደብረማርያም ቅርቅር

ከሐውዚን ከተማ በስተ ደቡብ ፪ ኪ.ሜ. ርቀ
የምትገኘውን መጋብ የተሰኘውን መንደር ስለፍ ብሎ
በሚገኘው ከባህር ወለል በላይ በገምት ፪፻፶፫ ሜ. ላይ
በሚገኘው ተራራ ስፋፍ ላይ ትገኛለች። ከተራራው አግር አስከ
ቤተክርስቲያኑ ደረሰ የአንድ ሰዓት የአግር ጉዞን ይጠይቃል።

ተራራ መውጣትና ተፈጥሮን ማድነቅ ለሚያስደስታቸው
ሰዎች ደብረማርያም ቅርቅር ተስማሚ ቦታ ናት። ከተራራው
አናት ላይ ወጥተው በስተምዕራብ አምበይስስይቲን፣ በስተደቡብ
ተከፍለው የቅመት ረዳድሞች የጉሕ ተራሮችን፣ አንዲሁም
በስተሰሜን የሐውዚን ሚዳ መመልከት ከፍተኛ እርካታን
ይሰጣል። ማርያም ቅርቅር ትላለቅ ከሚባሉት የትግራይ ውቅር
አብያተ ክርስቲያናት ጋር የሚፈረድ ታሰቅ ደብር ነው።
የቤተክርስቲያኑ ፊት ሰፊ በጥቃቅና በድንጋይ የተሠራ ግንብ
ተሠርቶስት ይታያል።

የውጥው አካሉ ጣራ በአንጩት የተሠራ ሲሆን አፈት
መስኮችና ወደ ውስጥ የሚያዘልቁ ሁለት በሮች አሉት። ስፋቱም
፭.፱ ሜትር X ፪.፯ ሜትር ነው። ከፊት ሰፊ የተገነባውን አካል
ሳይጨምር ከዓለት ተፈልፍሎ የተሠራው ሕንጻ ስፋት ፲፮ሜ X
፪.፱ ሜትር ሲሆን በውስጡ ስድስት ዓምዶች ይገኛሉ። የዓምዶች
ቀመት ፪.፯ ሜትር ሲሆን በ፪.፯ ሜትር ተራርቀው ይገኛሉ።
በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በሚያስደንቅ ጥበብ የተቀረጹ የሰንሰለት

ዲዛይን የዓለር መልክ ያሳቸው ንድፎች በግድግዳው ላይ ይታያሉ
ጣራውም በተሰደዩ ንድፎች የተንቀጠቀጠ ነው። ይህ የዓምዶች
አቀራረብ ልዩና ከፍተኛ ጥበብ የተንጸባረቀበት ቤተክርስቲያን
የተዋጣላቸው ፲፮ ሠረገሳዎች አሉት። በትግራይ አብያተ
ክርስቲያናት ውስጥ የአዲስ ኪዳንን ታሪክ የሚያንጸባርቁ
ሦስቱ በብዛት አይታዩም። አብዛኞቹ የብሉይ ኪዳንን ታሪክ
ያዘሉ ናቸው። በደብረ ማርያም ቅርቅር ውስጥ ግን ወደ
ኢየሩሳሌም የተደረገን ጉዞ የሚያንጸባርቁ ሦስቱ መኖራቸው
የቤተክርስቲያኑን ጉብኝት ልዩ ያደርገዋል።

ከደብረ ማርያም ቅርቅር በስተሰሜን ዳንኤል ቅርቅር
ተብሎ የሚታወቅ ሌላ አንድ ትንሽ ቤተክርስቲያን ይገኛል።
የመገቢያ በራ ስፋት ዜ.፱ ሜትር X ፮ ሜትር ነው
የቤተክርስቲያኑ ስፋት በጣም ጠባብ ቢሆንም ከቤተክርስቲያኑ
በስተ ሰሜንና በስተ ምሥራቅ ገልተው የሚታዩትን የተፈጥሮ
ጸጋዎች ለመመልከት በጣም የተመቻች ቦታ ነው። ቤተክርስቲያኑ
በተሰደዩ ቀሰማት ያሸበረቀ ሦስቱ ባለቤት ነው። የአፈቱ
ወንጌላውያን የሐዋርያት የቅዱሳን መጻሕፍት አንዲሁም ንጉሥ
ዳዊት ከነበገናው የሚያሳይ ምስሎች ይታያሉ። የሽቡኑ ዳንኤል
አንደነበረች የሚነገርላት ቤተ ጸሎትም በቤተክርስቲያኑ ውስጥ
ትገኛለች።

የማርያም ቅርቅር በዓለ ንጉሥ በየዓመቱ ህዳር ፮ ቀን
ይከበራል።

አቡነ ይምዓታ

እኛህ ጳጳሩ በ፪ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ከመካከለኛው ምሥራቅ በስደት ምክንያት ተነስተው ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ወንጌልን ያስተምሩ ከነበሩት ዘጠኙ መነኩሳት መካከል አንዱ ናቸው። አቡነ ይምዓታ በተለይ ብዙ በቅዳሳት በትግራይ ውስጥ ገርዓልታ በሚገኘው ልዩ ስሙ ጉሕ ተብሎ በሚጠራው አካባቢ በሰማቸው የታነጸ ቤተ ክርስቲያን ይገኛል። ወደዚህ ቤተክርስቲያን ለመድረስ ከሐውዚን ወደ ደቡብ አቅጣጫ ፲፫ ኪሎ ሜትር ከተጓዘን በኋላ ወደ ምሥራቅ አቅጣጫ የግማሽ ሰዓት የአገር ጉዞ ማድረግን ይጠይቃል።

ቤተክርስቲያኑ ሰማይን እንደ ምስሶ ደገፈው የደዘ ከሚመስሉት ረጃጅም ተራሮች መካከል በአንዱ የሚገኝ ነው። የሚያስደንቀው የቤተክርስቲያኑ የመገቢያ በር አጣገቡ እስኪ ደረስ ድረስ ፈጽሞ አስመታየቱ ነው። ቤተክርስቲያኑ ከበሀር ወሰን በላይ በ፪፻፪ ሜትር ከፍታ ላይ ይገኛል። በዚህ ከፍታ ላይ የሚገኘውን ቤተክርስቲያን ለመውጣት ከፊት ሰፊት የተጋረጠውን የዓለት ተራራ መውጣት በጣም አስቸጋሪ ነው። ስለዚህ ለአገር መቅንጠጫ የሚያገለግሉ ጉድጓዶች ብቻ ነው ያለው። ከ፪፻፱ - ፲፪ ሜትር ርዝመት ያለው ይህ ገደል ቁልቁል ሲመስከቱት የሚያስደነግጥና የሚያስፈራ ነው።

ወደ ተራራው ከተወጣ በኋላ በጣም በሚያስፈራ ገደል የተከበበችና ኃይለኛ የአየር ግፊት ያላት እንዲት ጠባብ መንገድ ትገኛለች። የመንገዱ ስፋት ከ፳ ሴንቲ ሜትር አይበልጥም። ቤተክርስቲያኑ ከዓለት ተፈልፎ የተሠራ ሲሆን ከውስጥ አራት ራሳቸውን ቸልው የቀሙ ዓምዶች አሉት። ጠቅላላ ስፋቱ ፮ ሜትር X ፱ ሜትር ከወለሱ ወደ ጣረያው ያለው ከፍታ ደግሞ ፫ ሜትር ነው። ቤተክርስቲያኑ የሚደነቀው በሕንጻው አሠራር ብቻ አይደለም በውስጡ በደዛቸው ደማቅ ሥዕሎች ጥምር እንዲ የሥዕሎችን ድምቅት ያስተዋስ ለው ሥዕሎች ጥንታዊ ናቸው ብሎ ለማሰብ መቸገሩ አይቀራ ነው። እንዳንደ የሥነ ሥዕል ሲቃውንት እንደሚሉት ከሆነ ሥዕሎች በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሉ ናቸው። ቤተክርስቲያኑም የታነጸው የክርስትና እምነት ወደ ሀገራችን እንደገባ ብዙ ሳይቆይ እንደሆነ ነው። ይህ ቤተክርስቲያን በተራራዎች ጉዳ የተሸጉ በመሆኑ ከገራኝ እና ከጉዲት ጦር ጉዳት ሲያመጣጥ ቸሷል። በኢትዮጵያችን ውስጥ ያሉ አብደተ ክርስቲያናት በሙሉ በተዋሕዶ ጠላቶች ሲቃጠሉና ሲፈርሱ ግማሾችም በተደጋጋሚ ዝርፊያዎች ሲቸገሩ የአቡነ ይምዓታ ቤተክርስቲያን ግን ይህ ቸገር ብዙም የጉዳው አይመስልም። ሌላው ቤተክርስቲያኑን ልዩ ከሚያደርጉት መስዋዎች አንዱ የሆነው ደግሞ የበርካታ ሰዎች ዐፅም የተቀበረበት እና ከዓለት ተፈልፎ የተሠራ የመቃብር ሥፍራ መኖሩ ነው። አስደናቂው የመቃብር ሥፍራው አይደለም ቀባሪዎችም ጥምር

እንዲ፡፡ ቀባሪዎች በመቶዎች የሚቆጠሩ ኪሱ ሚትሮችን አቋርጠው በመምጣት በተራራው ላይ እንደ ዝንጀሮ ተንጠልጥሰው በቅዱሱ አባት በአቡነ ይምዓታ ስም ወደ ተሰየመው ሥፍራ እስከራን ይዘው መጥተው መቅበር ምስመናኑ ሰባታው ያሳቸውን ትልቅ ክብር እና የአምነታቸውን ጽናት ያሳያል፡፡ ስምሳሴ አስከረን ተሸክመው ከዋሏራት (ደቡብ ምሥራቅ ትግራይ) ጀምሮ ኪሱ ሚትሮ አቋርጠው ደቀብሩ ነበር፡፡ የአቡነ ይምዓታ ቤተክርስቲያን ሀገራችንን በዓለም ደረጃ ከአሳወቋት የውቅር ዓለት አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንዱ ነው፡፡

የአቡነ ይምዓታ በዓለ ንግሥ ፕቅምት ፳፭ ቀን በታላቅ ድምቀት ይከበራል የአባታችን ጸሎትና ለማሳደነት ስይለየን ለሚን፡፡

ደብረ ጽዮን አቡነ አብርሃም

ደብረጽዮን ከድንሙ በስተ ደቡብ ፪ ኪሱ ሚትሮ ርቀ በሚገኝ አምባ ላይ ይገኛል፡፡ ድንሙ ከሐውዜን በስተ ደቡብ ፳፪ ኪሱ ሚትሮ ርቃ የምትገኝ ትንሽ መንደር ስትሆን ከሐውዜን የሚነሳው የመኪና መንገድ ደንሙን አቋርጦ ደብረጽዮን ወደ ሚገኝበት ተራራ ይጠጋል፡፡ ከ፱፭ ደቂቃ ተጨማሪ የአገር ጉዞ በኋላ ቤተክርስቲያኑ ያለበት አምባ ላይ ይደረሳል፡፡ አምባው በሁለት አቅጣጫዎች በሜዳ የተከበበ ሲሆን ምዕራባዊ አካሉ ግን ከገርአዕታ የተራራ ስንሰሰት ጋር የተያያዘ ነው፡፡ አምባው ከባሕር ወሰል በላይ ፪፻፳፻፳፭ ሚትሮ ከፍታ ላይ በተሰደደ የዛፍ ዓይነቶች የተዋበና ሰፊ ስምስም ቦታ ነው፡፡ ቤተክርስቲያኑ በአምባው ሰሜናዊ ጫፍ ላይ አስፈሪ ገደል አፋፍ ላይ የተሠራ ነው፡፡ ሆኖም ግን አጥሩ ውስጥ ሆኖ ፊት ሰፊትና በስተ ግራ የሐውዜን ሜዳ በስተ ቀኝ የሐንስ ማዕቀዲን ሚካኤል ዐብይ ዓዲ የተሰኙትን አብያተ ክርስቲያናት ያቀፈውን የተራራ ስንሰሰት መመልከት ልዩ መንፈሳዊ እርካታ ይሰጣል፡፡

የደብረ ጽዮን አቡነ አብርሃም ቤተክርስቲያን በጥበባዊ አሠራሩም ሆነ በስፋቱ ትላልቅ ከሚበሉት የትግራይ አብያተ ክርስቲያናት ጋር ይፈረዳል፡፡ የቤተክርስቲያኑ ሥፋት ፲፪.፯ X ፯.፭ ሚትሮ ሲሆን ቀመቱም ፯.፭ ሚትሮ ነው፡፡ የቤተክርስቲያኑ ፮ ዓምዶች ፭.፭ ሚትሮ ቀመት ያሳቸው ሲሆን በ፪.፳፭ ሚትሮ ተራርቀው የቀሙ ናቸው፡፡ ዓምዶቹ ረዳድም ብቻ ሳይሆኑ በሐረግ

ቅርጽና በሥዕል ያሸበረቀ ናቸው። በሕራቱ ዓምዶች ላይ የክሯፕቴ (Croixpattee) መስቀሎች ቅርጽ ተቀርጸውባቸዋል። ከዓምዶቹ የሚነሱት ሠረገሳዎች በተሰደዩ ዲዛይኖች ተውበው ቤተክርስቲያኑን ግርማ ሞገስ አሳብሰውታል። የቤተክርስቲያኑ ጣራ በሠረገሳዎች የተከፋፈለ እና አብዛኛው ጎድጎድ ያስ (dome) ሆኖ ሁለት ክፍልፋዮች ግን በአሞራ ክንፍ ያማረ ሥራ የተከተሉ ናቸው። ጣራውም አንደሠረገሳዎች በተሰደዩ ዲዛይኖች የተገጠነው።

ቤተክርስቲያኑ ያስት ቤተመቅደሶች አሉት። እነሱም የአመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም የሚካሄደው ወገብርኤስና የሕርባክቱ አንሰሳ ናቸው። የቤተክርስቲያኑ አብዛኛዎቹ አካላት በመንፈሳዊ ሥዕሎች ያሸበረቀ ሲሆን በቤተመቅደሱ ግድግዳ ላይ የሚታየው የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ትዕቅ ሥዕል ግን ዕጹብ ድንቅ ከመሆኑም የተነሳ በዘመኑ የነበሩትን ሠዓሊዎች አንድናዳንቅ ያስገድደናል።

ከቤተመቅደሱ በስተጀርባ (በኮሪዶሩ ምሥራቃዊ ጫፍ) እንዲት እነስተኛ ክብ ክፍል ትገኛለች። የአቡነ አብርሃም የጸሎት ቤት እንደነበረች ይነገርላታል። በክፍሏ ግድግዳ ጣራ ላይ የተሰደዩ ዲዛይን ያሰባቸው መስቀሎችና አመቤታችንን ያጀቡ የቅዳሳን መሳከት ቅርጽ ተቀርጸውበታል። እቡነ አብርሃም በዋናው ቤተክርስቲያን ውስጥ የምናያቸውን መስቀሎች ሰማምረት እንደ

ሠርቶ ማሳዎ እድርገው የተጣቀሙበት የድንጋይ ላይ ቅርጽ ጥበብ የሚታያበት ድንቅ ክፍል ናት።

ሲሳው የደብረ ጽዮን ጸጋ የሚደነቅና ሰዩ የሚያደርገው በሚተጣጠፋው የብራና የሥዕል እስበው ነው። ይህ ዲዎሚትራ ግ ሳንቲ ሚትር የሆነ ባለ አንጨት ፍራም መደብል ሥዕል ሲሆን የተሰደዩ የመሳከትና የሐዋርያት ሥዕሎችን ይዟል። ፈረንጆች « ሲርሞን ያል ፋን » የሚሉት ይህ መደብል በጀጁው ክፍል ዘመን እንደተሠራ ይነገርላታል። የብራናው ሥዕል ትንሽ ከማርጂቱ በስተቀር የሥዕሎች ድምቀት እሁንም እስደበዘዘም።

ይህ የተክበረ ቤተክርስቲያን በዓለ ንግሡ በየዓመቱ ህዳር ፳፩ ቀን በድምቀት ይከበራል።

ደብረ ዳሞ

ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሀገር በአድዋ አውራጃ ውስጥ ነው። የደብረ ዳሞ ገዳም ከአካሉም ጽዮን ቤተክርስቲያን በ፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ዙሪያው ፈጽሞ ገደብ በሆነ ተራራ ላይ የሚገኝ ጥንታዊ ገዳም ነው። ገዳሙ ከሌሎች ገዳማት ለየት የሚያደርገው ወደ ገዳሙ የሚመጣ ሰው በሙሉ ወገቡን በገመድ አየታሰረ የሚወጣበት መሆኑ ነው።

ማንኛውም ሰው ወደ አዚህ ገዳም ለመግባት ቢፈልግ ከላይ ከተራራው ጫፍ በመነኮሳቱ መልካም ፈቃድ ወደ ገዳሙ የሚያስገባውን ገመድ ማግኘት ይኖርበታል። የተራራው ርዝመት በግምት ከ፳፮ - ፴ ሜትር ያህል ይሆናል። ይህ ግምት ከመራት ሕስክ ተራራው መግቢያ በር ማለትም በገመድ መጉተቱ አስከሚያበቃበት የተራራው ግማሽ አካል ድረስ ያለው ቦታ የሚያመለክት ግምት እንዲ የተራራውን ሙሉ በሙሉ ርዝማኔ ያካተተ አስመሆኑ ነው።

ይህን ለመጥር ገዳም የመሠረቱት ከዘጠኙ ቅዱሳን መካከል አንዱ የሆኑት አቡነ አረጋዊ / ዘሚካኤል / ናቸው። ዳድቀ የደብረ ዳሞን ተራራ ሰጠሕትውና ከመረጡ በኋላ ወደ ተራራው ጫፍ ለመውጣት ተቸግረው ሳብ በተራራው ሥር ሆነው ወደኔ ምነው እንደ አሞራ ከንፍ በኖረኝ አስዚያም ምነው ገመድ በኖረኝ አያሱ ሱባሌ ገብተው ሲጸልዩ ሳብ ቅዱስ ሚካኤል ወደ አርሳቸው ቀርቦ « አትፍራ ሥልጣን ተሰጥቶልህ ፤ በቀኝ

በኩልም በዚህች ሰዓት ትንሽ አርፈህ ቀይ አግዚአብሔር በገመድ ፈንታ ትሰቅ ዘንዶ ይሰክሳል » አላቸው። ወዲያውኑም አግዚአብሔር በቅዱስ ሚካኤል አማካኝነት ቀመቱ ሰድሳ ከንድ የሆነ ዘንዶ ልክ በዘንዶው ጥራ አቡነ አረጋዊ ተቀምጠው ዘንዶውም እንዳይተናኮላቸው ቅዱስ ሚካኤል ሰይፈን መዞ አየጠበቀ ትንሽ ወደ ተራራው መውጣት እንደደመራ ዘንዶው አቡነ አረጋዊን አወናጥፎ ከተራራው ጫፍ እንደወረወራቸውና በተራራው ላይ ሲደርሱ ሃሌ ሱያ አያሱ አግዚአብሔርን አመሰግነው በዚያ መቀመጣቸውን ገደብ አቡነ አረጋዊ ይገልጻል።

በአሁኑ ጊዜም የዚህ ዘንዶ ምሳሌ የሆነ የጠፍሮ ገመድ ይገኛል። ገመዱ ረድም አድሚን ያስቆጠረ እና አሁን አስካለንበት ዘመን ድረስ ያስተቀየረ መሆኑንም የገዳሙ መነኮሳት ይናገራሉ። ይህ ገመድ በአዚህ ብዙ መቶ ዘመናት ውስጥ እንደ ጊዜም ሳይታደሰና ሳይለወጥ በብዙ ሚስዮን የሚቆጠረ ሰዎች፣ ሰላሳት የሚገቡ በራዎች፣ በጉች ወ.ዘ.ተ በሙሉ ያስማቋረጥ በየጊዜው ሲወጡበትና ሲወርዱበት ይታያል።

ወደ ገዳሙ ለመውጣት መጀመሪያ ከላይ በሚባከልዎት ጠፍሮ ወገብዎን በሽምቀቅ ያስረና ከዚያም ወፈር ያሰውን እና በዘንዶው የተመሰለውን የጠፍሮ ገመድ በአድዎ ይደዛሉ። ወገብዎ የታሰረበት ጠፍሮ ከላይ ባለ ሰው የሚጉተት ሲሆን በአድዎ የሚደዙት ጠፍሮ ደግሞ ከላይ የሚጉትትዎትን ሰው ሳለማድከም በራስዎ ኃይል አየታገዙ የሚወጡበት ገመድ ነው። በዚህን ዓይነት

ጉዞ ውስጥ ፍርድነት ከታከሰበት በሰውነትም ላይ ጉዳት አያደረሱ፤ እየተሳሳቱ እና እየተጋገሙ ነው ከላይ የሚደርሱት።

ወደ ገዳሙ እንዲወጡ የሚፈቀደው ለወንዶች ብቻ ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት ሴቶች ወደ እዚህ ገዳም ለመውጣት ካለመቻላቸውም በላይ በገዳሙ የሚኖሩት ገዳማውያን ወንዶች በመሆናቸው ምክንያት ጾር እንዳይነሳባቸውም ጥምር ነው።

ወደ ገዳሙ የማይወጡት የሴት ጾታ ያላቸው አንስላትም ጥምር ናቸው። ከጾር በቀር ሴቶች እንዲወጡ አይፈቀድላቸውም። በታሪክ ወደ ገዳሙ የወጡት የእብነ አረጋዊ እናት ብቻ ናቸው። አላቸውም ቢሆን በሕይወት ሥጋቸው አደሱ ሳይሆን በሕይወት ዘመናቸው ከገዳሙ ግርጌ ሆነው በጾም በጸሎት ከቆዩ በኋላ የመጠራታቸው ጊዜ ደርሶ ከዚህች ዓለም በሞት ሲሰዩ ነው እስከረዳቸው ወደ ተራራው ወጥቶ የተቀበረው።

ደብረ ዳሞ በገመድ ከመወጣቱ በፊት ስጥቂት ጊዜ ወደ ተራራው የሚያስወጣ ደረጃ ከሥር ደምር እስከ ተራራው ጫፍ ድርሰ በአፄ ገብረመስቀል አማካኝነት ተሠርቶ ነበር። እንዲያውም አፄ ገብረመስቀል ሳሠሩት ቤተክርስቲያን ሲሆንጃው ግንባታ የሚውሉት ቀሳቀሶች በሙሉ በቀሳሱ የወጡት በዚሁ ተሠርቶ በነበረ ደረጃ አማካኝነት ነበር። ደረጃው የፈረሰው ግን በጻድቅ እብነ አረጋዊ ትዕዛዝ ቅዱስ ደፈድና አፄ ገብረመስቀል በአመቢታችን በቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸቸውን

ቤተክርስቲያን መርቀው ቅዱሴ ቤቷ ከተከበረ በኋላ ነው። ዳሞ የሚሰው የተራራው ስምም የወጣው ከዚሁ ከደረጃው መፍረስ ጋር ተያይዞ ነው። ይኸውም ጻድቅ እብነ አረጋዊ የተራራውን መውጫ ደረጃ በግእዝ « ዳሕምሞ » ማለትም አፍርሰው በማለት ስለተናገሩ ዳሕምሞ የሚሰው ቃል ከጊዜ ወደ ጊዜ ከዘመን ብዛት ዳሞ የሚል ቃልን ፈጠረ። በዚህም ምክንያት የተራራው ስም ደብረ ዳሞ በመባል እየተጠራ ይገኛል።

ደብረ ዳሞ መሀል ተራራው ላይ እንደደረሱ በወገብም ላይ የታሰረውን ጠፋር እስረክበው በአንዲት ጠባብ መጂስኪያ ውስጥ ያልፉና ተራራው እናት እስኪደርሱ ድረስ በተራራው ጥገ የተሠሩ ደረጃዎችን በጥንቃቄ ይወጡና በሰተ መጨረሻ በሚገርም ሁኔታ ሰፊ እና ሰምሰም ሚዳን ይገኛሉ። በዚህ አስገራሚ ሚዳ ላይ አንድ ቤተክርስቲያን፣ ከ፪ በላይ የውኃ ጉድጓዶች፣ በሦስት የተከፈሉ የገዳማውያት መንደሮች እና የመቃብር ሥፍራዎችን ይገኛሉ።

እዚህ ሰፊ ሚዳ ላይ እንደወጡ የመጀመሪያው የጉብኝት ምዕራፍዎ የሚሆነው የወጡትን ደረጃ እንደጠረሱ ከሚያገኙት አንድ አነስተኛ እና ጠፍጣፋ ድንጋይ ይሆናል። ይህ ድንጋይ በላዩ ላይ አነስተኛ የመስቀል ቅርጽ ያለው ሲሆን እብነ አረጋዊን ለመጉብኝት እፄ ገብረ መስቀል ወደ ተራራው በወጡ ጊዜ የንጉሡ ሠራዊት ከተራራው ግርጌ ሰፍሮ ስለነበር ይህንን ሠራዊት ሲባርኩ ጻድቅ ቅመውበት የነበረ ድንጋይ ነው።

ይህን ታሪካዊ ሥፍራ አይተው እንደጨረሱ ከፊት ሰፊትም በሚያምር ጥርብ ድንጋይ የታነጸውንና ዙሪያውን በሕረግንዳ ዕፅዋት የተሸፈነውን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ። የዚህ ቤተክርስቲያን አሠራር አፄ ገብረመስቀል ናቸው። ንጉሡ የገዳሙን ቤተክርስቲያን ያሠራት ከክርስቶስ ሰደት በኋላ በሰደስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ ነው። ቤተክርስቲያኑ የታነጸው ጻድቁ ከመሰውራቸው በፊት ሰላም በቤተክርስቲያኑም የተሰየመችው በአመቤታችን በቅድስት ድንግል ማርያም ስም ነበር።

የቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ሰፊ ባይሆንም መጠነኛ ነው። በቤተመቅደሱ ውስጠኛ ክፍል የሚገኙት ሥዕሎች የቀስም ቅባቸው የሚያስደንቅ ነው። ሥዕሎች አብዛኛዎቹ ጥንታዊዎች ባይሆኑም በቅድስቱ በኩል በስተ ምዕራብ አቅጣጫ በሚገኘው ገድገዳ ላይ የምትገኘው የአመቤታችን ምስል ፍቁር ወሰዳ ሥዕል ብቻ ናት ፻፲ ዓመት በሰደ እንደሆነች የተነገረች። በቤተመቅደሱ ውስጥ ወጥ የሆኑና የተሰጠጠሩ የድንጋይ እና የእንጨት ምስሎች የላይኛውን የጣሪያ ክፍል ደገፈው ቆመው ይታያሉ። በክርስቲያን መልክ የተሠራውን የጣሪ ክፍል ያየን እንደሆነ ብዙ የረቀቀ የጥበብ ሥራዎች የሚታዩበት ሌላው አስደናቂ ሥፍራ ነው። በዚህ የእንጨት ሥራ ጥበብ ተሰጥኦ እንዳላቸው የሚነገርላቸው አፄ ገብረመስቀል አራላቸው ተሳታፊ እንደነበረም ይነገራል።

ይህን የውስጠኛውን የጉብኝት መስመር እንደጨረሱ በቤተክርስቲያኑ ቅጽር ግቢ ውስጥ ወደሚገኘው የጸበል ቦታ ያመራሉ። ጸበሉ አራት ማዕዘን ባለው የድንጋይ ገንዳ ውስጥ የሚገኝ ሲሆን ከብዙ በሽታዎችና ደዌዎች የመፈወሰ ኃይልም አለው። ይህን ጸበል ጠጥተውና ተጠምቀው እንዳበቁ የቤተክርስቲያኑን ቅጽር ግቢ ሰቀው ወደ ቀጣይ ጉብኝት መስመርም ሥፍራ ይሂዳሉ። መካነ መቃብሩን የሚያገኙት ከቤተክርስቲያኑ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ያሉትን ሰፊ እና ሰምሰም ሜዳ አቋርጠው እነስተኛ ደረጃዎች ከወረዱ በኋላ በዝቅተኛ ሥፍራ ላይ ነው።

ከአቡነ አረጋዊ ቀጥሰው ማኅበረ መነኮሳቱን ይመራ የነበረት አባ ማትያስም የተቀበረት በዚሁ የመካነ መቃብር ሥፍራ ነው። ሰምሰከትም አለክ እሁን ድረስ በመቃብራቸው ላይ የመስቀል ቅርጽ ያለበት ድንጋይ ከመቃብራቸው ላይ ተተክሎ እናያለን። የጻድቁን መካነ መቃብር እንዳለፍን ከበስተ ደርባ እንዲት ጠበብ ያላችና ውሳኔ በብዙ የአስከሬን ሳጥኖች የተሞላች ዋሻ ያያሉ። በቦታው በሰጥን የሚቀበር ባይኖርም አስከሬኑ ከሰጋው አስከሬን ሆኖ እና ዕፅም አስከሬን ድረስ የሚያርፍበት ዋሻ ነው። ከዚህ ዋሻ ሌላም ስልጣን ክህነት ያላቸው ሰዎች የሚቀበሩበት ዋሻ አለ።

በዚህ የመቃብር ሥፍራ ላይ የጻድቁ አባት የአባ ዮሐን መታሰቢያ የጸሎት ቤት ይገኛል። አባ ዮሐን የመንግሥት መደብ

ከላላው ወደ ሸዋ ገዢነት ከዛጉዌ ወገን ከነጽኑት ለአብ ወደ ይኩኖ አምላክ በዘረበት ዘመን በደብረ ዳሞ የነበረ አባት ናቸው። አባ ዮሐንስ ለሐይቅ አስጢፋኖስ መምህር ለአባ ኢየሱስ ሞሽ እና ለደብረ ሲባኖስ እጩ ለአቡነ ተክለ ሃይማኖት አስከማ (ልብሰ ምንኩስና) ሰጥተው ያመነኩሉ ጻድቅ ናቸው።

አቡነ ተ/ሃይማኖት የመጀመሪያውን አስከማና ቅብ ቅናት (መታጠቂያ) ከአባ ኢየሱስ ሞሽ በሐይቅ አስጢፋኖስ ገዳም ከተቀበሉ በኋላ እንደ ገና ወደ ደብረ ዳሞ ሂደው ሙሉውን የምንኩስና ልብሰና ቅብ መታጠቂያውን ጭምር ከደብረ ዳሞው መምህር ከአባ ዮሐንስ እንደገና ተቀብሰው ለአባ ኢየሱስ ሞሽም ይዘውላቸው እንደመጡ የሁለቱም አባው ገደል ያስረዳል።

* የደብረ ዳሞ ገዳም ሥርዓተ ጳጉሚስ ተመስርቶበት ለዘመናት የኖረ ገዳም ነው።

* ደብረ ዳሞ ሥርዓተ መነኮሳት፣ ሥነጽሑፍ፣ ሥዕል፣ ቅርጽ ይሠራበት የነበረ ገዳም ነው።

* በመላው ኢትዮጵያ ለሚገኙ መነኮሳት አስከማ ይሰጥ የነበረው በደብረ ዳሞ ብቻ ነው።

• **አስከማ፡-** ማለት ምንኩስና ለመቀበል ወደ ገዳም የሚገቡ ወንዶች በአመክሮ ለሁለትና ለሦስት ዓመታት የጉልበት አገልግሎት ይሰጡና አመክሮ ጊዜያቸውን በትክክል የፈጸሙ እንዲመነኩሉ ይፈቀዳላቸዋል። ከመነኮሳበት ዕለት አንስቶ ከ፪ - ፬ ሰሜደርሱ ዓመታት ከገዳሙ የተመደበላቸውን

የሥራ ድርሻ ያሰ ምንም ልገመኝነት ከማከናወን አልፈው ብዙ ትረፋትን ለፈጸሙ የሚሰጥ ታላቅ የገዳማውያን መንፈሳውያን የአባትነት ማዕረግ ነው። ይህም አባት በሐይወተ ሥጋ አሰካሰ ድረስ እንደ ቅዱስ ይቆጠራል። በመንፈሳዊ ማዕረጉም ከማንም የበላይ ነው። ነገር ግን ለሌላ ሹመት አይታገምም።

በመላው ኢትዮጵያ የሚገኙ ገዳማት ለዚሁ ማዕረግ የታጩውን መነኮሴ ከመካከላቸው መርጠውና ማሰረጃ ሰጥተው ወደ ደብረ ዳሞ ይልኩ ነበር። የደብረ ዳሞ መነኮሳትም በከብር በመቀበል የሚገባውን ገዳማዊ መስተንገዶ ሰጥተው ሲያበቀ በማበረታታት በታላቅ መንፈሳዊ አደራ ወደ መጣበት ገዳም ይሸኑታል።

የዚህን መካነ መቃብር ሥፍራ ጉብኝትዎን እንደጨረሱ ቀጣይ የጉብኝት መስመርም የሚሆነውን ሥፍራ የሚያገኙት ከመካነ መቃብሩ በስተ ደቡብ አቅጣጫ ላይ ነው። የቦታው ስም **ሰቂርቲ** ይባላል። ቦታው በተራራው ጫፍ በአንደኛው ወገን ላይ የሚገኝ እና በተፈጥሮ የተበላሸ ከሥር ካለው ዓለታማ ሥፍራ ጋር የሚያገናኝ ገደላማ ሥፍራ ነው። ስለዚህ ቦታ ገዳሙን ሲያስጉብኙን የነበሩት አባት ያጫወቱኝን ታሪክ ልንገራችሁ። በዚህ የመሬት ቀዳዳ ውስጥ ብዙ አረጋውያን አባቶች ሾልከው ከ፪ - ፱ ሚትር ያህል ጥልቀት ባለው ገደል ውስጥ ወድቀው በሚያሳዝን ሁኔታ ሞተዋል። እነዚህ አባቶች የሞቱትም በሌሊት

ወደ ቤተክርስቲያን በመሄድ ላይ አዎሉ ሰይጣን በሰው አምላክ አየተገለጸ የሚረዳቸው እና መንገድ የሚመራቸው በመምሰስ ወደ አዚህ ገደስ እንደከተታቸው ነው የተነገረኝ። ነገር ግን እኒህ የሚሞቱት አባቶች እግዚአብሔር ባወቀ የሰማዕትነትን ከብርሃን ከአምላካቸው ይቀበላሉ።

እዚህ ገደስ ጋር ቆመው ወደ ኋላዎት ሲዞሩ በምዕራብ አቅጣጫ በኩል አጅብ ያሰና የገጠር ከተማ የሚመሰስ መንደር በቅርብ ርቀት ላይ ያዎሉ። እነዚህ መንደሮች በገዳሙ ውስጥ የሚገኙ አገልጋዮች የሚኖሩባቸው ናቸው። እነዚህ መንደሮችም በሦስት ይከፈላሉ። ለአዎንዳንዳቸውም መጠሪያ ሰዎች አሏቸው። እነሱም፦

፩. ምጽዳት አበው

፪. አፈ ጽዮን

፫. ታች ቤት በመባል ይጠራሉ።

ወደ እነዚህ መንደሮች አየቀረቡ ሲመጡ ግን በዚያ ሰማይ ጥገ በደረሰ ተራራ ላይ በአምላክ ቅርኑትና ጥበብ የሆነ እና የተደረገ ነገር ያዎሉ። ይኸውም ተዓምራት እዚያ ሰማይ ጥገ በደረሰ የድንጋይ ተራራ ላይ የውኃ ምንጭ መኖሩ ነው። የምንጭ ውኃው ጉድጓድ አንድ ብቻ ቢሆን ባልገረመም ባሳስደነቀም ነበር። ነገር ግን የምንጮች ብዛት አንድ መቶ ሃምሳ ያህል መሆናቸው አንዷ። እነዚህ ምንጮች

ደግሞ በውጥ ከሚገኙት የምንጭ ውኃዎች በተጨማሪ በአዎንዳንዳቸው መነኮሳት ቤት ውስጥ መገኘትም ሲላው ተዓምር ነው።

በገዳሙ ውስጥ የሚገኝ አንድ መነኮሴ በቤት ውስጥ አንድ የጸሎት ቤት ፣ አንድ እንግዳ መቀበያ ሳሉን ፣ አንድ ማዕድ ቤት ከነምንጭ ውኃው ይኖረዋል። ይህ የምንጭ ውኃ የሌላቸው አንዳንድ ቤቶች የምንጭ ውኃ ካላቸው ጉረቤቶቻቸው በቀጥታ በይ ሰሰሚሳብላቸው የውኃ ችግር አያገኛቸውም። በተሰይ ከበዓታቸው ሰማይወጡና ሱባዔ በመግባት ሰረጅም ጊዜ በዓታቸውን ዘግተው ሰሚቀመጡ አባቶች ይህ የውኃ ምንጭ እግዚአብሔር አምላክ እንዲህ አድርጉ ማዘጋጀቱ አንዲት ነገር ሥቃይ እንዳዳናቸው ነው የሚናገሩት።

ከዚህ ቤት ውስጥ ከሚገኘው የውኃ ምንጭ የማይጠቀሙና በቤታቸው ውስጥ ምንጭ የሌላቸው፣ ከጉረቤትም ከቤታቸው አቀማመጥ የተነሳ ውኃው ሲሳብላቸው ያስቻሉ መነኮሳትም የሚጠቀሙበት አንድ ሰፊ የውኃ ጉድጓድ ከመንደሮች ውጪ ሰሦሰትም መንደሮች አማካይ በሆነ ሥፍራ ላይ የሚገኝ ጥሰቀቱ ፲፭ ሚትር ያህል እንደሚደርስ በመነኮሳት የተገመተ ጉድጓድ ውስጥ የሚገኝ የውኃ ጉድጓድ ሰላሳ ከዚያ ይጠቀማሉ።

እነዚህ በውጥ የሚገኙ የውኃ ጉድጓዶች አገልግሎት የሚሰጡት ሰሦስት ነገሮች ነው። አንደኛውን ጉድጓድ ሰዎች ለመጠጥ የሚያውሉት ሲሆን ፤ ሁለተኛው ደግሞ በገዳሙ ያሉ

ከብቶች የሚጠጡት ሲሆን ቀረው እና ሦስተኛው ደግሞ ሰልብሰ ማጠቢያና ሰቤት ሥራ አገልግሎት የሚውል ነው። የውኃ ጉዳዩ በተፈጥሮ የራሱ መከዳኛ የሆነ ልብሰ ያለው እና በአረንጓዴ ዕጽዋት የተሸፈነ ነው። የሚገርመው ነገር ይህን በገደሙ ውስጥ የሚገኝ ውኃ ከዝናብ በቀር ሌላ ከገዳሙ ውጭ ያለ ውኃ ቢደባለቅበት የውኃው ሽታ መጥፎ ጠረን አውጥቶ አካባቢውን እንደሚበክለው ነው ከመነኮሳቱ የተነገረኝ።

የጉብኝት መስመርዎ ይቀጥልና የደብረ ዳሞ ተራራን ጉብኝት በእንዲህ ዓይነት አሰደናቂ ነገሮች ሲገረሙና ሲደሰቱ ከቆዩ በኋላ እያሰቀሱና ጸጉራዎን እየነጩ ደረትዎን እየደቀ ወደሚወጡበት ሥፍራ ያመራሉ። ነሐሴ ፲፫ ቀን ፲፱፻፳፱ ዓ.ም መነኮሳቱ የፍንዳታ ድምፅ በመስማታችን ፤ የፍንዳታውን ድምፅ ወደ ሰማንበት ቦታ ሮጥን ፤ ሮጠንም ከቦታው ደረሰን። አሳቱ በቤቱ ውስጥ የሚገኙት ጧፍና ዕጣኖች ኃይል አየሰጡት ወላፊት አሳለጠጋ እሰን። ብንሯሯጥ ፤ ብንጮህ፤ ብናለቅስ የምናመጣው ነገር ባለመኖሩ ዓይኖችን እያየ ብዙ ውድና ብርቅ ቅርሶችን የያዘው ዕቃቤት ነድዶ ሐመድ ሆነ። ይሳሉ መነኮሳቱ ወደኋላ ያንን ቀን በማስታወስ እያሰቀሱ።

በዚህ ዕቃቤት ውስጥ የነበረ በብዙ መቶዎች የሚቆጠሩ ውድ እና በአሁኑ ግዜ በምንም ዓይነት ዘዴ ለንተካቸው የማይቻሉን ቅርሶች ናቸው የወደሙት። ከነዚህ ካለመተኪያ ከወደሙት ቅርሶች መካከል።

- * ዜና ሕይወት የብሪና መጽሐፍ ፤
- * ከበበ አክሱም የብሪና መጽሐፍ ፤
- * የወርቅ ከበር እና ሁለት የወርቅ ዘውድ ስሁስ ሚካኤል ስገዳሙ ያበረከትዋቸው ፤

በተሰይ ከበበ አክሱም የሚባለው መጽሐፍ በሌሎች ገዳማት የሌለ እና በደብረ ዳሞ ብቻ የነበረ ያስተተኪም የተቃጠለ መጽሐፍ ነው። ብቻ የደብረ ዳሞን ጉብኝትዎን በዚህ መልኩ ያጠናቅቀና በመጡበት አኳኋን ወገብዎትን በገመድ ይታሰሩና ተራራውን ይወርደሉ።

ወደ ደብረዳሞ እስከረን ሲጠግ

አባ ጳጳሳዊ

አባ ጳጳሳዊ ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሀገር ውስጥ ነው። አክሱም አጠገብ በሚገኝ ተራራ ላይ በሚደሰደንቅ አይታ ውስጥ የሚገኝ ቤተክርስቲያን ነው። አባ ጳጳሳዊ ከዘጠኙ ቅዱሳን አንዱ ሊሆኑ የመሰረተት ገዳም አሳቸው በህይወተ ሰጋ አስካሉ ድረስ በማርያም መግደላዊት ስም የሚጠራ ቤተ ክርስቲያን አሠርተው ነበር። ከአባ ጳጳሳዊ በኋላ ግን መካነ ፃዕናት በመባል ታወቀ የሳቸው ስምም ተደራቢ በመሆን ይጠራ ይመር። መካነፃዕናት ሰወንዶች ብቻ መንፈሳዊ አገልግሎት ሊሰጥበት በማርያም መግደላዊት ስም የተሠራው ደብር ሰሊቶች ብቻ ተወሰኖ አስከ አሁን ድረስ ይገኛል። ታዲያ የዳድቀና የቦታው ስም አንድ ላይ ሊጠቀስ አባ ጳጳሳዊ ዘፃዕናት ይባላል። አንዳንዴም ገዳሙ መካነ ፃዕናት በመባል ይታወቃል። ፃዕናት ማለት ርዝመቱ ሦስት ከንድ ሰፋቱ አንድ አስኪር ሜትር ያህል ሆኖ የተዘጋጀ የዳድቀ መጽሐፍ ጉድጓድ ነው። በዚህ ጉድጓድ ውስጥ ቀን ቀን ሰብከተ ወንጌላቸውን ሊያጣድፉ የሚውሉት ዳድቀ አባት ሲሊት ሲሊት አየጸለየ ቋ ፃዕናት ሙሉ አሳሰፈዋል።

ይህንን ቦታ በአካባቢው የሚኖሩት ምዕመናን እንደ አባ ጳጳሳዊ አይደሉም የጠሩታል። አዲ ካሊብ ወደ የመን ከመዝመታቸው በፊት ከአባ ጳጳሳዊ የጸሎት ተማጽናን ያገኙበት በደስ አድራጊነት ሲመሰሉ መንኲሳው የተቀመጡበትና

በኋላም በፊት ያረፈበት ታላቅና ታሪካዊ ገዳም ነው። በዚህ ገዳም ቅዱስ ያሪድ የቅዱስ ኢፍራምን የዚህ ትምህርት ተምርቦታል። ይህ ገዳም በከፍታማ ቦታ ላይ ሰለበር የፋሽስት ኢጣሊያ ወታደሮች የጦር ምሽግ በማድረግ በአምስቱ የወረራ ዓመታት ተጠቅመውበታል። ቅዱሳት መጻሕፍትን ከውጥ ቋንቋ ወደ ግዕዝ መገልበጥ ከተደመረ አንሶች የመጻሕፍት ት/ቤት 1 ቅዱስ ያሪድ ከተነሳ ወዲህ ደግሞ የዚህ ት/ቤት ከአክሱም የራቀበት ጊዜ አንደሌለ ይታወቃል። መነሐሪያ ቦታውም ይኸው የአቡነ ጳጳሳዊ ገዳም ነበር። በዚሁ ገዳም ተሰምዶ የኖረው የዚህ አይነት ቀሚ ይባላል። ሲቃውንቱ የዚህ መጻሕፍት ጸመ ድን፣ ድን ምዕራፍና ዝማራ መዋሊት አስከ አሁን በገዳሙ በክብር አንደተጠበቀ ይገኛሉ። የአባ ጳጳሳዊ ገደል ሙሉው የሚገኘው ግን በጣሊያን አገር ሊሆን አሁን የሚገኘው ገደል ግን ከሰንክሳር ከድጓና ከመሳሰሉት ተውጣጥቶ የተዘጋጀ ነው።

የአባ ጳጳሳዊ በዓል ዕረፍታቸው ጥቅምት ፮ ቀን ይከበራል። የማርያም መግደላዊት ዕለት ዕረፍትም ነሐሴ ፮ ቀን መሆኑ በሰንክሳር ሰለተመዘገበ የሁለት የጦር በዓል በአንድ ቀን ሊታሰብ ይኖራል።

ማኅበረ ዶጊ

ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሐገር በአካላም አውራጃ ከአካላም ከተማ ወደ ደቡብ በሚወስደው መንገድ ፲፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ነው። ማኅበረ ዶጊ ማለት « እንስሳል » ማለት ነው። አባታው ላይ በነበርሁ ግዜ ያገኘሁት መረጃ ትንሽ አጭጋቢ ባለመሆኑ በኢትዮጵያ ጆርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የሰብከተ ወንጌልና ሐዋርያዊ ተሰላሳ መምሪያ የሥነ ጽሑፍ ከሚተ በኩል አየተዘጋጀ በየወሩ አንድ ጊዜ አይታተመ ከሚወጣው « ልሳነ ተዋሕዶ ዘጆርቶዶክስ » ከሚለው የቤተክርስቲያናችን መጽሐት ላይ ያገኘሁትን በጥቂቱ ቀንጨብ አድርጌ አቅርቤዋለሁ።

መጽሐፉም ዋቢ አድርጎ ሰንበብ ያበቃው ከገዳሚ በተሳካሰትና በመረ.ኢ.ኢም የተዘጋጀውን መጽሐፈ ሱባኢን መሠረት አድርጎ ነው። ታሪኩንም ሲያስረዳ አንዲህ ይላል። አቲ ኩን ሕንደኪ ንግሥተ ነገሥታት ዘኢትዮጵያ ሆና በነገሠች በ፴፱ ዓ.ም. በአንደኛው ዓመተ መንግሥትዋ ወንጌላዊው ማቴዎስ መርዋ ከተማ ገብቶ ሲያስተምርና ሲያጠምቅ ስምታ መኳንንቱን መሰፍንቱን አስክትላ በብዙ ሺህ የሚቆጠር ሠራዊት ይዞ መሪዋ ወረደች። በዚያም ንግሥቱ ቅዱስ ማቴዎስን አግኝታ «የኢየሱስ ክርስቶስን የእግዚአብሔር አብ የጣህርይ ልጅ መሆኑን አውቃለሁ ይሁን እንጂ ዳግመኛ ከእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ መወሰድን አላውቅም ነበር። አሁን ግን በትምህርትህ መንፈስ

ቅዱስ ስስገስጸህን አጥምቀኝ» አሰኘው። ማቴዎስም ንግሥቱን ካጠመቀ በኋላ መኳንንቱን መሰፍንቱንና የጦር ሠራዊቱንም ሁሉ አጥምቆአቸዋል ይላል። አያይዞም « ንግሥቱም ማቴዎስን ይዛው ወደ አካላም ተመሰሰች። ልጆቿንና ቤተሰቦችንም አስጠመቀች አካላም የሚባል ባልዋም አምና ተጠመቀ በማለት ያትታል።

ታሪኩን በማብራራት ሲቀጥል « ቅዱስ ማቴዎስ ከዚያ በፊት የጌባንና የናገረንን ሐዘቦች አጥምቆአል። ካስ በኋላ በዚሁ ጊዜ ሐዋርያው ማቴዎስ የማኅበረ ዶጊን አንድነት ማኅበር አቋቁሞ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ስም በየወሩ በ፳፱ ቀን አየተሰበሰቡ ማኅበር እንዲጠጡ አድርጉአል ሲል ማኅበረ ዶጊን የመሠረተው ሐዋርያው ማቴዎስ መሆኑን ይነግረንና በመቀጠል በ፫፻፳፭ ዓ.ም. በአሥፍሐ ወልደ አብርሃም ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ዘመነ መንግሥት ሮምያ ከምትባል መንደር ከሮም ፩ ሰባ ጽድቅ የሚሰደዱ ብፁሕን ናቸው። መንግሥተ ሰማዎት የአነርሱ ናትና።

፪. « አባቱን እናቱን ሚስቱን ልጆቹን ያልተወ ሲያገስግስን አይቸልም » ብሎ የተናገረውን አንብበው ትርጉሙ የገባችው እና የዚህችን አስም ጣዕም ጥቅም ንቀው ሀገራቸውን ወገናቸውንና ዘመዶቻቸውን ትተው መንነው ወደ ኢትዮጵያ የመጡት በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ነበሩ።

እነዚህም ከአክሱም ከተማ በስተ ሰሜን ከሐውልቱ በስተጀርባ « ቤተቀጢን » በሚባል ሥፍራ እንደ ዓመት ከሰድስት ወር ያህል እንደተጠቀመው ታሪኩ ያመለክታል። በዚያም ምቹትና ድሱት ስለተሰማቸው ለዚህ ለዚህም ከሀገራችን ለምን መጣን? ስለዚህ ሱባኢ ገብተን በጾም በጸሎት ተወሰነን የምንሄድበትን ቦታ በረከተ ነፍስ የምናገኝበትን ሥፍራ እግዚአብሔር እንዲያሳየን እናመልክት ብለው ሱባኢ ገብተው ጸም ያዙ።

ከሱባኢው በኋላ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ተገልጾ እያንዳንዳቸው የሚኖሩበትን በአት እመለከተቻቸው። በዚያውም በጾምና በጸሎት ጸንተው እንዲኖሩ ነገረቻቸው ሦስት ሺህ ያህሉ ደግሞ ከላይ ወደጠቀሰው ሥፍራ ጌዱ። እዚያ ከነበሩት ጋርም ተደመሩ። ከዚያም የቅዱስ ዳውሎስንና የቅዱስ ዮሐንስን መመሪያ ተከትለው ማለት « ከሁሉ ፍቅር ይበልጣል » የሚሰውን ጠብቀው በእምነት በፍቅር ጸንተው በየላምንቱ እሱድ ተዝካሪ ስንበትን ጠብቀው ማኅበር ሲጠጡ ሳስ ጌታችን ሲዩሱስ ክርስቶስ በእምሳሉ ነዳዩ ደህ መለሱ በመካከላቸው ተገኝ ይላስ ታሪኩ።

መጽሐፉ ታሪኩን ሳያቋርጥ ይቀጥልና ከእነርሱ ጋርም እንደ ማኅበረተኛ ሆኖ እንዲታወቅ ጠየቃቸው። እነርሱም ፈቀዱለት። እንደ ዓመት ከመንፈቅ ያህልም ከእነርሱ ሳይሰይ ቆየ በዚሁ ጊዜ ሰነም ተራ ሰጡኝ እንደ አቅማ ዝክር ሳውጣ

አላቸው። እነሱ ግን አይሆንም እንተ ደህ ነህ ከእኛ ጋር ሁነህ በዓሱን አክብር እንዲ ምን አለህና ነው አሉት። እርሱም አይሆንም ሰጡኝ እንዲ አላቸው። እነርሱም ካልከማ ብለው ቀን ወሰነው ሰጡት። ከማኅበረተኞቹም መካከል « ሳይዳ » የሚባል ሰው ነበር። ይህም አሳላፊ (ሙሴ) ማለት ነው። ይህም ሰው እንግዳና ደህ ሰው ፈጽሞ አይወድም ነበር። ጌታችንም ከማኅበረተኞቹ መካከል ሲገኝ ደህ መለሱ ለሰነበር በጣም ይጠላው ነበር። እንደ ዓመት ከሰድስት ወር ሲቀመጥም እንደ ቀንስ ስንኳ እንደ ዋንጫ የወይን ጠጅ ስጥቶት እያውቅም ነበር።

ሆኖም የጌታችን ማኅበር ስለ ደረሰ እንደ ማኅበራ ስርዓት አሳላፊውን ጦርቶ ጋኖቹን አጠብሰን አለው እርሱም አላጥብልህም ምን አለህና ነው! እንተ ማኅበር የምታደርገው? ብሎ እናንቅ ተመለከተው። ጌታም እንደ አረኛ ጦርቶ እንተ ልጅ ከብቶታህን እኔ አጠብቅላለሁና ውኃ እምጣልኝ አለው። ልጁም ገምቦውን ይዞ ትንሽ ወረድ እንዳለ ጌታ ዘወትር ከሚቀመጥበት ድንጋይ ላይ ሆኖ ዘንጉን ወደ ልጁ አቅጣጫ ወረወረው። ዘንጉም ከልጁ ፊት ሃዶ ተተከሰ። ልጁንም ጦርቶ ዘንጉን ንቀለው አለው። ልጁም ዘንጉን ቢነቅለው ውኃ ፈለቀ። ከርሱ ቀድተህ እምጣልኝ አለው። ልጁም ከዚያ ውኃ ቀድቶ እመጣለት። ጌታም ውኃውን በጋኖቹ ውስጥ ጨምሮ እስከ በዓሱ ድረስ አቅየው።

በበዓሉ ቀን ማኅበርተኞች ምን ሊያበሉን ነው ? ምን ሊያጠግን ነው? ሳይሉ ሁሉም ተሰበሰቡ። ጌታችንም በፊታቸው ጋናቸን ቢባርካቸው የወይን ጠጅ ተሞልተው ተገኙ። ቀደቶ ቢሰጣቸውና ቢቀምሱት በጣም ግራም ሰሰ ነበር እጅግ እደነቀ እነርሱም ጌታ ከዳድቃን አንዱ ሰሰመሰሰቸው ከእግሩ ሳይ ወድቀው እስካሁን ሳንበድስህ አስቀረንምና ይቅር በሰን ብሰው ሰመኑት። ጌታም ተነሱ ብሉ ካሰሰላቸው በኋላ እናንተ እስበደሳችሁንም የበደሰኝ አሳሳፊዎችሁ (መሴዎችሁ) ነው። አንድ ቀን አንኳን አንድ ዋንጫ ወይን ጠጅ እስመጠኝምና አፈራርዱኝ እሳቸው።

ነገር ግን መሴው የማያፍር ደፋርና ርጉም ሰሰነበር ሲጠይቁት ይህ ሰው (ጌታችን) በልቶ እስበሳሁም ጠጥቶ እስጠጣሁም የሚል ስሳ ሆነና ሰሰማይጠግብ ነው እንዲ እንዲያውም ሰእናንተ እንዳንድ ዋንጫ ሰሰጥ ሰእርሱ ሁለት ነበር የምሰጠውና የሚጠጣው ብሉ የሐሰት ቃል መሰሰ። ጌታችንም እንግዲያስ እኔ የጠጣሁባት ዋንጫ ትቅረብና ትመሰክርብኝ አሰው። በዚሁ ተሰማምተው አሳሳፊው (መሴው) ኺዶ ዋንጫ አምጥቶ በዚህ ነበር የምሰጠውና የሚጠጣው ብሉ አቀረበ። ዋንጫዋም ከተቀመጠችበት አንድ ኮንድ ከሰንዘር ተነስታ እስማትን የፈጠረ ጌታ አምሳክ በእዱ እስጠጣብኝም። እኔ የያዝኩትን የወይን ጠጅም አስቀመስም ብላ መሰከረች። በዚያን ጊዜ ሳይዳን (መሴ) ከነልዳቹ እንደዳታትንና ሸቢርን ምድር

ተከፍታ ዋጠቻቸው። ማኅበረ ዳድቃትም ጌታችን እየሉስ ክርስቶስ መሆኑን ተረድተው እንደገና ከእግሩ ስር ወድቀው ይቅርታ እንዲያደርግላቸው ሰመኑት። ቀኑም ጥር ፪፻፪ ቀን ነበር።

ጌታችን እየሉስ ክርስቶስም ይቅርታ ካደረገላቸው በኋላ በስማችሁ ሰደህ የሰጠ ፣ በስማችሁ ተዝካር ያወጣ ፣ በስማችሁ ደሆችን የረዳ ፣ ያሰበሰ ፣ ያጉረሰ ፣ የሰጠ ፣ የመጸወተ ቤተክርስቲያናችሁን የሠራ ፣ የሠራ እስከ ዓስራ ሁለት ትውልድ ድረስ ምራሳችኋሁ ብሉ ቃል ኪዳንን ሰጣቸው። ይኸንን ቃል ኪዳን ከሰጣቸው በኋላም የማኅበረ ዳጌ ዳድቃችን ከሞት ሰውሯቸዋል ይኸም የሆነው በጥር ፪፻፪ ቀን ነው። በዚሁ መሠረት ይህ ታላቅ በዓል ሆኖ ዛሬም በየዓመቱ ጥር ፪ ቀን በታላቅ ድምቀት ሲከበር ይኖራል።

በዚህ ሥፍራ በታሪኩ ላይ የተጠቀሱት በዓይን የሚታዩት በእጅ የሚዳሰሱት ተዓምራት የታየባቸውና የተደረገባቸውም ሁሉ በቅርስነት ተጠብቀው ይገኛሉ።

እነርሱም፡-

- ፩. ጌታችን የተቀመጠበትና የቆመበት ደንጋይ ከነ ምስክቱ፤
- ፪. « ምስዋርም » የሚባል ዳድቃ የተሠወረበት ሥፍራ ፤
- ፫. ጌታ ከደንጋይ ላይ ሁኖ ዘንግ ወርውር ያፈሰቀው ውኃ፤
- ፬. ቀመት ጨምራ ከመሬት ተነስታ እንደሰው የመሰከረችው ዋንጫ፤
- ፭. ዳድቃ ሲወቅጡበት የነበረው የደንጋይ መቀጫ፤

፩. በማኅበራቸው ጊዜ ሲደገቡባቸው የነበሩ የድንጋይ ገበታዎች፤

፪. ከሀገራቸው ከሮም ያመጡት ባለ መስታወት ቀዋሚ መስቀል፤

፫. ርዕሰ ዮሐንስ የሚበሉ ነገሥታት ከነዘውዳቸው ዳዳሳት

ከነአክሲሳቸውና ከነመስቀላቸው በዚያን ጊዜ የተሳሰ ሰዕል፤

፬. ቅዱስ ማቴዎስ ወንጌላዊው ማኅበረ ዳደቃን (ዶጌ) ውስጥ

ሆኖ ያስተማረበትና የሚጠመቀበትንም የሚያሳይ ሥዕል፤

ይህ ገዳም በአዲ ካሴብ ዘመነ መንግሥት እንደተገደመና ገዳሙም ራሳቸው የገደሙት የራሳቸው መሆኑ በአክሱም መጽሐፍ ክብረ ነገሥት ተጽፎ እንደሚገኝ በታሪኩ ተረጋግጦ ተሳስፎልናል ለማየት የሚፈልግ ኢትዮጵያዊ ሁሉ ሂደ ለማየት የሚችል መሆኑን በዚሁ ጽሑፍ እንገልጻለን። በማለት የማኅበረ ዶጌን ገዳም ታሪክ ጽሑፍ ያበቃል።

አክሱም ጽዮን

አክሱም ከአሁኗ የኢትዮጵያ ዋና ከተማ አዲስ አበባ በ፲፱፻ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የምትገኝ የጥንታዊቷ የኢትዮጵያ ዋና ከተማ ናት። አክሱም የሚባለው መጠረያ ለሚዋንም የወረሰችው አክሱማዊ ከሚባለው የአክሱም ነገዶች አባት ነው። በአክሱም ከነገሡት ከቀደምቶች ነገሥታት አንድዋ ንግሥት ሳባ ናት። ንግሥት ሳባ በኢትዮጵያ ከሚገኙት ጥበባት ሴላ የሰሎሞንን ጥበብ ለመመልከት ስትል አየራሳላም ሂዳ በነበረበ ጊዜ ለሀገርዋ የሚጠቅመውን ቅርስ ወርሳ ከመምጣቷም በላይ ታቦተ ሕጉ ለእግዚአብሔር የሆነችውን ጽላት በልጅዋ በቀዳማዊ ምኒልክ እማካይነት ስኛ ለኢትዮጵያውያን በእግዚአብሔር ፈቃድ ተሰጥታናለች። ሴሎች ለምሳሌ እንደ ኢዛናና እይዛና (አብርሀ ወአጽብሐ) ያሉ ነገሥታት በዘመናቸው ለነበረው ሰልጣነ መታሰቢያ ይሆን ዘንድ የድንጋይ ላይ ጽሑፎች የተውባት እንደ ኢንዲበስና አፈላስ ያሉ ለማቸውና መልካቸው በወርቅና በብር ገንዘቦች ላይ ታትሞ የሚገኙ ነገሥታት መኖሪያ ነበራች። አክሱም ለኢትዮጵያ የክርስትና እምነት እናት ብቻ ሳትሆን የሥልጣነም ዋና ሰጣሷም መነሻ ምንጭ ናት። ከዚህ የተነሳ የአክሱም ታሪክ በሁለት ትላልቅ አበይት ክፍሎች ይከፈላል።

እነርሱም፡- * ከክርስትና በፊት የነበረ ታሪኳና

* ከክርስትና በኋላ የነበረ ታሪክ ናቸው።

ከሳይ እንደተገለጸው ቀዳማዊ ምኒልክ ታቦተ ጽዮንን በማሰመጣት ብቻ አስተወክሎ ከዓሰራ ሁለት ነገዶች አሰራሪዎች የተውጣጡ ገዢዎች ሕዝብም ይዞ ነበር የመጣው። ከክርስቶስ ሰደት በፊት ገዢዎች ዘመን መካከል በግድግዳ ዓመተ ዓለም ነገሥቱ የነበረው ዘገዳር ይህ አሁን ፈርሶ የምናየው ቤተክርስቲያን በአብርሃም ወሐጽብሐ ከመታነጽ በፊት ከከተማው ቦታ ላይ ታቦተ ጽዮን በሕገ ሕጉ ተጠብቃ በዘገዳር ጽዮንና ተከታዮችም በግድግዳ ዓመተ ዓለም ገደማ ከቤተ መንግሥቱ ተወሰነው እስከ ግድግዳ ዘመን ድረስ ቀየ።

አዎሌ ዘመናት ከሰፋ በኋላ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በባዚን ዘመን መንግሥት በግድግዳ ዓመተ ዓለም መጨረሻ ላይ ከድንገል ማርያም ተወሰደ። ዓመተ ፍጻሜ ሕዳር ዓመተ ምሕረት ተተካ። አብርሃም ወሐጽብሐ በግድግዳ ዓ.ም በነገሡ ገዢዎች ዓ.ም ላይ በኢትዮጵያ ለመጀመሪያ ጊዜ በገዢ መቅደስ የተወሰነ አሰደናቂ ቤተ ክርስቲያን ተመሠረተ። (ታቦተ ጽዮን ከሳይ እንደተነገረው በዘገዳር ብዙ ዘመናት ከአሳስፈች በኋላ በአባ ስላማ ከሣቲ ብርሃን ወይም ፍሬ ምናጦስ በተባሉት ጸዳስ ጊዜ አዲስ በተሠራው ሕንጻ ለመኖር ቻለች። በተሰይ ከዚህ በታች ለሚቀርበው ጽሑፍ ሙሉ በሙሉ መረገታ ልሳንወርቅ ገብረጊዮርጊስ ጥንታዊ ስርዓተ ማኅሌት ዘሕቡ ያራድ ሊቅ ከሚሰው መጽሐፋቸው ያገኘሁትን እና ከሌሎችም በታዎች ያሰባሰብኳቸውን ሰለ አክሱም ቤተክርስቲያን አሠራር ታረክ

ለማቅረብ እሞክራለሁ።

ዳድቃን ነገሥታት አብርሃም ወሐጽብሐ ትምህርተ ወንጌል አየሰጡ በአክሱም ቤተ መንግሥታቸው ላሉ ከሰለታት አንድ ቀን ኢየሱስ ክርስቶስ መሳከቱን እስከትሱ መጥቶ አክሱም ላይ ማይ ኩኩሐ በሚባለው ተራራ ላይ ቀሞ አብርሃም ወሐጽብሐን ጠርቶ በዚህች ቦታ ቤተ መቅደሴን እንዳልን አሳቸው። እነሱም ቦታው ባሕር ሰለ ነበር በየት እንደገደቡ አሉት። ወዲያው ጌታ በጥበቡ ከገነት ጥቂት አፈር አምጥቶ ከበሕሩ ላይ ቢባትንበት ባሕሩ ደርቆ ማዳ ሆነ። በዚህ ጊዜ ጌታ ቤተ መቅደሴን በዚህ ሥራ ብሎአቸው ወደ ስማይ አረገ።

(በቆመበት ዓለት ላይ የአገሩ ጫማ ቅርጽ አሰከ አሁን ሳይጠፋ በግልጽ ይታያል። ከዚያ ወዲህ ቦታው መከዳደ እግዚአ አየተባለ ይጠራል።)

በነገታው አብርሃም ወሐጽብሐ በትግራ ትግረኝ ያሉ ብልሐተኞች አናዲዎችና ልገጫት ጠራቢዎች አክሱም ላይ እንዲሰበሱ አዋጅ አሰነገረ። በአዋጁም መሠረት ገዢ ጥበበኞች ተሰበሱ። እነርሱም ከተራራሮች ላይ ድንጋይ የሚጠርቡ ጫማ ሰዎች መረጡ። ደስሐ ላይ ሒደው ጥድና ዝግባ የሚጠርቡትን ደግሞ ጫማ ሰዎች መርጠው ላሉ። ከእነዚህ ሌላ ከደስሐ ወደ አክሱም የተጠረበውን ጥድና ዝግባ የሚያመሳስሉትንም መቶ ሺህ ሕዝብ አዘዙ። ጫማ ግንበኞችን መደቡ። ድንጋዩንም የሚያቀብሱ ጫማ ጡቡን የሚያበሰሱ ገዢ ሲሚንቸውና ያራውን

የሚያበኩ ጸጂ ሠራተኞች አዘጋጁ። መልሰው ከአክሱም ጥበበኞች መረጡ። እነሱንም ሁለት ሁለት ክፍል አድርገው አዘጋጁ። መልሰው ከአክሱም ጥበበኞች መረጡ። እነሱንም አዛዥ አደረጉናቸው ስንዚህም ሁሉ በየቀኑ ምግብ፣ መጠጥ፣ ገንዘብ አዘጋጁናቸው። የሥራው አከፋፈልም እንዲህ ነው። ሁለት ሁለት ሁነው ባንድ ቦታ ላይ የ፲፪ መቅደስ መሠረት መሰከረም ጽፎ ቀን ሰኞ ሰለት በዘመነ ማርቆስ በ፫፻፷፭ ዓመተ ምሕረት አስጀመሩ። አብርሃም ወሐድ-ገብም መሠረቱን እንዳስጀመሩ በምን ዓይነት (መልክ) እንደሚያሠሩት ወደ አግዚአብሔር ጸሎ። አግዚአብሔርም ወዲያው ጸሎታቸውን ሰምቶ የቤተመቅደሱን አሠራር ገሰጸላቸው። በነገታው ሰንጠቃና ድንጋይ የሚሸከሙትን ሕዝብ ሰብሰበው ስንዚህ ብልሐተኞች (አናጺዎች) የቤተ መቅደሱን ቅርጽ ሥሰው አሳዩአቸው። ወዲያውኑ አናጺዎቹ የቤተ መቅደሱን ሥራ በጀመሩ ጊዜ አግዚአብሔር ቀድሞ ስንሰራሴ መና ከደመና እንዳዘነመሳቸው። ቤተመቅደሱን የሚያገጡበት ወርቅና አንቀ ጅ ቀን ጅ ሌሊት አዘነበላቸው ፫ ቀን ፫ ሌሊትም ይላሉ።

ቤተመቅደሱን እያሠሩ ውስጡን ዝግብ ሳንቃ አስሰበጡት። ከመሠረቱ ጀምረው አስከ ማራው ድረስ በዝግብ ጥርብ ሰበጡት። ከዚያ በዘነመሳቸው ወርቅና አንቀ ገበዘ አክሱምን አስገጡለት። የምስሎችዋ ቁጥር ፭ ናቸው።

ስንደንዳንዱ ቤተ መቅደስ አምስት አምስት ምስሎች አቀመው አብነ በረዱን እንደ መንበር ቀርጸው በወርቅና በሰንቀ ሰብጠው ታቦተ ጽዮንን በዚያ ላይ አስቀመጡለት።

የሕንጻው ሥራም እንደዚህ ነው። ወደታች መሠረቱ ፲፭ (ከንድ) ነው። የቤተ መቅደሱ ደረጃ ወይም ደፍ ርዝመት ከምድር አስከ አፈጽዮን ያለው ፲፭ (ከንድ) አመት ነው። የንድቀ ወርድ ፮ (ከንድ) አመት ነው። ከምሥራቅ አስከ ምዕራብ ሞላልነቱ ፻፳፭ ከንድ ነው። ከድቡብ አስከ ሰሜን ሰፋቱ ፶፪ ከንድ ነው። የውስጡ ወርድ ሥፋቱ ፶፫ ከንድ ነው። ከምድር አስከ ጉልሳቱ ራስ ፷፪ ከንድ ነው። በድንጋይ ታንጸው የቆሙ ምስሎች ፷፪ ናቸው። የሁሉም ድምር ፳፪ ነው። በስተ ምዕራብ በኩል በውጭ ያሉ (የበር) የደጃፎች ትላልቅ የዋንዛ መዝጊዎች ፱ ናቸው። በውስጡም ያሉ ፱ ናቸው። ዋና መቅደሱ አንድ ነው ሰሜናዊ ፩፣ ደቡባዊ ፩፣ ዘቤተ ጊዮርጊስ ፩፣ ዘቤተ ዮሐንስ ፩፣ ዘቤተመዛግብት ፪፣ ዘቤተ ገብርኤል ፪፣ ዘቤተ ማንበር ፩፣ ዘቤተ ማርያም መግደላዊት ፩፣ ዘቤተ ሚካኤል ፩፣ በድምር ፲፪ ቤተ መቅደስ ናቸው። በትላልቆች ደጃፎች ያሉ የዋንዛ መዝጊዎች አራት መቶ ስልሳ አንድ ናቸው። መስኮችዋም ፳፻፳፯ ናቸው። ሠረገሳዎችም ሰባት መቶ ሰማንያ ናቸው። ቀስተ ደመናዋም ፲፪ ናቸው። ርአስ ህብደ (የአበባ ቅርጽ) ፫፻፳፯፻፳፭ ናቸው። የውኃ መሸረብ (አሸንዳ) ዘጠና አንድ ናቸው። ይህን ሁሉ በወርቅና በሰንቀ ሰብጠውታል።

እናዲዎችም ይህን በሙሉ ሥራ በትጋት እየሠሩ በዓሥራ አራት ዓመት በ፪፻፵፱ ዓ.ም ፈጸሙት። ቤተ መቅደስዎንም ስድገት እንዳደቀርቧት በሰብርህ ወሰን በሰብርህ ትእዛዝ በትእምርተ መስቀስ እምስዶ ሐውስት ጠርበው አቅሙላት። ከዚህ ሁሉ ሥራ ፍጻሜ በኋላ የሠሩትን ቤተ ክርስቲያን በአቡነ ሰላማ ከሳቲ ብርሃን እስባርከው ከእስክንድርያ ያስመጡዋት ታቦተ ማርያምን እገኝመው ከዚህ ሁሉ ድርጅት እስቀደመው በዓሉን ስማክበር ከመሳ ሲትዮጵያ በአዋጅ የሰበሰቡላቸውን ተሳታፊ ሹማምንትና ሹማግሌዎችን ካህናትን ሲዋውድንን አሰልፈው በክብር፣ በጸናጽሰ፣ በመሰንቅ፣ በመዝሙር (በበገና) በእንቢልታ፣ በነጋሪት፣ በመሰከት፣ በእንዚራ፣ በብእዛ ቀንድ፣ በነስር ቃና እንዚላብሔርን እያመሰገኑ ታቦተ ሕጉን እስገብተው ቅዱሴ ቤቱን አከበሩ። ቀኑም ጥቅምት ፲፪ ቀን ፪፻፵፱ ዓመተ ምሕረት ነው።

ንዋይ ቅዱሳቱንም በሙሉ አዘጋጅተው ሰጡ። ከዚያ ብዛታቸው የማደቅጠራትንና የማይመጥኑትን በገችንና በሪዎችን አባርደው ድኾችንም ሰብሰበው ስምንት ቀን ሙሉ ሲያበሉ ሲያጠጡ ስንብተው እንደራው እንደ ቅጠስ፣ ወይኑና ጠጁ እንደ ፈፍተው ስጋው እንደ ገመን በዝቅ ተርፎ እሳስቅም ስሳስ ቅዱስ ሚካኤል ባርኩ ያበረከተው ነው ብለው ስለ እመሠገኑ ቀኑን ሚካኤል በረከት አሉት። ከዚህ ሁሉ በኋላ እንደገና ሃይማኖት እየሰበኩ ጥምቀት በአቡነ ሰላማ ከሳቲ ብርሃን እያጠመቀ ቅድተዋል። ይህ የ፲፪ መቅደስ ሕንጻ ቤተክርስቲያን ፳፻፱ ዘመን

ቅድት በዋዲት « ጉዲት » ተብላ በምትጠራው የተቃጠለ መሆኑ ይታወሳል።

ከጉዲት በኋላ የነገሠው አንበሳ ውድም በ፲፪ ዓመት ዕድሜው እንደ ነገሠ ወዲያው ዋዲት ስለ እስሰቀቀቸው በስደት ሆነ ዘመን ከተቀመጠ በኋላ በ፲፪ ዕድሜው በ፲፱፻፳፮ ዓመተ ምሕረት ሀገሩ አከሉም ተመሰሰ በአባቱ ዙፋን ተቀምጦ ሲትዮጵያን በጸጥታ ማስተዳዳር በደመረ ጊዜ እስቀደሞ የክርስቲያን ሃይማኖት እንዲሰፋፋና እንደ ጥንቱ ደራዳዊ ዜማ፣ ብሉይና ሐዲስ በትምህርት ቤቱ ተዘርግተው እንዲነገሩ እወደ። ቀጥሎ ሕዝቡን እየሰበሰበ የተቃጠለውን የአከሉም ቤተ ክርስቲያንን እስጠረገ። ከሕገው ካህናት ጋርም ሉባኢ ገባ። ሉባኤውን እንደፈጸመ የሰመኑትን የማይነሳ የነገሩትን የማይረሳ እንዚላብሔር በቸርነቱ ሰላባቶች አብርህ ወሰን በሐውስት። በዚህ እንዚላብሔርን እያመሰገኑ የሕንጻ ባስሙዎችን ሰበሰቡ። ቀሰብና ልብሰ ደመወዝ አቀረቡላቸው።

በዚህ ጊዜ የተቃጠለውን ቤተክርስቲያን መሠረት አስቆፍሮ ከዓሰራ ሁለቱ ቤተመቅደስ አምስቱን ቀንሶ አቅሙ በሚፈቅድስት ፮ ቤተ መቅደስ አድርጉ በክብረ አብነ በረድ አሠርቶ በወርቅና በእንቅ ሰበጠው እንደ ፀሐይም እንደባረቀው።

እንደዚሁም ስጽላት መሲሙ በወርቅ ያገጠ ቤተ መቅደስ አሠራሳት። በዚህ ጊዜ ሰጊዜው ዳደስ ሰለሰለበረ

በአክሱም ሲቀ ካህናት አስባርኮ ቅዳሴ ቤቱን አከበረ። ንዋዩ ቅድሳቱን በሙሉ ሰቤተክርስቲያኑ ስጠ። የጥንት ጉሰት ጽዮንን እየመሰሰና እያሳደሰ እንደገና ሐዲስ ጉሰት ጉሰተሳት መዘምራንና መምህራን ካህናት እና ዲዎቆናትን ሁሉ ለአገልግሎት መደበሳት። ብዙ ቅርሶችንም አቅመሳት።

ይህንንም ደንቅ የሆነ መቅደስ በቤተክርስቲያን ፣ በክርስትና ሕምነት እና በ፲፭፻ ዓ.ም በነገሡት በአዲ ሰብን ደንግሰ ሳይ ተነሳት የነበረው በግራኝ መሐመድ ምክንያት በ፲፭፻፱ ዓ.ም መካከል ፪፻፵ ዓመታት ያህል በአገልግሎት ከቆዩ በኋላ ተቃጠለ። ከዮዲት ተሰውረው የቀሩት ቅርሶችም ጠፋ።

ከዚህ በኋላ በ፲፮፻፳፫ ዓ.ም ነገሡው በነበሩት በአዲ ፋሲስ ዘመን መንግሥት ሰ፪፻ ዘመን ያህል ፈርሶ ከቆዩ በኋላ አሁን የሚታየውን ቤተ ክርስቲያን በ፫ መቅደስ መሠረቱ። አዲ ፋሲስ በ፲፮፻፶፱ ዓ.ም ማረፋቸው ስለሚታወቅ የቤተክርስቲያኑ ዕድሜ አሁን ፫፻፷፫ ዘመን ይሆነዋል። እስካሁን ድረስም በማንም ሳይፈርስና ሳይጠፋ አገልግሎት በመስጠት ሳይ ይገኛል።

በመጨረሻም ታቦተ ጽዮን ወደ አሰቸበት ቤተ መቅደስ ሴቶች ስለማይገቡ ሰሴቶች ብስው ገርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በ፲፱፻፵፭ ዓ.ም መሠረቱን ጣሱና በ፲፱፻፶፯ ዓ.ም ሥራው ሙሉ በሙሉ በመጠናቀቁ በዚሁ ዘመን የታላቋ እንግሊዝ ንግሥት ኢሳሣቤጥ ኢትዮጵያን ለመጉብኝት መጥተው በነበረ ጊዜ ተመርቆ ይኸው አስከ ዛሬ ድረስ አገልግሎት ሳይ ይገኛል።

የአክሱም ጽዮን ቤተክርስቲያን አመሠራረት ይህን ይመስላል። ነገር ግን አበታው ሲኳድ ደግሞ በዘመናዊ መልክ በተሠራው ሙዚየም ውስጥ የሚገኙ እና ክመዚየሙ ውጭ የሚገኙ ቋሚ ሐውሰቶች የነገሥታቱ መቃብሮች እና ሌሎችም ደንቅ ደንቅ ታሪካዊ ቅርሶች የሚገኙበት ቅድስት ሥፍራ በመሆኗ ለጊዜው ከመጻሕፍትና ከቤተ ክርስቲያን አባቶች ያገኘሁትን የአክሱምን ታሪክ እዚህ ሳይ አበቃሰሁ።

ይትባረክ እግዚአብሔር አምላክ አበዊን።

ዙር አምባ

ዙር አምባ አረጋዊ ጽርሐ ሸርያም ገዳም ከሕዲስ ስብሐተን ተነስተው ጸገገ ኪሱ ሚትር ከተጓዙ በኋላ በደቡብ ጉንደር ጋይን ወረዳ በሳይ ጋይንት ሕውራሻ የምትገኝ ገዳም ናት። በክርስቲያናዊ ያሰቀበት ተራራ ስማዬ ጠቀስ ሁና በደመና ተሸፍኖ ከርቀት ትታያለች። ይህን ተራራ ስመውጣት ሕሁን ዘመናዊ ደረጃ ከመሠራቱ በፊት የበረታ ተንጠልጥሎ የደከመ በመጫና ተጉት ወንዶችም ሴቶችም የሚወጡበት ዘመናትን ያስቆጠረች ጥንታዊ ገዳም ናት።

ገዳሚ የተመሠረተችው በአምሳኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን ገዳሚን የመሠረቷት ስዳ ገ/መስቀል ናቸው። ከእርሳቸውም ጋር በመንገሥተ አልአማዳ ዘመን በ፪፻፳ ዓ.ም ወደ ኢትዮጵያ ከመጡት ዘጠኙ መነኮሳት አንዱ የሆኑት አባ አረጋዊና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን የዚህ ደራሲ የሆነው ቅዱስ ያሪድ ነበሩ። እነዚህ ቅዱሳን በጣና ደሴት በሚገኘው ጣና ቂርቆስ ገዳም ሲጸልዩ ቅዱስ ዑራኤል ተገልጦ «ሐረ ጎበ ሀገሪ በጌምድር ወበህየ ሕእየከው ደብረ ንሰስቲ» ትርጉም ወደ በጌምድር ሂዱ ከዚያ በጎታችን በአየሱስ ክርስቶስ ደም የባረከኋት የማሳዎቅሁ አነስተኛ ተራራ አሰቸና በርስዋ ሳይ አምሳክን በወሰደች በድንገል ማርያም ስም ቤተክርስቲያን ሥራ አሳቸው። እነርሱም ወዲያው ተነስተው ከባሕረ ጣና ወደ በጌምድር ሂደው በተራራው ምዕራብ በሚሆን በደቡብ በኩል

ተቀምጠው ሳስ ገደሷ ተረተሯ ከምድር ፫፻ ሚትር ከፍታ በሳይ የሆነች ተራራ ሽቅብ ያደሱ። ወዲያው ያቺ ተራራ ጉና ታየችን በማለት ተናገሩ። ዛሬም ድረስ የዚያ ሥፍራ ስም ጉና ተራራ በመባል ይወታወቃል።

ከተራራው ጥገ በስተምዕራብ ሲደርሱ ተራራው ተሰወረባቸው፤ በሁኔታውም ገራ ተጋቡ። ጊዜውም መሸቶ ነበርና በዚያም ባሉበት ቦታ ሳይ በጽኑል ሐሳብ አደሩ። አባ አረጋዊም እንዲህ ብለው ጸለዩ «ቀድሞ ወደ ደብረ ደሞ ያወጣኝ ዘንዶ ዛሬም በዚህ ቦታ ተገኝቶ ወደዚች ተራራ ሳይ ባወጣኝ እንዴት መልካም ነበር እያሉ ጸለዩ።» ምክንያቱም ወደ ተራራው መውጫ ስላልነበረ ነው። በዚህን ጊዜ ዑራኤል መልክክ ተገልጾ «ዑድ ሕባ መንገል ምሥራቅ ውዑድ ሰዛቲ ደብረ» ዙር አባ በእርሱዋም ትወጣ ዘንድ በምሥራቅ በኩል ዙር አሳቸውና ወደ ምሥራቅ ሲዞሩ ወደ ተራራው መውጫ የሰሰው በመሆኑ መልክክ ቅዱስ ዑራኤል ዕፅ ሳቢቅ (ነጭ ሀረግ) ዘረጋሳቸውና እሱን ይዘው ወደ ተራራው ጫፍ ወጡ። ከዚያን ጊዜ ደምር ይህ ቦታ እስከ ዛሬ ድረስ ዙር አምባ በመባል ይታወቃል።

አባ አረጋዊና ካሁኑ ያረድም ከተራራው አናት እንደደረሱ ከሰሜን ወደ ደቡብ ስፋቱ ፫፻ ሚትር የሆነ ሰፊ መሬት አገኙና አረፍ አሉ። በቦታው ሳይ ምንም የሚመገቡት ስላልነበረ ዑራኤል መልክክ ጎብስት ስማዎዊ እያወረደ ይመገባቸው ነበር። ሁሉምም ቅዱሳን ምስጢሩ እንዲገለጽላቸው ሰባሕ ገቡ በሦስተኛው ሰባሕ

በጽኑነት ውስጥ ስሜ 7/መስቀል ከአክሱም ተነስተው በዚሁ ዕለት ተራራው ሥር ሰፈሩ። ስሜ 7/መስቀል ወደ ተራራው መውሰዱን አጥተው ሲጨነቁ ቅዱስ አረጋዊ ከተራራው ጫፍ ላይ ሆኖ ገደቡን በትምህርት መስቀል ቢባርኩት ከሁለት ተከፈለላቸው ሰፋቱ ፤ ሲንቲ ሚትር በሚሆን ቀጥን መንገድ ወጥተው ከአክሱም አረጋዊ ጋር ሲገናኙ መስክሉ የሐር ድንኳን ዘረጋላቸው፤ በዚሁ ድንኳን ሕቡን አረጋዊ ካህን፣ ቅዱስ ደረድ ዲዎቅን ሆኖ ሥጋዊ ደሙን አቀበሏቸው።

ከዚህ በኋላ ሕቡን አረጋዊ ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንን ሥርዓተ ምንክሱንና ሲደስተምራ ቅዱስ ደረድ ዲዎቅ ከርዳ አይደርቅ በምትባል ዛፍ ሥር ተቀምጦ ዝማራ መዋሰሱን ፀዋት ዚማ በሙሉ በመንፈስ ቅዱስ አየተቃኘ አደረሰ። ይህ ዛፍ ቅጠሉ ሳይደርቅ ሰብዙ ዘመን ቅዶች አሁን በቅርብ እንጨት ከታች እስከ ላይ በሰው እድ የተፈሰሰ መስሎ እንደ ዋሻ ሆኖ ይገኛል። ስሜ 7/መስቀል ከጨጨሆ እስከ ጉሰየ፣ ከአሽዶብ እስከ ጉና ጋይንት በሙሉ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን አሠርተዋል። የዙሪያ አምባን ቤተክርስቲያን ለመሥራትም ሦስት ዓመት ተቀመጡ። የሚገርመው የቤተክርስቲያኑ ቅመ ብዕሲ በመቅደሱና በቅድስት መካከል ጣራውን የሚሸከሙ ቋሚ ምስሎች አሉ። ርዝመታቸው ፭ ሜትር ነው። በዛታቸውም ከትንንሾች ሲላ ጩ ነው። የእንጨቶች ስም ግን እስካሁን አይታወቅም። የቋሚ ምስሎችም ስም ሐርድሰት ይባላል። የመቅደሱ ውስጥ እስደና

በሆኑ ጥንታዊያን ሥዕሎች የተዋበ ነው። ከእነዚህም መካከል አብዛኞቹ በአርድና ምክንያት ደብዛዛ ሆነዋል። ከእነዚህ ሥዕሎች መካከል አንዲት እስደናዊ የሆነች የአመቢታችን ሥዕልም ትገኛለች።

ይህችም ሥዕል ማንኛውም ሰው በየትኛውም አቅጣጫ ሆኖ ሲመለከታት ፊት ለፊት አተኩራ የምትመለከትና ዓይን ወዳለበት የምትንከባለል ናት። ሥዕሏም በሐር መጋረጃ ተጋርዳ ለመገሰጥ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ብቻ ሦስት መነኮሳት ጸሎት አደርሰው ማዕጠንት አደጠኑ በዝማራ ይገልጧታል። በሥዕሏም የተማፀነ የጠየቀው ሁሉ ይፈጸምላታል።

ስሜ 7/ብረ መስቀል ከተራራው ሰሥር ከተማ መስርተው ህንፃ ቤተ ክርስቲያን አደሠሩ ፫ ዓመት ቆይተዋል ያም ቦታ እስካሁን ድረስ ስሜ ከተማ አየተባለ ይጠራል። ንግሥቲቱ ባለቤታቸውም ተቀምጠውበት ከነበረው ከጥንጫው መሬት ውኃ ለሰፈሰባቸው እቲፒ ውኃ አየተባለ ይጠራል። እስከ አሁን ድረስም በመፍለሰ ሳይ ይገኛል። በዚህ ገዳም ውስጥ ከሠላሳ የሚያንሱ የመሳክቶ፣ የዳድቃንና የሰማዕታት ጽላቶች ይገኛሉ። የታበተ ማርያም ጽላት ግን በሰዊ ክርስ ሐመር ውስጥ ሆኖ ሕቡን አረጋዊ ባዘጋጁት የዝሆን ፕርስ መንበር ላይ ተቆሰ ትኖራለች። ይህችም ጽላት በዓመት እንደ ጊዜ ብቻ በተፈቀደላቸው በአራት መነኮሳት ከአራት ወገን ተሸክመዋት ትወጣና ከክብረ በዓሉ በኋላ ተመልሳ ትገባለች። ጽላቷን ባርከው ያስገቧት ሕቡን አረጋዊ

ኖቸው። ቅዱሲውም ሰብሐተ ነግሱም ዓመት ሕሰክ ዓወ
በድንግሳዊያን መነሳት ይቀደሳል ፣ ይወደሳል።

በአዲ ዮሐንስ ዘመን መንግሥት በዘመኑ የነበሩት ሰር
ቴዎፍሎስ በድፍረት ቀበፏን ከፍቼ ጽላቷን ስያላቱ ብሎ
መንበሩን ሲዳሰሱ አዳቸው ተኮማትሮ ሕመምርሳቸውን ስቶ
ከመሪት ይወድቃሉ ። በዚህን ጊዜ መነኮሳቱ ጸሎተ ምኞት
ሕድርሰው ሕመምርሳቸው ተመለሰ። በሁኔታው የተደናገጡት ሰር
ቴዎፍሎስ ልብሰ ተክህናሸቸውንና ያላቸውንም ገንዘብ በመጥፋት
ሕውጥተው ሰጥተዋል። ይህችን ቦታ የሚያስተዳዳሩት ድንገተኛ
መነኮሴ ሲሆኑ በውስጡ ፫፻ ያህል አገልጋዮች ይገኛሉ። ይህ
ሥፍራ ከሌሎች ገዳማት ልዩ የሚያደርጋት ሕንድ ታላቅ
የንብርሰቲዎች የዝማራ መዋሲዕት ማስመስከሪያ ቦታ መሆኑን
ነው። ለዚህም ትምህርት በቋሚነት ወንበር ዘርገው
የሚያስተምሩ በቂ ሲቃውንት ሕጊት። ሦስት የዝማራ መዋሲዕ
መምህራን ፣ ሁለት የድፃ ፣ ሕንድ የቅኔ፣ ሕንድ የታሪክ
ሁለት የሕቋቋም ፣ ሁለት የመጽሐፍ ፣ ሁለት የንባብ መምህራን
ይገኙባታል። ነገር ግን እነዚህ መምህራንና ተማሪዎች በአጠቃላይ
ወቅት ከቶግር ፅናት የተነሳ በሐገራችን ወዳሉ ትላላቅ ከተሞች
እየተሰደዱ ነው። ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ሲቃውንት
ከቦታው ድረስ በመሄድ ተምረዋል እስኪያም ከቦታው በተሰደዱት
ሰዎች ተምረዋል። ስለዚህ በየትኛውም ክፍለ ዓለም የምንገኝ

ክርስቲያኖች ይህችን ታላቅ ገዳም እስከ ስሁን ድረስ የብዙ ሲቃውንት መፍጠቂያ የእግዚአብሔር ቃል እንደ ፈሳሽ ውኃ የማይደርቅ ንጹሕ ምንጭ በመሆኗ ለኢትዮጵያ ሲቃውንት የመጨረሻውን የእውቀት ማረጋገጫ ዲግሪ በመስጠት ላይ የምትገኘውን ገዳም በሰፊው ለንደርሰላት ይገባል።

በመጨረሻም በዚህች ታላቅ ገዳም ውስጥ ያሉትን የተሰደዩ ቦታዎችን ስለታወቁባቸውና ጽሑፊን ስላጫሉበት። ኢትዮጵያዊው ዳድቅ ስቡን ተከላካይማኖት የጸለዩበት፣ የተከላካይማኖት ዋሻ፣ የበቁ ቅዱሳን የሰደታን ታቦተ ህገ ይዘው የተሰጠረበት ሰደታ ዋሻ፣ ዓባይ ንቃት ሠንቃጣጤ በጠላት ጊዜ ገዙ ንዋይ ቅድሳት የተደበቀበት የምስጢር ቦታ ከተራራው ራስ ላይ የሚገኝ ገሊሳ (ገሰሳይት) የሚባል በሰደት ጊዜ ሸመቢታችን ከሰጃ ጋር ያረፈችበት ቅዱስ ሥፍራ ይገኝበታል።

ቅዱስ ያሪድ ከዚህች ገዳም ተነስቶ ወደ ትግራይ ማሰት ወደ ሸክራም ሲሄድ በሰሜን በኩል በምትገኝ ደብረ ሐዋ ከምትባል ሸገር ደረሰ። በዚህች በደብረ ሐዋም ቅዱስ ያሪድ ከሰው ዓይን ተሰወረና እናኗሩ ከሰማዩ መሰረኩት ጋር ሆነ።

የሰብአዊ ልምድ ማስፈጸሚያ፡፡

Figure 1. Schematic diagram of the experimental setup.

1. *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* were determined by the method of Arar and Collins (1971).

1. *Chlorophyll a* fluorescence was measured with a

ዋሻ እንደርደስ

ከአዲስ ዘመን ተነስተው ወደ ገንደር የሚወስደው መንገድ በመከተል ጥቂት ደቂቃዎች እንደተጓዙ ጣራ ገዳማት ተብሎ በሚታወቀው ቦታ እንደደረሱ ወደ ቀን በመታጠፍ ከገዳማት ኪሎ ሜትር ርቀት ያህል ከተጓዙ በኋላ የሚያገኙት ጥንታዊ ገዳም ነው። ይህ ዋሻ በገዳምነት መታወቅ ከጀመረ የጀመረ ዓመት ሰድሞ ያህል አስቆጥሯል።

ገዳሙ የተገደመው በዓስራ ሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአዲ ደኩና አምሳክ ዘመን መንግሥት ነው። ይህ ዋሻ በገዳምነት ከመታወቅ በፊት በዘመን ሕፈት የጣዖት አምስት ደከናወንበት እንደነበር እና በወቅቱም የአካባቢው ነዋሪዎች በዘንዶ አያመለኩ ስለነበሩም አየሰገዳ ከአንጪት በተፈሰፈሰ ገንዳ ወተት ያቀርቡሉ እንደነበር አንዳንድ መረዳዎች ይጠቁማሉ። ይህንን ሥርዓት አምስት በመሻር ነበር ከሳይ በተጠቀሰው ዘመን አቡነ እንደርደላ የክርስትናን ሃይማኖት በማስተማር በዋሻው ውስጥ ይገበርሉ የነበረውን ዘንዶ በማጥፋት በዋሻው የኢየሱስን ታቦት በማስገባት ቅዱስ ቤቱን በማክበር ገዳሙን የመሠረቱት። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ዋሻው በሰማቸው **ዋሻ እንደርደስ** ተባለ።

በዓይን ከሚታዩትና ሲገቡ ከሚቸሉት ቅርሶች መካከል፤

- * ስዘንዶው ወተተት ያቀርብበት የነበረው ከአንጪት የተፈሰፈሰ ገንዳ፤
- * የሰው ቅርጽ ያለው የአንጪት ጣዖት

* ጥንታዊ የብራና መዳሕፍት

* የብር መስቀሎችና አስባሳት

* ሳይበሰብስ ስረጅም ዘመን የኖረ የሰው አስከሬኖች በአነዚሁ የተሰደዩ አስከሬኖች ሳይ የተሰደዩ የአገናነዝ ሥርዓቶች በጉልህ የሚታዩበት ነው። በአጠቃላይ መስኩ ሲታይ ይህ ሥፍራ በምስመናንም ሆነ በውጥ ሀገር እንግዶች ቢገቡን ልዩ መስህብነት ያሰው ሥፍራ ነው ።

ወይን ዋሻ ተክላሃይማኖት

ይህ ቤተክርስቲያን ከሕዲስ ዘመን ወደ ጉንደር በሚወስደው መንገድ ሕቅራቢያ የሚገኝ ታሪካዊ ቤተክርስቲያን ነው። የሕዝባቸው መጠሪያ ስምም ጣራ ገዳም አየተባሰ የሚጠራው ነው። ይህንን ገዳም የሕዝባቸው ተፈጥሮአዊ አቀማመጥ ስዩ ውበት ስጥቸታል። በተሰደ ገዳሚ ያሰቸው ዙሪያው ገደላማ ሆኖ ጥቅጥቅ ባለ ደን በተሸፈነ ቋጥኝ ስር ነው። ገና ወደ ዋሻው ውስጥ ሳይገባ በጥቃና በድንጋይ ውብ ሆኖ የተሠራውን የተክላሃይማኖት ቤተ ክርስቲያንን ያገኛል። የዚህን ቤተክርስቲያን አመሠራረት አንድ ተረዳነው ከሆነ የገዳሙ ሥራ በአፄ ደኩዳ አምላክ ዘመነ መንግሥት ተጀምሮ በአፄ ሰይፈ ሸርዕድ ነው የተጠናቀቀው። ዋሻው የውስጥ ሰውስጥ መንገድ አለው። በዚህ የውስጥ ሰውስጥ መንገድ አቡነ አንድረደሰ አና አቡነ ተክላሃይማኖት ከየበዓታቸው ተነሰተው ዛና ማርያም ድረስ በመሄድ ጸሎት ያደርጉ አንደነበር የቤተክርስቲያኗ ለበው ይናገራሉ። በዋሻው ውስጥ ከመንገዱ ሲሳ ባህርም አንዳለ ነው የሚነገረው። ከባህሩም በኋላም ጥንታዊ የሆኑ ክፍሮችና ክብር የተሠሩ ቅርሶችና መጽሐፎች አንደሚገኙም ነው የተነገረን። ወራረው የኢጣሊያ መንግሥት የዚህን ቤተክርስቲያን ቅርስ ያስምንም ከልካይ ግፍ በተሞላበት ጭካኔ ያለ ርህራሄ ብዙ ቅርሶችን አንድ ዘረፋ የቤተ ክርስቲያኒቱ ለበው አስከ ዛሬ በቀጥታ የሚናገሩት ነው።

የጣና ሐይቅ

ጣና በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙት ሐይቆች ሁሉ በትስቅነቱ ቀዳሚውን ሥፍራ የያዘ ሐይቅ ነው። ጣና ሐይቅ የ፳፻፲ ሰከር ኪሎ ሜትር አጠቃላይ ስፋት ሲኖረው አቀማመጡም ከስሜን ወደ ደቡብ ጆፔ ኪሎ ሜትር ከምሥራቅ ወደ ምዕራብ ደግሞ ፭ ኪሜ ርዝመት ያለው ነው። የጣና ሐይቅ ከባሕር ወለሰ በላይ በ፳፻፲፱ ሜትር (፻፱ ሜትር) ከፍታ ላይ ይገኛል። የሐይቁ የውኃ ይዘት በዚህ ክልል ብቻ ሕራት ቢሊዮን ሜትር ኪዩብ ነው። ከ፳፱ ሜትር ከፍታ በታች ያለውን መሬት በሐይቁ ውኃ በቀላሉ ለመስኖ ማዋል ይቻላል።

ከሐይቁ ይዘት ሕራት ቢሊዮን ሜትር ኪዩብ ውኃ በአባይ ወንዝ ፈሰሰ ላይ ለመስኖ ፍጆታ ለማዋል ከሌሎች ጋር ሲነጻጸር እ.ኤ.አ. በ፲፱፻፷፭ በተደረገው ተደጋጋሚ ጥናት መሠረት ከ፲-፲፭ ሚሊዮን ዶላር አንደሚፈጅ ተገምቷል።

ጣና በክረምት ወቅት ማብቂያ መስከረም ሲጠገ ከሐይቁ የሚወጣው ውኃ ከፍተኛ መጠን በሰከንድ ሕራት መቶ ሜትር ኪዩብ ያህል የማክላል። በታህሣሥ በሰከንድ ወደ መቶ ሜትር ኪዩብ ያህል ያማክሳል ወዲያው በሚቀጥሉት ወራት እየቀነሰ ይሄድና ክረምት ከመግባቱ አስቀድሞ በግንቦት ወር በሰከንድ ፲ ሜትር ኪዩብ አሰኪደርስ ድረስ እያነሰ ይሄዳል።

ጣና በኢትዮጵያ ሰሜን ምዕራብ ታላቅ የተራራ ሰንሰለት በጣም ቅርብ ስለሆነ ከበለተ ሱዳን በኩል ወደ **በስሳ** ወይም ወደ

ዲንደርባር ወንዞች የውኃ መሻሰኪያ ቢቀደድ በአካባቢው የሚኖሩ ሕዝቦች ሽሎታቸውን በመሰና ሰማሰማት ይችላሉ። ሽባይ ከጣና የሚወሰደው ከወንዙ ጠቅላላ ወራጅ ጌጅ መቶኛውን ብቻ ሲሆን ቀሪውን ውኃ የሚመገቡት ወደ ወንዙ የሚገቡ ከ፪ የማዶንሱ ገባር ወንዞች ናቸው።

በዚህ በጣና ሐይቅ ላይ በመሠሉ አና በሐይቀ ዳርቻ በአጠቃላይ ከ፪ በላይ የሚሆኑ የኢትዮጵያ ጽርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሠብት የሆኑ በብዙ ቢሲዮን ከሚገመቱ ውድና ክቡር ቅርሶቻቸው ጋር ይገኛሉ። ሰላ ጣና ማሰት የፈለኩትን አዚህ ላይ አቅምና ገዳማቱን ሰሚጉበኝ ሰው ይረዳው ዘንድ ከዚህ በመቀጠል ደግሞ በጣና ሐይቅ ላይ ሰውና ልቃ ሰላሚያመሳሰሉ ደልባዎች ጥቂት ስበላቸዙ።

ጣና ነሽ ይህች ደልባ በአሁኑ ጊዜ በጣና ሐይቅ ላይ ከሚጓዝበት ደልባዎች ሁሉ በመጠኗ ሰፊና ትልቅ የሆነች ደልባ ነች። ጣናን ሁለት ትላልቅ ሞተርቶ ያሏት ስትሆን አንደኛው በሰተ ቀኝ በኩል ያለው ሞተር በአሁኑ ሰዓት ከመሰዋወጫ አጦት የተነሳ ባይሠራም በሰተ ግራ በኩል ያለው ሞተር ግን በአስተማማኝ ሁኔታ በመሥራት ላይ ይገኛል። ይህች ደልባ በ፪፻ ሲትር ነዳጅ ዘይት አንድ ሺህ ኩንታል ጭነትና ፪፻ ያህል ሰው በአንድ ጊዜ ጭና መጓዝ ትችላለች።

ጣና ነሽ ከባሕርዳር ተነስታ ጉርጉራ ለመድረስ ሁለት ቀን ያህል ይፈጅባታል። ይኸውም ቀጥታ ጉዞ ስለማታደርግ ነው።

ከባሕርዳር ስትነሳ ዘጌ ፣ ጉረር ፣ ቀንዝል ፣ አሰፋደብር ፣ ደሰጊ ደርሳ ነው ጉርጉራ የምትገባው። ደልባዋ በማኅበር ተሰብሰበው ሰሚመጡ አና በሰዓት አየከፈሉ በጣና ላይ የሚገኙ ገዳማትን ሰሚጉበኝ ብዙ ሰው ሳይጨናነቅ ሰላምትይዝ አመቺ ናት። በአጠቃላይ በጣና ሐይቅ ላይ የሚመሳሰሉ ደልባዎች ፲ ያህል ሲሆኑ የሚደዘኑት የሰው ብዛት ፍጥነታቸው የፈረሰ ጉልበታቸው አና አገልግሎታቸው በሙሉ አንዱ ከአንዱ ይሰዳል።

ስይሻ አና **ደል በትግል** ፣ ከ፪-፲፭ ሰው በአንዱ ሲያመሳሰሉ ከአሁኑ ደሰጊ ከሰተ ቀር ከባሕር ዳር ሕዝብና ልቃ አንዱያመሳሰሉ አንዲሁም አልፎ አልፎ ጉብኚዎችን ከባሕር ዳር ዑራ ኪዳነ ምሕረት ፣ ክብራን ገብርኤል ያመሳሰላሉ።

የካቲት አና **ዳህሳክ** ባለ ሁለት ሞተር ፈጣን ደልባዎች ናቸው። የካቲት ከሆላንድ ተገዝታ ስትመጣ ባለሁለት ሞተር ነበረች። አሁን ግን አንዱ ሞተር በመስዋወጫ አጥረት ምክንያት በመበላሸቱ በአንዱ ሞተር ብቻ አደገሰገሰች ትገኛለች። አንዲያውም ከ፪ - ፵፭ ሰው ይዛ ጣናን መሀል ለመሀል ሰንጥቃ በሰዓት ፪ ኪሎ ሜትር ትጓዛለች። ዳህሳክ የመጣቸው ከሀንጋሪ ሲሆን በአንድ ጊዜ ጉዞ ፲፭ ሰው ብቻ ነው የምትይዘው። ያላት የፈረሰ ጉልበት ፪፭ ሲሆን በግማሽ ፍጥነት ወደ ፳፻ ኪሎ ሜትር ወይም ፲፪፭ የባሕር ማደል ትጓዛለች። በዚህ የፍጥነት ጉዞ ውስጥ ፲፪፭ የፈረሰ ጉልበትንም ትጠቀማለች።

አንድነት ታጠቅ ፣ ህብረት ፣ ሲማሊሞ አነዚህ ደልባዎች

ከህብረት በስተቀር ሦስቱ ደሰጣዎች ፋሽስት ኢጣሊያ ከኢትዮጵያ ሲባረር በአንጋራ ደሴት አስጥሟቸው በጥቅማ ተፈሰገው የወጡ ደሰጣዎች ናቸው። አገልግሎታቸውም በአሁኑ ወቅት ሰባሕርዳርና ሰጉዳም ነዋሪዎች ከደሴቷ ግራና ቀኝ በመጓዝ ከጤንቂና መስቀስ ክርስቶስ አሸዋ የሚያመላሰሱ ናቸው።

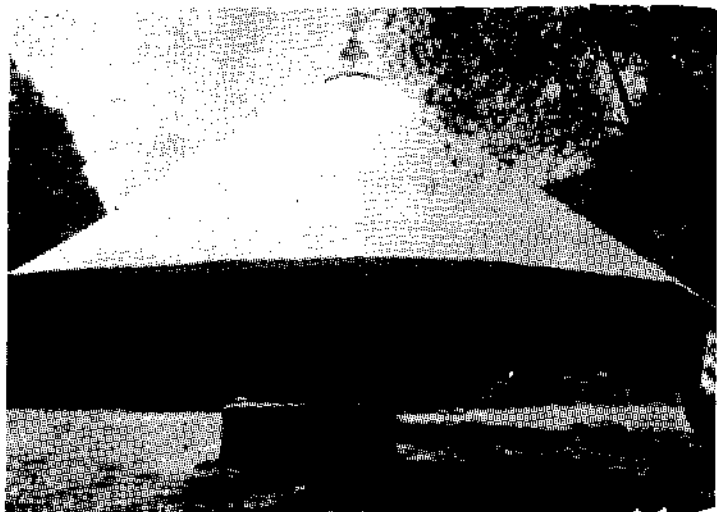
ደቅ እና ጣና ቂርቆስ ደቅ በጣና ላይ ከሚገኙ ደሰጣዎች በሙሉ በጣም ፈጣን ናት። ለምሳሌ ከጉርጉራ ተነሰታ ባሕርዳር ለመደረስ አንድ ሰዓት ተኩስ ብቻ ነው የሚፈጅባት። ብዙውን ጊዜ አገልግሎት የምትሰጠው ባሕር ዳርን ወይም ጉርጉራን ሰቀው ባሕር ላይ ወይም አንዱ ወደብ ላይ ተበላሽተው ለሚቆሙ ደሰጣዎች ተከንክያዎችን በመያዝ በፍጥነት ደርሳ እርዳታ የምትሰጥ እና በተገልጻዩዋ ዘንድ « ፈጥና ደራሽ » ተብላ የምትታወቅ ደሰባ ናት። ጣና ቂርቆስ በመባል የምትጠራው ደሰባ ደግሞ ለአሁኑ ብዙም ሳትርቅ በባሕር ዳር አካባቢ ወደሚገኙ ገዳማት በመጓዝ አገልግሎት እየሰጠች ትገኛለች። አገልግሎት አስጀመረችም እንዲ ወደ ፊት ይህች ደሰባ ጣና ቂርቆስን ሱስንዮስ ግንብንና ምፅሴ ፋሲስ ደሰን በመሳሰሉት የጣና ዳርቻዎች ለመጓጓዣ በባሕር ትራንስፖርት ድርጅት ዕቅድ ውስጥ ትገኛለች። ቢሆንም ግን ጣናን እና የጣናን መርከቦች ምን እንደሚመስሉ ካዩን ዘንድ እሁን ደግሞ ከዚህ በመቀጠል ከብዙ በጥቂት በጣና ሐይቅ ላይ ያሉትን ቅዱሳን ገዳማት ተራ በተራ ለማየት እንሞክራለን። በመጀመሪያም ከደብረ ማርያም አንሳ።

ደብረ ማርያም

በሀገራችን በትሰቅነቱ እና በሰፋቱ በሚታወቀው የጣና ሐይቅ ላይ በደቡብ ምሥራቃዊ ጫፍ በኩል የምትገኝ ውብና የረጅም ግዜ ዕድሜ ያላት ድንቅ ቤተክርስቲያን ናት። ደብረ ማርያምን ለመጀመሪያ ጊዜ ያገኙዋት አባት አቡነ ታዲዎስ ናቸው። በጊዜው አቡነ ታዲዎስ ወደ ደሴቷ በቀረቡ ጊዜ የጣና ሐይቅን ውኃ ለሁለት ከፍለው ያስምንም ችግር ልክ አስራአላውያን ባሕረ ኤርትራን እንደተሻገሩት በየብስ ላይ ተረማምደው ነው የደረሱት። ቤተክርስቲያኗ የተሠራችው በአፄ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግሥት ነው። ከዚያም በኋላ ዳግማዊ አፄ ተዋደርስ ከነገሡ በኋላ እንደገና ተሠርታለች። የዚህች ቤተ ክርስቲያን አሠራር በዚያው በጣና ሀይቅ ላይ የሚገኘውን የክብራን ገብርኤልን ይመስላል። ደብረ ማርያም በጊዜዋ ሆሬ ዕውቅና የነበራት እና ወደ 1 የሚደርሱ አድባራት በዙሪያዋ የሚገኙባት ነበረች።

ደብረ ማርያምን በትላልቅ ደሰባ ላይ ሆኖ ለመጉብኘት ውኃው ዝቅተኛ ይዘት ስላለውና ለሰማይመች በትናንሽ ደሰጣዎች ከባሕር ትራንስፖርት ድርጅት በደንክል ወይም ከላር በተሠራ ደሰጣዎች ወደ ጉንደር በሚወስደው የአባይ ደልዶይ በኩል በአግር ተገዝው በላር ደሰጣዎች ወደ ቤተክርስቲያኗ መግባት ይቻላል። የዚህች ቤተክርስቲያን ዙሪያ ጥቅጥቅ ባለ ደን የተሸፈነ ሲሆን በአመቃላይ የአካባቢው ተፈጥሮአዊ ውበት ልዩ ንምት

የሚሰጠው ነው። እባይ በጣና ሳይ ዋኝት በገዛ እካሉ መፍሰስ የሚጀምረው ከዚሁ ታሪካዊ ቦታ መግቢያ ላይ ነው። ምንም እንኳን ቤተክርስቲያኗ በተጉሳቆስ ሁኔታ ላይ ብትገኝም ባላት ታሪካዊነትና ጥንታዊያን የግድግዳ ላይ ሥዕሎች፣ ረጅም ዕድሜ ያሳቸው የብራና መጻሕፍት ታሳሳቅ ጥበባዊ ሥራዎችና ንዋይ ቅድሳት የሚገኙበት ማራኪ በመሆኗ የቱሪስት መስህብ ናት።

ደብረ ማርያም

(ፎቶ ወንድሰን)

ክብራን ገብርኤል

በጣና ሐይቅ ደቡባዊ ዳርቻ ላይ በስተ ምዕራብ አቅጣጫ የሚገኝ ታላቅ ገዳም ነው። ይህ ገዳም ከባሕር ዳር ተነስተው የሚመጡ ደልባዎች በአጭር ግዜ የሚደርሱበት ነው። ሰዣን የሚበሰው በአፄ ቴዎድሮስ ዘመን የፈረንሳይ ቅንስል የነበረው ስለ ክብራን በመጽሐፉ ሲጽፍ እንዲህ ነበር ያለው።

« እነ ክብራን እነ ምፅራሐ ያሉበት ደሴቶች በሩቅ መሬት ላይ ሆነው ሲታዩ ስም ሆነው ልምሳሚ የሰበሱና የሚዋኙ ሕይወት ያሳቸው ቅርጫቶች ይመለሳሉ፣ ቀረብ ብለው ሲመለከቱዋቸው ልምሳሚያቸው የበዛ ዕቅፍ አበባ ሆነው በውስጣቸው በሚገኘው ቋጥኝ ላይ የተከበሩትን ገዳማት እንዳቀፉ ሆነው ይገኛሉ.....» ብሏል።

ጸሐፊው እውነቱን ነው። ክብራን ገና ክራቅ ሲታይ ህሊናን የሚማርክ እና ልቦናን የሚመስጥ ውበት ያለው ጥንታዊ ገዳም ነው።

ገና ክደልባ ወርደው ይህንን የመጀመሪያ የባሕር ላይ የጉብኝት ምዕራፍ የሆነውን እና በሊቀ መሳከት ቅዱስ ገብርኤል ስም የታነጸውን የክብራን ገብርኤልን ደሴት እንደረገጡ ዓይን ማረፊያ ያጣል። የደኑን ጥቅጥቅ ብሎ ማደግ እያዩ የአሸዋፋቱን ዝማራ እያደመጡ ያን በዝምታ የተዋጠ ቅዱስ ሥፍራ ለመጉብኝት ጉዞ ያደርጋሉ። ገና ጥቂት እንደተራመዱ የዳገትነት ስም ያላት ነገር ግን እንደሌሎች ጉልበትን የማታደክም ሰውነትን

የማታዘል አቀባት ከመጡ በኋላ ለማየት ወደ ተናፈቀው የክብራን ቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ይደርሳሉ።

ክብራን ገብርኤል በአፄ አምላክ ጽዮን ዘመነ መንግሥት የተተክሰና በአጼ ፈሴስ አመንኳሽነት አባ ዘዮሐንስ የገደሙት ገዳም ነው። አባ ዘዮሐንስ የመጡት ከአዋ ክፍለ ሀገር ከደብረ ሲባናስ ሲሆን ወደዚህ ሥፍራ ያደረሱዋቸው ተክለገብርኤልና እና መስቀል ክብራ የተባሉ በልና ሚስት ናቸው። በጊዜው እርኩስ መንፈስ ያደረበትን ዘንዶ አማትበው ይገድሉትና የአካባቢውን ሕዝብ አጥምቀው ክርስትናን ሰብከው አሻግረው ያመጧቸውን ሰዎች ስም ለማዘከር ሲሉ ገዳሙን በግልና ሚስት ጥምር ስም ክብራን ገብርኤል በማለት (ኢ.አ.አ.፲፫፻፲፪ - ፲፫፻፵፪) ቤተክርስቲያን ሠርተዋል።

ይህ ቤተክርስቲያን በዳግማዊ አፄ ዳዊትና በአድያም ሰገድ አደሱ ዘመነ መንግሥትም እንደገና ታንዷል። ቤተክርስቲያኑ በወጉ ከተጠረቡ ቀደዶ ደንጋይ የታነጸ ነው። በቤተ መቅደሱ ዙርያ የተተክሉት ዓምዶች ከድንጋይ የተጠረቡ ሲሆን በረቂቅ ጥበባዊ ችሎታ የተሠሩ የግድግዳ ሥዕሎች ክግራን አህመድ ወረራ አምልጠው የመጡትን ጨምሮ ባዛት ያላቸው የብራና መጻሕፍት የሚገኙት በዚሁ ገዳም ነው። ዘዮሐንስ ይውሉበት ከነበረው ዋሻ ውስጥም እንዳንድ መጻሕፍት እና ሌሎች ልዩ ልዩ የታሪክ ቅርሶች ይገኛሉ። እንደውም የአንዳንዶቹ መጻሕፍት ቅድመት በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የትምህርትና የሳይንስ

ክፍል (UNESCO) ቤተ መዘከር እንደሚገኙ ከተሰዩ ጥናቶች መገንዘብ ተችሏል።

ክብራን በጸሎት ተወሰነው በትህርምት ያሉና ከዚህች ዓለም ርቀው ራሳቸውን ለእግዚአብሔር ያስገዙ ወንድ መናንደን መነኮሳት የሚኖሩበት ሰለሆነ፤ በወንዶች እንዲ በሲቶች የማይገቡን አጅግ ማራኪ የሆነ ድንቅ ገዳም ነው።

ክብራን ገብርኤል

(ፍተ መንደሪን)

ውራ ኪዳነ ምሕረት

ውራ ኪዳነ ምሕረት ከባሕር ትራንስፖርት ድርጅት ተነስተው ከአንድ ሰዓት የጀሰባ ላይ ጉዞ በኋላ ከባሕር ዳር ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ በአንድ ጉዞ ከየብስ ጋር በሲላው ጉዞ ደግሞ ከሐይቀ ጋራ የተገናኝ አና በተፈጥሮአዊ ልምሳሚው ማራኪ በሆነ ደሴት ላይ የምትገኝ ከብ ቅርፅ የሆነች አና የላር ክዳን ያሰት ቤተ ክርስቲያን ናት። ቤተክርስቲያኗ የተመሠረተችው በ፲፱፻፵ው ክፍለ ዘመን ሲሆን በገዳምነት የጸናችው ግን በአዲ አድያም ሰገድ አይሱ ዘመነ መንግሥት በ፲፮፻፱፻ - ፲፯፻፱፻፱ ዘመን መሰራችችም አሉ የሐንሰ አና አሉን ፋሲል ይባላሉ።

አሉን የሐንሰ የተወሰዱት በሸዋ ክፍለ ሀገር ነው። አባታችው የማነ ብርሃን አናታችው ሐመረወርቅ ይባላሉ። ሥርዓተ መንግሥትና ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን በሚገባ አጠናቀው ከተማራ በኋላ በአግዚአብሔር ፈቃድ ሰምነና ይጠራሉ። አምስት ዓመት ሙሉ ሥርዓተ መነኮሳትን ከአባ ጸጋ ሲያሉ ለዘንድ ከተማራ በኋላ በአንሁ አባት እጅ መንኲሰው ወደ ደብረ ሲባናስ ገዳም በመሄድ ሰባት ዓመት ሙሉ አባቶችን በትጋት በማገልገል በረዳነት ከቆየ በኋላ ወደ ሲየራላሊም አንዲሄዱ በአግዚአብሔር ሰብታዘዙ ጉዞአቸውን በመቀጠል ሲየራላሊም ደርሰው ቅዱሳን መካናትን ጉብኝተው በባሕረ ዮርዳኖስ ተጠምቀው ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ አገረ መንግሥታቸውን ግብጽ ገዳሙ አስቀጢሰ ይገባሉ። እዚያም አድሚያቸው አምስት መቶ የሆነውን ዳግማዊ አንጦስ የሚባሉትን

ደገኛ አባት ያገኛሉ። እንህም አባት ከ፩፻ ዘመን በፊት አመቤታችን በደብረ ቀሰጭም ተገልጻ አራት ታቦቶችን በአዲ ይዛ በኋለኛው ዘመን አባ የሐንሰ የሚባል ኢትዮጵያዊ መነኮሴ ይመጣልና ሰጠው ብላ አዛኛሰችና አንካ ተቀበለች ብለው የተሠራቸውን አራት ታቦታት ማሰትም፡-

- ታቦተ ሥላሴ • ታቦተ ሲዮሱስ • ታቦተ ደብረ ምጥማቅ አና
- ታቦተ ኪዳነ ምሕረትን ይሰጡቸዋል።

እሳቸውም አነዚህን ታቦታት በመያዝ የአምላካቸውን ሥራ በማድነቅ ወደ ሀገራቸው ኢትዮጵያ በውራኤል መልአክ መሪነት ይደርሳሉ። እንደደረሱም በጉዳም ክፍለ ሀገር ሰዊ ሰሙ ሚጫ ከተባለው አካባቢ ጉታ በሚባል ሥፍራ ሄደው ውር የተባለውን ባላባት አግኝተው የቤተ ክርስቲያን መሥሪያ ቦታ ደቀበላሉ። አሉን የሐንሰም የባላባቱ ሰምና በጉ አድራጉቱ ከትውልድ ትውልድ ሲጠራ ሲታወስ አንዲኖር በማሰብ በቦታው የተሠራውን ቤተ ክርስቲያን ውራ ሲዮሱስ ብለው ለየሙት።

ውራ ሲዮሱስ ሆነው ሲጸልዩ ገዳሙ ዘን ላይ ዓምደ ብርሃን ተተክሎ ሰብታቸው አሉን ራፋኤል አና ሦስት መቶ መነኮሳት ከቀረዎቹ ፫ ታቦታት ጋር ዘን ይገባሉ። ከዚያም በ፲፱፻፵ው ክፍለ ዘመን አምደ ብርሃን ተተክሎ ካየበት ሥፍራ ላይ ቤተክርስቲያን ሠራተው ታቦተ ኪዳነ ምሕረትን ያሰገባሉ።አሁንም የዚያን ቅን ባላባት ሰም ለማዘከር ሲሉ ውራ ኪዳነ ምሕረት ብለው ይሰይሙና። በአሉን ናሆም መቃብር ላይ ደግሞ የሥላሴን

ቤተክርስቲያን ሠርተው እንደጨረሱ የቀረቸውን የደብረ ምጥማቅ ማርያምን ታቦት ደግሞ ጣና እጠገብ ቤተ ክርስቲያን ሠርተው እዘዘ ማርያም በማሰት ሰይሙ በክብር እርፈዋል።

ዑራ በእሁኑ ጊዜ ወደ ገዳሚ የሚያስገባ ወደብ ሰስተሠራሳት ያስምንም ችግር ከፍ-ፊ ደቂቃ የአግር መንገድ በኋላ በግራና በቀኝ የተተከሉትን የሱሚ፣ የብርቱካን የቡና እና የተሰደዩ ስጽዋትን መዓዛ እያሸተቱ ከተጓዙ በኋላ የሚያገኝት ገዳም ናት። ዑራ በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኙት ሌቶች ሲገቡ ከሚፈቀዱላቸው ገዳማት ውስጥ እንዲ ናት።

ዑራ ኪዳነምሐረት ከፎፂ ዓመት በላይ ዕድሜ ያሳት ሲሆን ከመገቢያዋ ላይ እንደጠቀሰኩት ክብ ቅርፅ ያሳት፤ ከትላልቅ እንጨቶች ተጠርበው በወጡ እምዶች፣ በሮች፣ መሰኮች በሽንበቅና በጠፈር ተጠፎ በተሠራ የሳር ክዳን ግድግዳው በእንጨትና በጥቃ ባማረ በህላዌ እሠራሮ ያማረቅ ቤተ ክርስቲያን ናት። ከውጥ ወደ ውስጥ ሲታይ በመደመሪያ የመከታ ክፍል በመካከልም የመቅደስ ክፍል ይገኛል። ቅድስት ክፍሉ ስምንት በሮች እና ስምንት መሰኮች ያሉት ሲሆን ቅድስቱ ደግሞ ሦስት በሮችና አንድ መሰኮት እስሙ። ከቅኔ ማሳሌቱ ፊት ሰፊት ባለው ግድግዳ ላይ በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሉ ከመጽሐፍ ቅዱስ የተወሰዱ ታሪኮችን በሚያሳዩና ጥንታዊ ሠዓሲያን ከሰፊን ስጽዋትን ውኃን ቀሳቀሰው ቀስም በጥብጠው በሣሏቸው ሥዕሎች ያሸበረቀ ነው። ይህንና ይህን

የመሳሰለውን የቤተክርስቲያን የውስጥ ጉብኝት ጨርሰው ከገዳሙ ብዙም ሳይርቅ በተሠራው አሳት በማይገባው የሳር ክዳን ያሰው የቅርስ ማስቀመጫ ቤት ውስጥ ተቀምጠው በመጉብኝት ላይ ያሉ ቅርሶችን ያገኛሉ። ከቅርሶቹም ዋና ዋናዎችን ስመጥቀስ ያህል

- ከአዲስ አበባ ሰገድ እያሉ የተሰጠ የወርቅ ካባ
- በአዲስ አበባ ዘመን የተሰጠ የብር ዘውድ
- የብር መስቀል፣ የወርቅ ቅብ መፃር
- ከንጉሥ ተክለ ሃይማኖት የተሰጠ የወርቅ ዘውድ የወርቅና የብር ጉብጉብ ሲሆኑ ከዚህም ሌላ በብራና የተዳፉ ትላልቅ መጽሐፍትም ይገኛሉ። በቤተክርስቲያኗ ውስጥ ከተሣሉት ሥዕሎች ውስጥም ስመጥቀስ ያህል።
- የጌታን ፅንሰት (ሰደት) እስከ አርገቱ
- እመቤታችን ያደረገችው ተዓምራት (ከተዓምረ ማርያም የተወሰዱ ሥዕሎች)
- የሐዋርያትን፣ የመሳክትን፣ የሰማዕታትን ታሪክና የተሰደዩ ገደሶችን የሚያመለክቱ የሐረግ ሥዕሎች በመቅደሱ ዙሪያ ይገኛሉ።

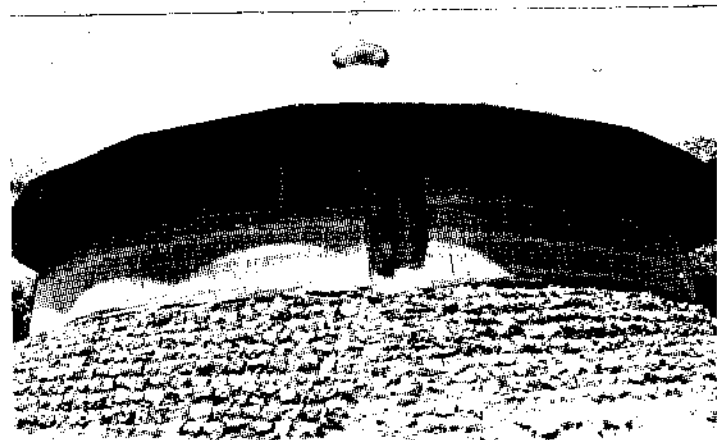
ይህችን ታሪካዊት ገዳም ስመጉብኝት ሁለት ዓይነት መንገድ መጠቀም ይቻላል። እንዲ ከባሕር ዳር ፎፂ ኪሱ ሚትር በሚርቀው የየብስ መገናኛ ሲሆን ሌላው በኮንትራት ወይም በቋሚነት በሚመሳሰለው ደልባ ነው።

መሀል ዘጌ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን

ይህ ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተው በ፲፪ኛው ክፍለ ዘመን ሲሆን የመሠረቱም አቡነ በትረ ማርያም የተባሉ ዳድቅ በገዳሙ ከነበሩ አንዳንድ መነኩሳት ጋር ነው። (፲፪፻፲፭-፲፪፻፲፮) ዓ.ም። ከታሪክ እንደተረዳው የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን ሳንቃ (መዝጊያ) በፈቃድ እግዚአብሔር ተገኘ ይባላል። ቤተ ክርስቲያኑም የተመሠረተው በጥቃ እና በድንጋይ ነው። አቡነ በትረ ማርያም እና በዘመኑ የነበሩ ሰዎች ቤተክርስቲያኑን ሲሠሩ በጾም እና በጸሎት በመትጋት ነው። ይኸው ቤተክርስቲያን እንደገና ፈርሶ በ፲፱፻፲፪ ዓ.ም የአዲሱ ሥራ ተጀምሮ ስረጅም ጊዜ ከቆየ በኋላ በቅርብ ጊዜ ተጠናቋል። ይህ የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን በጣም የሚያምር እና የሚደንቅ ነው። ቤተክርስቲያኑ ክብ ቅርጽ ያለው ሲሆን መቅደስ እና ቅድስት ተብሎ በሁለት ትሳልቅ ክፍሎች የተከፈለ ነው። መቅደሱ የታበት (የጽላት) መቀመጫ ሲሆን የሚገኘውም በቅድስቱ ተክቦ በመካከል ነው። ቅድስቱ ስምንት በሮች ሲኖሩት ስድስቱ ባለ ትሳልቅ ዓምድ ናቸው። ከዚህም ሲሳ ስምንት መስኮች ያሉት ሲሆን ስድስቱ ባለ ስድስት ዓምድ ናቸው። አድንዳንዱ ዓምድ የሚያምራ ባለ ሦስት በሮች እና አንድ መስኮት አሉት። ከዚህም ሲሳ አንድ ምስሎ የሚያገለግል ትልቅ ዓምድ ያለው ሲሆን ከዓምዱ በላይ አንድ ትልቅ እና ክብ ዋስታ አለ።

በቤተ ክርስቲያኑ መስኮች እና በሮች እግጣጠም በጣም የሚያስገርም እና የሚያምር ነው።

የቤተ ክርስቲያኑ ግቢ የጊዮርጊስ ፈረስ ኮቴ ያረፈበት ነው የሚባልበት ድንጋይ ቅዋ የሚታይ ሲሆን የፈረስ ኮቴ ቅርጽ ተቀርጾበት ይታያል። በዚህ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ጥንታዊ የሃገሥታት የዘውድ አልባሳት ዘውዶች ካሉቻ ክታብ ወርቅ.... ወዘተ ይገኙበታል። በተለይም አቡነ በትረማርያም በአፀደ ሥጋ በነበሩበት ጊዜ ሲጸልዩ ይሰብሱት የነበረ የብረት ልብስም በዚሁ ገዳም ይገኛል።

መሀል ዘጌ ጊዮርጊስ

(ፍ.ፋ መንደረን)

አቡነ በትረ ማርያም

የአቡነ በትረ ማርያምን ቤተክርስቲያን የምናገኘው የመሐል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስን የጉብኝት መስመር አጠናቅቀን ትንሽ ሂድ እንዳለን ነው። ይህ ገዳም በተሰዋዊ አረንጓዴ ዕጽዋት ከመሸፈኑም በላይ ጸጥታ የሠፈነበት እና ስመናንደን አመቺ የሆነ ቅዱስ ሥፍራ ነው። ቤተክርስቲያኑ የታነጸው ከድንጋይ ከጥድ እና ከዋንዛ እንጨቶች በተሰዋዊ ዓይነት ቅርጾች ተቀርጸው በሚያስደንቅ ሁኔታ ከወጡ እንጨቶች ነው። ቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ከብ ሲሆን የመቅደሱ እና የቅድስቱ ክፍሎች ሰፊ ሆነው በተጨማሪም በቅድስቱ ዙሪያ በአምበቆ የታጠረ የመከታ ክፍል አለው። አሠራሩም ከውጭ ከመከታው ክፍል ወደ ቅድስቱ የሚወስድ ስምንት በሮች እና ስምንት መስኮች አሉት።

አቡነ በትረ ማርያም በጣና ሐይቅ ላይ የሱትን ገዳማት ካቀኑትና ስባቱ ከዋክብት አየተባሉ ከሚጠራት አበው መካከል እንደ ናቸው። ዳድቀ አቡነ በትረ ማርያም በ፲፪ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እግዚአብሔር መርጦአቸው በመስላክ እግዚአብሔር መሪነት በጣና ሐይቅ ላይ አጽፋቸውን እንግፈው በመቋሚያቸው አየዋዘፈ በድንቅ ተዓምራት ሐይቁን ተሻግረው ወደ ገዳሙ ዘጌ ገብተዋል። እኚህ ዳድቅ መጀመሪያ ጣና ሐይቅ እንደደረሱ በጣና ባሕር ዳር አዝዋ ማርያም ተብላ የተሰየመችውን የአመቤታችን ቅድስት ድንገል ማርያምን ቤተክርስቲያን የጸሎትና የሥዕል ቦታ አድርገው

ሰረዱም ዓመታት ተቀምጠዋል። ገድሳቸውም ይህን ታሪክ ሲያጠናክር እንዲህ ይላል።

« እንተ ይኸቲ ምቅም፡ ጸሎት ለበትረ ማርያም መንበር ብርሃን አዝዋ ማርያም። »

አቡነ በትረ ማርያም በጸም በጸሎት ተወስነው ፈጣሪያቸውን እያገለገሉ ብዙ ዘመን እንደ ቆዩ ከተጋድሱላቸው ብዛት የተነሳ ከቆሙበት ከእግራቸው ሥር ድውድ የሚፈውስ፣ ሙት የሚያስነሳ፣ ዕውር የሚያበራ፣ ስምጽ የሚያነጻ፣ አጋንንት የሚያወጣ፣ ብዙ ተዓምራት የሚሠራ ቅዱስ ጸበል ፈልቆላቸዋል። በዚህ ጸበልም ብዙ ስዎችን ካደረባቸው ደዋሥጋ ሁሉ በተሰጣቸው ጸጋ እየፈወሱ ይቆያሉ። በኋላ ላይ አቡነ በትረ ማርያም ከስስታት በአንደኛው ቀን በጸሎት ላይ እንዳሉ ከገዳሙ ዘጌ በስተምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ዛሬ (መሃል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስ) ተብሎ የሚጠራው ሥፍራ ላይ ዓምደ ብርሃን ተተክሎ ስስታያቸው ወደ አዚያው ዓምደ ብርሃኑ ወዳዩበት ሥፍራ ይሄዳሉ። አዚያም እንደ ደረሱ ዛሬ አባ በጸሎት ከሚባለው ሥፍራ ላይ ቆመው ጸሎት ሲያደርሱ ሳስ ሲቀ ስማዕታት ቅዱስ ጊዮርጊስ በነጭ ፈረሱ ተቀምጦ ታያቸው። በዚያም ቦታ ላይ የዛሬውን መሃል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን እንጸዋል። አቡነ በትረ ማርያም ገዳሙ ዘጌን ካቀኑ በኋላ ብዙ ዘመን በዚሁ ገዳም በብዙ ተጋድሎ ቆይተው ከአምሳካቸው ዘንድ ቃል ኪዳን ተቀብለዋል።

ቃስ ኪዳነም፤

፩. በዚህ በገዳመ ዘጌ ውስጥ መብረቅ ሰው ሆነ አንሰሳ
አንዳይመታ፤

፪. አባብ ማንንም አንዳይነድ፤

፫. ዘንዳም ማንንም አንዳይበላ፤

ከአንዚህም ሌላ ነብር እና የመሳሰሉት ልዩ ልዩ አንሰሳት
የሰው ልዩች በገዳመ ዘጌ ውስጥ ማንንም አይተናኩም፤
በማንም ላይ አጽሳሰጥኑም። ይህም ሁሉ የሆነው በአቡነ በትረ
ማርያም መንፈሳዊ ተጋድሎ ብዛት ከአምሳካችን ክልውል
እግዚአብሔር የተሰጠን የቸርነት ሥራ ነው።

ከላይ ለመግለጽ አንደተሞከረው አቡነ በትረ ማርያም
በገዳመ ዘጌ ላይ ያነጹት መሃል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስን ብቻ ሲሆን
ለመታሰቢያቸው ይሆን ዘንድ በርሳቸው ሰም ተሰደሞ የሚገኘው
ህንጻ ቤተክርስቲያን ግን የታነጻው አርሳቸው ካሰፈ በኋላ በ፲፱ኛው
ክፍለ ዘመን ላይ ነው።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ አንደ ሌሎች የጣና ሐይቅ
ደሴቶች ሁሉ በልዩ ጥበብ በ፲፱ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሉ ቅዱሳን
ሥዕላት ይገኛሉ። እነዚህን ሥዕላት የሣሉ ሠዓልዎን ምንጫቸው
ቅዱስ ወንጌል ሲሆን ሠዓሊያኑ በሥዕሎች ላይ የተጠቀሙት
የሥዕል ሥራ ከንድፍ እወጣጡ ጀምሮ እስከ ቅብ ሥራው ድረስ
ያሰው ጥበብ ኢትዮጵያዊያኑ ሠዓሊዎን ምን ያህል መንፈሳውያን
አንደሆኑ የውስጥ መንፈሳዊ ሰሚታቸውን የገለጹበት ሥፍራ

አንደሆነ የምናደንቅበትን ሥዕሎች በዚህ ቤተክርስቲያን ውስጥ
አናገኛለን።

በቅርብ ረገድም ያየን አንደሆን የሁለቱ አብያተ
ክርስቲያናት ቅርሶች ማሰትም የመሃል ዘጌ ጊዮርጊስ እና የዳድቀ
የአቡነ በትረ ማርያም ቤተክርስቲያን ቅርሶች በአንድነት
ተሰብሰበው በአንድ ዕቃ ቤት ውስጥ በአስተማማኝ ሁኔታ
በመጠበቅ ላይ ይገኛሉ። በዚህ ገዳም ውስጥ ያሉትን ቅርሶች
በሙሉ በዚህ አነስተኛ ጽሑፍ መጻፍ ባይቻልም ከብዙ በጥቂት
አንደሚከተሰው አድርጌ አቀርባለሁ።

የወርቅ የእጅ መሰቀል፣ የወርቅ ከሊቻ፣ የብር ከሊቻ፣
የብር ከበር፣ የወርቅ እና የብር አክሲዳና የብር ጉባዥ፣
በነሐስ የተሰበጠ ነጋረት፣ ከብረት የተሠራ የአቡነ በትረ ማርያም
ቀሚስ፣ የብር ዘውዶች እና የነሐስ ከበርዎች ሲሆኑ ከመጻሕፍት
ደገሞ መጽሐፈ ሐዊ፣ መጽሐፈ ሲናዳሰ፣ ገደለ ሐዋርያት፣
ገደለ ጊዮርጊስ፣ ገደለ አቡነ በትረ ማርያም፣ ትርጓሜ ወንጌል
ወ.ዘ.ተ የሆኑ ቀጥራቸው እና አርአሳቸው የበዙ ንዋዩ ቅድሳት
በዚህ ገዳም ውስጥ ይገኛሉ።

የዳድቀ ረድኤትና በረከት አይለዩን። አሚን !

አዝዋ ማርዶም

የአዝዋ ማርዶም ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተችው በአስምደ ጽዮን ዘመነ መንግሥት ነው። ይህች ቤተክርስቲያን ረድሞ ዘመን እንዳሳሰፈች ዙሪያውን በቅጽፊ ቤተክርስቲያኒቷ የተተከሉ እና ረድሞ ዕድሜን ያሳሰፈች አፀዶች ምሥክሮች ናቸው። የቤተክርስቲያኒቱ አሠራር ዙሪያ ክብ ሆኖ በሦስት ክፍሉ የተከፈለ ነው። ከመካታው ክፍል ወደ ቅድስቱ የሚወስኑ ስምንት በሮች ዙሪያውን ከስምንት መስኮች ጋር ያሉት ሲሆን የመቅደሱ ክፍልም ሦስት በሮችና እንደ መስኮት አለው።

የአዝዋ ማርዶምን ቤተክርስቲያን የግድግዳው እና የጣርዶ ማገር ስማስተሳሰር ይረዳ ዘንድ እንደገመደ የተጠቀሙ የአራት መቶ ክብችን ቀዳ በመተሳተፍ እንደነበር ነው የተነገረኝ። የአዝዋ ማርዶም ቤተክርስቲያን በሮ የመዝገብ ቀልፍም ከታበተ ሕጻን ጋር ከቅድስት ሀገር ሲደረሳለም በአባባ የሐንስ እድ እንደመጣ ይነገራል።

መቼም በአደንዳንዱ የጣና ሐይቅ ገዳማት ውስጥ ጥበብን ማየት የተሰመደ እንደሆነ ግልጽ ነው። በዚሁ ምክንያት የአዝዋ ማርዶምም የዚሁ የሥነ ሥዕል ጥበብ የሚገኝበት እና የሚታደግበት ናት። በተስፋ ከቅድስቱ ክፍል ሆነው እንገትም አቅንተው ሲመስከቱ በብሉይ ኪዳን እና በሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የሚገኙ ታሪኮች በአባባው ሠዓሊያን ተሥሰው ያደዋቸዋል።

እነዚህ ደንቅ ሥዕሎች የተሣሉት በ፲፪ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ እንደሆነም ይነገራል። እነዚህን የግድግዳ ላይ ሥዕሎች ከቅብ ሥራቸው ደምሮ እስከ ቀስም አመራረጣቸው ያየን እንደሆነ እድገ የረቀቀና በሰዓ ተስጥኦ የተሣሉ መሆናቸውን አናደስን። ሥዕሎች የተሣሉት ደግሞ በሸማኔዎች በተሠሩ ሸማ ከተባሉ የጥጥ ሰብስ ላይ ነው። ሠዓሊያት ሥዕሎችን ለማሳመራያነት ደጠቀሙበት የነበረውም የተሰደዩ ዕጾቶችን በመጥመቅ ሲሆን እነዚህ የቀሰም ውጤቶች በዘመን ብዛት እንኳን ምንም ዓይነት ስውጥ ያስማምጣቸው በራሱ ሌላው ተዓምር ነው።

ሌላው ደግሞ በወቅቱ የነበሩ ሠዓሊያን የሚስባሰቡበትና የሌሎች አደባራት እና ገዳማት ሥዕሎች ይሣሉበት የነበረችና ሰሥነ ሥዕል ጥበብ ታላቅ አስተዋጽኦ ያደረገች ቅድስት ሥፍራ ናት። ቤተክርስቲያኒቱ ውስጥም ትላልቅ የብራና መጻሕፍትና ጥንታውያን ቅርሶችም ይገኛሉ።

ዳጋ አስጢፋኖስ

የዳጋ አስጢፋኖስ ገዳም ከባሕር ዳር ከተ በስተምዕራብ አቅማጪ ላይ የሚገኝ ታላቅ ገዳም ነው። ለመድረስ ፈጣን ባልሆኑ ጀልባዎች እንኳ ቢጠቀሙ ሁለት ሰዓት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ የሚደርሱበት ገዳም ነው። ዳጋን እየቀረበ ሲመጡ እንዲ በርቀት ሲታይ ሜዳ የሲሰውና በውኃ ላይ የቀረቀጥ ያለ ተራራ ነው የሚመስለው። ዳጋን እየቀረበን ስናየው ግን ተራራው በስተ ምዕራብ አቅማጪ እንዳለ ሆኖ በስተምሥራቅ አቅማጪ ያለው ቦታ ግን ሜዳማ ሆኖ በአረንጓዴ ዕልዋት የተሸፈነ ሥፍራ ነው። የዚህን ሥፍራ አቀማመጥ ልብ ብለን ስናየው ከገዳሙ በቅርብ ርቀት ላይ ከሚገኘው ከደቅ ደሴት ጋር የሚያመሳሰል የተፈጥሮ አቀማመጥ አለው። የዳጋ አስጢፋኖስ ገዳም የመራቱ አቀማመጥ ከራስገው ስፋ ብሎ ይታይና ከወደታ ከግርጌው በኩል ደግሞ ጠበብ እያለ የሚሄድ ነው። ቀመና ከደቡብ አስከ ሰሜን በግምት ፫ ኪሎ ሜትር ያህል ይረዝማል።

ወደ ገዳሙ ለመግባት ከጀልባ ወርደው ከወደቡ ወደ ገዳሙ የምታስገባዎት ድልድይ ይሻገራል። በግራና በቀኝ የበቀሉትን የዕልዋት አይነቶች በዓይንዎ እየቃኙ እስከ ቤተክርስቲያኑ ድረስ የሚደርስዎትን ቀጥ ያለ ዳገት የሚወጡበትን ቀጥን መንገድ ይዘው ተራራውን መውጣት ይጀምራሉ። ዳገቱን እየወጡ ሳለ ከተራራው መሀል እንደደረሱ የዳድቃን ማረፊያ ከተባለ ሥፍራ ይደርሳሉ። ከዚህ ቦታ ሲደረስ ማንም ሰው ጥቂት ደቂቃዎች

ሳያርፍ አይሄድም። በዚህ ቦታ ላይ ጉድጉድ ያለ እና ትንሽ ስፋ ያለ ድንጋይ ይገኛል። ይህ ድንጋይ የገዳሙ መስራች የነበሩት እቡነ ጌረተ አምሳክ አስቀድመው ወደ ገዳሙ ሲመጡ በጣና ውኃ ላይ እንደ ጀልባ እድርገው በተዓምራት በላይ ላይ ተቀምጠው የመጡበት ድንጋይ ነው። ይህን ቦታ አልፈው አቀባቱን ከወጡ በኋላ በተራራው አካል ላይ በሰማዕቱ በቅዱስ አስጢፋኖስ ስም የታነጸውን ቤተክርስቲያን ያገኙታል።

ገዳሙ አስጢፋኖስ የተመሠረተው በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም በአዲስ ደኩና አምሳክ ዘመነ መንግሥት ነው። ገዳሙን ያቀኑት አባት እቡነ ጌረተ አምሳክ የተባሉ የአዲስ ደኩና አምሳክ የወንድም ልጅ ናቸው። እኚህ አባት ከደብረ ሲባኖሱ እቡነ ተክለ ሃይማኖት ጋር ከሐይቅ አስጢፋኖሱ መምህር ከአባ አየሱስ ሞሽ ዘንድ መንፈሳዊ ትምህርት የተከታተሉ አባት ናቸው። አዲስ ደኩና አምሳክ አባ አየሱስ ሞሽን ለመጉብኘት ሐይቅ በነበሩት ወቅት እቡነ ተክለሃይማኖት እና አባ ጌረተ አምሳክ ሥርዓተ ምንኩስናን እየተማሩ ሐይቅ አስጢፋኖስ ስለነበሩ ንጉሡ አዲስ ደኩና አምሳክ አባ አየሱስ ሞሽን እቡነ ተክለሃይማኖት በመሳሰሉ ኢትዮጵያ ሲቀ ካህናት እንዲሆኑ አባ ሂረተ አምሳክ ደግሞ ዐቃቤ ሰዓት እድርገው እንዲሾሙዋቸው ነገሯቸው። በትዕዛዙም መሠረት የአግዚአብሔርም መልካም ፈቃድ ታክሶበት ሁለቱም በፈቃድ እግዚአብሔር ሹመቱን ተቀብለው እገልግሉታቸውን በሰፊው መስጠታቸውን ቀጠሉ።

በዚህ አገልግሎት አቡነ ተክለሃይማኖት ሲቀጥሉ ሕገ-ጌረተ አምላክ ግን ጥቂት ጊዜ በተሰማቸው ማዕረግ ካገለገሉ በኋላ የአገዚአብሔርን ፈቃድ ጠይቀው ከሰው ተሰይተው አገዚአብሔርን በገዳም ለማገልገል ከአንዱ ገዳም ወደ አንዱ ገዳም ታቦተ አስጢፋኖስን ይዘው ሲዘዋወሩ ከቆዩ በኋላ በመጨረሻ ዳጋ ደሴት ደርሰዋል። ወደ ገዳሙ አንደገቡ በገዳሙ ውስጥ በአብርሀ ወሐጽብሐ ዘመነ መንግሥት በአመቢታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸችውን ቤተክርስቲያን ስላገኙ ታቦቲቷን እያጠኑ የተባሉትም ሥራን ስለሠሩ ስለከ ሕዳ አምደ ድዮን ዘመነ መንግሥት ደረሰ ቅድተዋል።

በኋላ በሕዳ አምደ ድዮን ዘመነ መንግሥት በራሳቸው በንጉሡ ፈቃድ ታቦተ ማርያም በደቅ ደሴት ውስጥ ከታ ወደተባሰ ሥፍራ ስለሄደች በቦታውም ላይ ታቦተ አስጢፋኖስ ስለ ገባ የገዳሙ ስም ዳጋ አስጢፋኖስ ተባለ። ይህ ቤተክርስቲያን ምንም እንኳን በሕዳ ይኩኖ አምላክ ዘመነ መንግሥት ቢታነጽም በተሰደዩ ዘመናት የአድሳት ሥራዎች ተደርገውለታል። የአድሳት ሥራውን ካደረጉት ነገሥታት መካከልም ሕዳ ዘርዓ ያዕቆብ፣ ሕዳ ሱስንዮስ፣ ሕዳ ፋሲል ይገኙበታል። የቤተክርስቲያኑ አሠራር በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኘው ከጣና ቂርቆስ ጋር ይመሳሰላል። የቤተ ክርስቲያኑ ጣራ እስከ ሕሁን ድረስ የሳር መሆኑ በራሱ የተሰደ ውበትን ለበታው አጉናጽፎ ይገኛል። ወደ ቤተክርስቲያኑ እንደ ቀረቡ ከቤተክርስቲያኑ ምሥራቅ ደጃ ላይ የተቀበረትን

የዳድቀን አባት የአቡነ ጌረተ አምላክን መካነ መቃብር ያገኛሉ። የዳድቀ በዓለ አረፍት የሚከበረውም ነሐሴ ፳ ቀን ነው።

የዳጋ አስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን የሳንቃ መዝጊያዎች አንድ ወጥ ሆነው ረድምና ስፋሬ ናቸው። የአንዱ ሳንቃ ርዝመት የአምስት ሚትር ቀመትና የሦስት ሚትር ወርድ ስፋት ስለው። እነዚህ በርቶ ከ፪፻፶፬ ዓ.ም. ክፍለ ዘመን ደምር እስከ ሕሁን ድረስ ያልተነኩ መሆናቸውን መነኮሳቱ ይናገራሉ። ይህ ቤተክርስቲያን ሕሁን በቅርቡ እንኳን ከ፪፻፷፪ እስከ ፲፱፻፳፰ ዓ.ም. ድረስ በተሰደዩ ጊዜያት እድሳት የተደረገበት ቢሆንም በጥንታዊው የቤተክርስቲያኑ አሠራር ላይ ምንም ዓይነት ስውጥ አስመጣጠትም።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ያሉት ሥዕሎችም ቢሆኑ የተሣሉት በሕዳ ፋሲል ዘመነ መንግሥት ሲሆን በጥንታዊነታቸው ቀዳሚውን ሥፍራ ከሚይዙት ጉራ የሚያስልፋቸው ነው። የቤተክርስቲያኑን ጉብኝትዎን ከአጠናቀቁ በኋላ በአነስተኛ ቤት ውስጥ ዕልፍ አዕሳፋት ታረክ ወደ ሚገኝበት ታረካዊ ሥፍራ ያመራሉ።

ቢቷ ስገዳሙ እንደ ቅርስ ማስቀመጫ ሙዝዩምነት የምታገለግል ናት። በዚህ ቤት ውስጥ ታረክ ስና የታረኩ ሠሪዎች ጥምር ይገኛሉ።

* ሕዳ ዳዊት (፲፫፻፳፪ - ፲፱፻፱)

* ሕዳ ዘርዓ ያዕቆብ (፲፱፻፱ - ፲፱፻፷፮)

* ሕዳ ሱስንዮስ (፲፱፻፱ - ፲፱፻፳፪)

* አዲስ ፋሲስ (፲፮፻፴፪ - ፲፮፻፷፯) እኒህ ነገሥታት በሕይወት ዘመናቸው በገዳሙ ከፍተኛ ፍቅር የተነደፉ ሰብ ነበር ከዚህች ዓለም በሞት ሲሰዩም እስከሪናቸው ሳይፈርስ በሳጥን ውስጥ እንዳሉ ተቀምጠው ይገኛሉ። ነገሥታቱ ከጥንት ጀምሮ የነበሩበት እና በፅማቸው ያረፈበትን ሳጥን በአሁኑ ወቅት የአዩራሳሌም ድርጅት ባሠራው ባለመስታወት ሳጥን ውስጥ ሁሉ ሰው እንዲያዎቸው ተደርገው ተቀምጠው ይገኛሉ።

በዳጋ ገዳም ውስጥ ከነገሥታቱ ዐፅም ሴሳ ስዓይን የሚያታክቱ የበሪና መዳሕፍት ይገኛሉ። የነገሥታቱ የወገ ዕቃዎች ንዋየ ቅድሳት በሙሉ በወጉ ተደርድረው ይታያሉ። ነገሥታቱ ስገዳሙ ካበረከቱት ቅርሶች መካከል አዲ ዳዊት የሚዘጉና የሚከፈቱ የነሐስ መሰቀሎች ፣ የአዲ ዘርዓ ያዕቆብ የወርቅና የነሐስ መሰቀሎች ፣ በሕይወት ዘመናቸው ከሕጃቸው የማይሰየው እና « ወነቦ ከመያንዘር » የሚል ጽሑፍ ያሰበት ጉራዳዎቸው እና በርከት ያሉ የወርቅና የብር ቅርሶች በዚህቸው ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛሉ። ከዚህ ሁሉ እስደናቂ ጉብኝት በኋላ ሴሳው የጉብኝት ምዕራፍ የሚሆነው ደግሞ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም በሚገኘው ጥቅጥቅ ያለ ደን ውስጥ ያሉት የአዝርዕትና የዕፅዋት ዓይነቶች ናቸው። በዚህ ገዳም ውስጥ የሌሉ የዕፅዋት ዓይነቶች የሉም። ከሚበሉ እንስሶች እስከማይበሉት ድረስ ያሉት የማክስኛ ፍጥረታት በሙሉ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ብቻ ያሉ ነው የሚመስሉት።

በዚህ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ውስጥ ከ፪፻ - ፫፻ የሚደርሱ ባሕታውያን፣ መነኮሳት ይገኛሉ። ከነዚህ መካከል እስከዘፍጃቸው በጫካ ውስጥ ዘገተው በጾም በጸሎት የሚተጉ አባቶች ይገኙበታል። የሚያስደንቀው ደግሞ በገዳሙ ውስጥ ይህን ያህል ሰው አየናረ የእንደም ሰው ድምጽ አይሰማም። ከአዕዋፋት ዝማሪ በቀር። መነኮሳት የሚመገቡት ከዳጉሣ እህል የሚዘጋጅ ዳቦ የሚመስል መኩረታ የሚባል ምግብ ነው። ይህንንም ምግብ የሚመገቡት ውስጡ በ፪ እና በ፲፪ ሰዓት ብቻ ነው።

እነዚህ መነኮሳት መተዳደራቸው የአትክልት ሰማት ሲሆን ገዳሙ ውስጥ ሙዝ፣ እንኮራ፣ ሱሚ፣ ትርንጉ፣ ፖፖ፣ ማሸሻ እያመረቱ እራሳቸውን እያረዱ ይኖራሉ። ገዳማውያኑ በአሁኑ ወቅት ከብፁዕ ወቅዱስ እቡነ ተከላኃይማኖት ፖትርያርክ እንደ የሞተር ወፍጫ፣ እንደ የውኃ ሞተር ከብፁዕ እቡነ መርቅርዮስ ፖትርያርክ እንደ ታላቅ የውኃ ሞተር እና ሁለት የአሳ ማጥመጃ ጀልባዎች ስለተሰጡባቸው በነሱ በመጠቀም የገቢ ምንጭ በመፍጠር እና በመፈለግ ቦታውን በማደራጀት ሳይ ይገኛሉ።

ይህ ገዳም በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ሳይ በየጊዜው በተነሱ ጠባቾች ጉዳት እንዳልደረሰበት ይነገራል። አሁን ድረስ ከየገዳማቱና ከተሰደዩ ቦታዎች የሚመጡ መናንያን በዚህ ገዳም ውስጥ መኖር ቢችሉም የሚኖሩት ግን በገዳሙ ሕገ መሠረት

ተፈትነው የፈተናውንም መመዘኛ ያስፋ እንደሆነ ብቻ ነው። የዳጋ አስጠፋኛስ የአንድነት ገዳም መነኮሳቶች የሚገኙት እንደ መሳክስት እግዚአብሔርን እያመሰገኑና በሥራቸውም ተግተው ነው ሲኖሩ የሚታዩቱ።

የዳድቁ ስባት የአቡነ ጊሪተ አምሳክ ረድኤትና በረከት አይአየን
አሚን ።

ዳጋ አስጠፋኛስ

፪፻፲፭ ተክለዓይማኖት

ይህ ቤተክርስቲያን የተመሠረተው በአፄ አድያም ሰገድ አዳሱ ዘመነ መንግሥት ነው። ገዳሙ የሚገኘው በዘገ አፋፍ ሳይ ሲሆን አሁን የምናየው ሐንዳ ቤተክርስቲያን በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም በክሳት ተቃጥሎ እንደገና የተሠራ ነው።

በወቅቱ ቤተክርስቲያኑ በምን ምክንያት እንደተቃጠለ ባይታወቅም እንደ ምክንያትነት የሚጠቀሱ አንዳንድ አፈታሪኮች ግን አሉ። አንድ የገዳሙ አገልጋይ ካህንና አንድ ክርስትያን ያልሆነ ሰው ታመው ሆስፒታል ደገባሉ። ሁሉም ደሞታሉ። በአስከሬን ርክክብ ወቅትም የገዳማዊው አስከሬን በስሐተት ስማያምኑት ወገን የማያምኑት ወገን አስከሬን ደግሞ ስገዳማውያት ያስጥና በቅጽፈ ቤተክርስቲያኑ ውስጥ ደቀበራሰ በማግስቱ ግን ያልታሰበ አሳት ተነስቶ ቤተክርስቲያኑን አቃጠለው። የቃጠሉውም ምክንያት የኢ-አማኖዊው ሰው አስከሬን በቤተክርስቲያን መቀበር ነው ደሳሉ የገደሙ ካህናት። የሚያስደንቀው ነገር በወቅቱ ቤተክርስቲያኑ ሲቃጠል የታገቱ አብር አስመቃጠል ነው። ነገር ግን ይህን በተፃምር እና በሚያስደንቅ ሁኔታ ከቤተክርስቲያኑ ፍርስራሽ ሥር የተገኘውን ታቦት (ጽሳት) ሊቦች ሰርቀው ከሄዱ በኋላ አሁንም በሚያስገርም ሁኔታ ወደ ቦታው ተመሰሰው።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ብዙ ብርቅ እና ድንቅ የሆኑ ቅርሶች በመኖራቸው የተነሳ አብዛኛውን ገዢ ሊቦች ቢያጠቁትም

እግዚአብሔር ግን በተዓምራት የተሰረዙትን ዕቃዎች ሲያሰመሰስ ይታያል። ለምሳሌ በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም እንደ የወርቅ ቅብ የመጸር መስቀል፣ እንደ የነሐስ መስቀል ጠፍቶ ነበር። ነገር ግን ሰራዊቶች እግዚአብሔር ከዚህ በፊት በገዳሙ ያደረገውን ተዓምራት እያወቁ በድፍረት ይህን ክቡር ቅርስ ቢዘርፉም ቅርሶች በተወሰዱ በዓመቱ ማለትም ፲፱፻፳፮ ዓ.ም ተገኝተው ተመሰሰዋል። የተገኘው የወርቅ መስቀል ፳፱ ኪሎ ግራም የሚመዝን ነው።

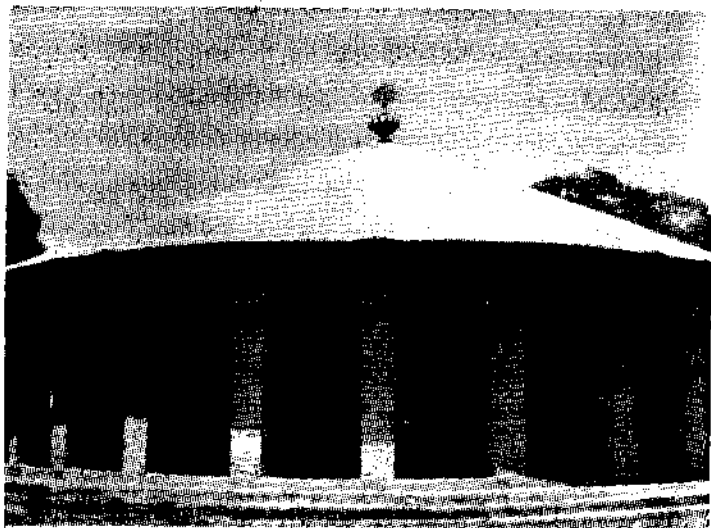
በዚህ ምክንያት የቤተክርስቲያኑ የቅርስ ቀበሮች በመብዛታቸው ምክንያት የተነሳ በቤተክርስቲያኒቱ ውስጥ ቅርሶችን እንደሌላው የጣና ገዳማት ማየት አይቻልም። ይህም ማለት ቤተክርስቲያኑ ቅርስ የሰውም ማለትም አይደለም። ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች የተነሳ ቅርሶች ከቤተክርስቲያን ወጥተው በእንደ ግለሰብ ቤት ውስጥ ነው የሚገኙት። እንባቢ ሆይ ተመልከት የእግዚአብሔርን ዕቃ በቤቱ ተክብሮ እንዳይቀመጥ ያስፈራት ዘራፊዎች እንደን ተራ ፍጡር በመፍራታቸው ምክንያት እስካሁን ድረስ ቅርሱ በግለሰቡ ቤት ውስጥ ተቀምጦ እንደተከበረ ይገኛል። የሚገርም ዘመን ነው።

ናርጋ ሥላሴ

ይህን ቤተ ክርስቲያን ያሳነጹት ከ ፲፯፻፳፪ - ፲፯፻፵፯ ም የነገሡ የነበሩት እፄ ኢዮሱ ብርሃን ሰገድና እናትየው ግሥት ምንትዋብ ናቸው። የቤተክርስቲያኑ አሠራር ከዳጋ ስጢፋኖስ እና ከክብራን ቅዱስ ገብርኤል ህንጻ ቤተክርስቲያን ተለየ ሲሆን የአውሮፓውያንን ሕንጻ ሥራ የሚያንጸባርቅ መሆኑ በእንዳንድ ሰዎች ዘንድ በፐርቸጋሎች የተሠራ ሳይሆን ደቀርም የሚል መሳ ምት ይነገራል። ነገር ግን ቤተክርስቲያኑ ተሠራበት ዘመን ጋር የማይጣጣም በመሆኑ አውነትነት ያሰው ይመስለዋል። ይልቁንም የቤተክርስቲያኑን ሕንጻ የገነቡት ትዮጵያዊያን አባቶች ቀደም ሲል በሀገራችን ከነበሩት ሮቹጋሎች ያልተናነሰ ጥበብ እና አውቀት እንደነበራቸው ስመሰክራል።

ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ሲገባ በምሥራቅና በምዕራብ ትይዩ ነው የተሠራ የጉንደሩን የእነ እፄ ፋሲስን የቤተ መንግሥት ሠራሪ ተከትሰው የታነጹ ባለ እንደ ፎቅ ሕንጻዎች ሲኖሩ ሥራቸው ሁለት ቀጫጭን መንገዶች አሏቸው። በዚህ ገዳም ሰጥ በአሁኑ ወቅት እንደሌሎች ገዳማት ስትውልድ ተሳስፎ ጻይን የሚታይ ቅርስ እንዳይኖር ፋሽስቱ የኢጣሊያ ጦር ሀገራችን ኢትዮጵያን በወረረበት ጊዜ በገዳሙ ውስጥ የነበሩትን አያሌ ባዕዳንን ስብ የሚያማሰሱና የአኛነታችን አሻራ የሆኑ ራካዊ ቅርሶችን በሚያሳዝን መልኩ በመዝረፉ ነው። የናርጋ

ሥላሴ ቤተ ክርስቲያን ከተሠራበት ዘመን ዲሞር ለመዲመሪያ ጊዜ ጥገና የተደረገበት በአዲስ ጋደስሥላሴ ዘመን መንግሥት በ፲፱፻፵፫ ዓ.ም ሲሆን እሁን በቅርብ ጊዜ ደግሞ በባህልና ስፕርት ጉዳይ ሚኒስቴር የጣሪያ ቅርቆር ለውጥ ተደርጎታል ። ኖርጋ ሥላሴ በሚገኝበት ደቅ ደሴት ውስጥ በግማሽ ሰዓት የአገር ጉዞ የሚራራቀ አጅግ ጥንታዊና ውብ የሆነ የብራና መጻሕፍት የሚገኙበት አርሲማ ፣ ከታ ማርያምና ጋዶና ጊዮርጊስ አብያተክርስቲያናት ይገኛሉ።

ኖርጋ ሰላሴ

(ፍቶ መንደሩን)

ደብረ ሲና ማርያም

የደብረ ሲና ማርያም የምትገኘው በጣና ሐይቅ ሰሜናዊ ቀጣጫ ከባሕሩ የመጨረሻ ጫፍ ላይ በጉርጉራ ወደብ ላይ ነው። ወደ ደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን በሁለት አይነት መንገድ ተገዛው መድረስ ይቻላል። አንደኛው መንገድ ከባሕር ወደ ተነስተው በሚመጡ ደልባዎች አማካኝነት በባሕር ላይ የሚደረግ ጉዞ ሲሆን ሁለተኛው መንገድ ደግሞ ከጉንደር ከተማ መኪና ትራንስፖርት የጽ ኪሎ ማትር ርቅት ያሳውጋ መንገድ ተጓዥ በኋላ የሚያገኝበት ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ናት።

የደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን የተመሠረተችው በ፲፱፻ው መቶ ክፍለ ዘመን በአዲስ አምድ ጽዮን ዘመን መንግሥት በ **ኢስዲርስ** በተባሉ ጻድቅ መነኩሴ አማካኝነት ነው። አባ ኢስዲርስ የትውልድ ሀገራቸው በሸዋ ክፍለ ሀገር ደብረ ሲና ነው። ስዚህም ነው የቤተክርስቲያኒቱ ስም በአባ ኢስዲርስ ትውልድ ሀገር ስም **ደብረ ሲና ማርያም** የተባሰችው።

የቤተክርስቲያኒቱ እሠራር ዙሪያ ክብ ሆኖ በጥቃ ምርጊት የሚረጋ ግድግዳ ያሳት ናት። የቤተክርስቲያኒቱ ጣሪያ እስከ እሁን ድረስ ጥንታዊ ውበቱን እንደጠበቀ ቅርቆር ሳይሰበሰብ በሚያምር ላር ክፍክፍ የተከደ ነው። በቤተክርስቲያኒቱ ዙሪያ በውጪም ውስጥም ብዙታቸው የተሰደዩ ምስሶዎች ቆመው የሳይኛውን ጣሪያውን ክፍል ደገፈው ይታያሉ። ምስሶዎች እንደ ወጥ ሆነው መሳሳይ ውፍረት ያላቸው ናቸው።

በውስጠኛው የቤተክርስቲያኑ ክፍል ውስጥ ከሚገኙት ምስራቃዊ መካከል እንደኛው ምስራቅ የተሰየ ታሪክ እንዳለው ነው የተነገረኝ። ታሪኩም እንዲህ ነው። የደብረሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ገና ስትሠራ በውጥ ከሚገኙት ወደ ፱ ከሚጠጉት ምስራቃዊ በተጨማሪ በውስጠኛው ክፍል ውስጥ ከሚገኙት ፲፪ ምስራቃዊ መካከል እንደኛው ምስራቅ ከዘጌ ሲገዛ ገዢዎች በሴቶች ምስራቃዊ ዋጋ ይሰማሙና በዚህ በእንደኛው ሳይሰማሙ ቀርተው ወደ ሀገራቸው ይመለሳሉ። ነገር ግን ሀገራቸው እንደገቡ ያንን በዋጋ ያስተሰማሙበትን ምስራቅ ማዕበል አየገፋ አምጥቶ ደብረ ሲና ይጥሰዋል። ሰዎችም በአመቤታችን ተፃምራት አየተደነቀ ከዓለሪ እንዲ ምስራቃዊ ጋር ቀላቅለው ለቤተክርስቲያኒቱ ሥራ ያውሱታል። ዛሬም ካሁናችን ያ በማዕበል አየተገፋ የመጣው ምስራቅ ይህ ነው በማለት ለምዕመናን ያሳያሉ።

በደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ውስጥ ረጅም ዕድሜን ያሳቀጠረ የብራና መዳሕፍት እና በቤተመቅደሱ ዙሪያ የተሠሉ ጥንታዊ መንፈሳዊ ሥዕላት ይገኛሉ። እነዚህ ሥዕላት የተሠሉት በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሳይ በኋላ ፋሲል አህት በወ/ር መስከታዊት አማካኝነት እንደሆነ የቤተክርስቲያኒቱ የታሪክ መዛግብት ያስረዳሉ። እነዚህን ሥዕሎች በ፲፱፻፲፱ዎች አካባቢ የባህል ሚኒስቴር ባለሙያዎችን ልኮ ሥዕሎች የቀደሙ ገጽታቸውን ሳይሰቀ በሳይንሳዊ መንገድ መጠነኛ ጥንና እንደተደረገላቸው ይነገራል። እንዲያውም በሰተምሥራቅ በኩል

ያሉቸው የአመቤታችን ምስራቅ ፍቀር ወልዳ ሥዕል ከተሰደደ በሽታዎች ፈዋሽ በመሆኗ ምክንያት ምዕመናን ሥዕሏን በማሻሻትና እንዳንዶችም አየቅረጡ መውሰድ በመጀመሪያው ምክንያት የባህል ሚኒስቴር ሥዕሏን በባለመስታወት ፍሬም ውስጥ እንደትቀመጥ አድርጓል።

ሌላው ደግሞ ሰደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ልዩ ውበትን ከሚሰጧት መካከል የጉርጉራ ወደብና በአካባቢው ያሉት የተሰደደ ዕጽዋቶች ናቸው። የጉርጉራ ከተማ በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መገባደጃ እና በ፲፯ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ሳይ በግርቻጋሎች አማካኝነት እንደተመሠረተ ይነገራል። በተሰደ የጣና ትራንስፖርት ድርጅት ንብረት የሆነው የጉርጉራ ወደብ ከብብ ለአካባቢው ልዩ ውበትን ሰጥቶ እናያለን።

የማንዳባ መድኃኒ ዓለም

የማንዳባ መድኃኒ ዓለም ገደም በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኙ ገዳማት መካከል አንደኛው ነው። ይህ ገዳም የሚገኘው በጉርጉራ ወደብ አካባቢ በሚገኝ ቦታ ላይ ሲሆን ግማሽ ጉት በውኃ የተከበበ እና ቀሪው የገዳሙ ክፍል ደግሞ ከባለቤት ጋር ተያይዞ የሚገኝ ገዳም ነው።

ገዳሙ የተመሠረተው በ፲፫ኛው ክፍለ ዘመን ሲሆን የገደሙ አቅኚ አባ አሳይ የተባሉ መንፈሳዊ አባት ናቸው። እንዲያውም እኚህ ዳድቅ አባት የጣና ሐይቅ ገዳማትን ካቀኑት ስባቱ ከዋክብት ከሚባሉት አባቶች መካከል አንደኛው ናቸው። እርሱ አሳይ ወደ ገዳሙ የመጡት በድንጋይ ላይ ቆመው ከአምነታቸው ጽናት የተነሳ ድንጋዩን እንደ ጀገበ ተጠቅመውበት እንደ ነበር መነኮሳቱ የዳድቅን ገደል በመጥቀስ ያስረዳሉ።

ይህ የድንጋይ ጀገባ አሁን ድረስ ከገዳሙ ግቢ በስተምዕራብ በኩል በክብር ምዕመናን እንዲያዩት ተደርጎ ተቀምጦ ይገኛል። የገዳሙ መጠሪያ ስምም የተገኘው ከእኚሁ ዳድቅ ግሩም ሥራ የተነሳ ነው። አባ አሳይ በድንጋይ ጀገባ ተቀምጠው በውኃ ላይ በሚያስደንቅ ሁኔታ በመመሳሰላቸው ምክንያት የተነሳ ማን እንደ አባ አሳይ እንደርሳቸው ያለ የስም ተባለ ። ከዚህም ጋር የገዳሙ ስም ማንዳባ መድኃኒዓለም ገዳም ተብሎ ተሰየመ።

የማንዳባ መድኃኒዓለም ገዳም መነኮሳት የሚተዳደሩት ገዳሙ ባለው የአርሻ መሬት ላይ እያረሱ ከሚያገኙት ምርት መጠቀም ነው። ቤተክርስቲያኑ እሁን በቅርቡ ቅርቅር ከመልበሱ ቀር በቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ያሉት መስኮች እንዳይቹ በአንበቆ ተክዶት ናቸው። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ የሚገኙ ሥዕሎችም ሙሉታቸው ተወዳደሪ የላቸውም። ነገር ግን ሥዕሎች የጥንቶች ቀዳደው በማስቃቸው ምክንያት አሁን የምናያቸው ሥዕሎች ቅርቡ የተቀየሩ ሥዕሎች ናቸው።

ጣና ቂርቆስ

ይህ ታላቅ ገዳም ስትሰቀ የጣና ሐይቅ አንኳ መጠረድ ለሙ የተገኘበት፣ በምሥራቃዊው የጣና ሐይቅ ጫፍ ላይ በጉንደር ክፍለ ሀገር በደራ ወረዳ ውስጥ የሚገኝ እና የኢትዮጵያ ብሔራዊ አምነት ሰህንቶው የጽርቅዳክስ ተዋሕዶ አምነት የትውፊት ማህደር ለምስመናም የታረኩ መግለጫ የአባቶች የቅርሶቻቸው ሚዛዊም የሆነ ታላቅ ገዳም ነው። ወደ ገዳሙ ለመግባት ሁለት ዓይነት መንገዶችን መጠቀም የግድ እና አማራጭ የሌለው ነው።

አንደኛው መንገድ ከባሕር ዳር ተነስተው በሚመጡ የኪራይ ደሰባዎች ሲሆን ሃገር ግን ይኸኛው አማራጭ ከገደሙ መራቅ እና ስደሰባዎች መቅሚያ ወደብ ያስመናርም ተዳምር ብዙውን ጊዜ ሰዎች ወደአዚህ ገዳም ለመምጣት እቅም ስለሚያንሳቸው ከቱረስት አንኳን ከሰንት አንዱ ነው ይህን ቦታ በደሰባ የሚገብኘው። በዚህ ችግር የተነሳ ገዳማውያኑ አንደሌሎች የጣና ሐይቅ ገዳማት አንኳን ሲረዱ አስቻሉም።

ሁለተኛው መንገድ ደግሞ በየብስ የሚደረግ ጉዞ ሲሆን ከባሕር ዳር ተነስተው በመኪና ትራንስፖርት ወደ ሐሙሲት ከተማ ድረስ በመሔድ ወደ ናባጋ የሚወስደውን መንገድ በመከተል ክርስቶስ ሠምራን በሰሜናዊው አቅጣጫ ሳይ በመተው የጉመራን ወንዝ ተሻግረው የሚያገኙት ጥንታዊ እና ታሪካዊ ገዳም ነው። ይህም መንገድ ቢሆን አስቸጋሪ ነው። ከ፲፭ - ፲፮

ሌሎ ሚትር ያህል የአገር መንገድን በመጓዝ ፈታኝና አዳካሚ የአገር ጉዞን ካደረጉ በኋላ የሚደርሱበት ነው።

የገዳሙ አንደኛው ጫፍ ከጣና ሐይቅ ጋር የተገናኘ ሲሆን በሌላው ወገኑ ደግሞ ከየብስ ጋር የተገናኘ ነው። ከገዳሙ በስተምሥራቅ በኩል በዚሁ ገዳም ውስጥ በሌቶች ገዳም ታገሰገሰ ይነበረቸው የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ገዳም ሲያዋሰነው ለምዕራብ በኩል ደግሞ በርቀት የታላቁ ዳጋ አሰጢፋኛስ ገዳም ያዋሰኑታል። ገዳሙ በተሰይ በምሥራቃዊ ጉኑ በኩል ከውጋው ውስጥ በጥሩ መሐንዲስ ተገንብቶ የወጣ ግሩም ሕንጻ የሚመስለው የድንጋይ ጉብታ ስተመሰክቶ እይታ እጹብ የሕንተ ሥራ የሚያሰኝ ድንቅ ተፈጥሮ ነው። ይህ ገዳም ከዘመነ መሳፍንት ወዲህ በደርቡሽ ጦርነት እና በአካባቢው ሕዝብ ተጽዕኖ ከ፲፫ ዓመት በላይ ጠፍቶ / ጠፍ / ሆኖ ቆይቶ እሁን በቅርብ ግዜ በ፲፱፻፹፱ ዓ.ም ላይ በጥቂት መነኮሳት ገና መቋቋሙ ስለሆነ የመነኮሳት የሰፋት ውጤት የሆኑ እና ከምስጥ የተረፉትን የዓር አትክልቶች በዓይንም እየቃኙ በምዕራባዊው የገዳሙ አቅጣጫ በኩል ከዓለት ጋር የሚጋጩትን እና በግጥቱም የሚፈጠረውን የማዕበል ድምጽ እና በገዳሙ ደን ውስጥ ሆነው የሚዘምሩትን የአዕዋፋቱን ዝማራ እያዳመጡ ቀጥረን መንገድ ተከትለው ወደ ገዳሙ ይገባሉ።

የጣና ቂርቆስ ቤተክርስቲያን በቅርብ ቅርቅር የለበሰ ሆኖ አሠራሩ ከደጋው ቅዱስ አሰጢፋኛስ ቤተክርስቲያን ጋር ተመሳሳይነት

ያስው ነው። የቤተክርስቲያኑ በሮች እና መስኮች እንኳ እዚያው ባሉበት ቅመው እድሜ የጠገቡ ናቸው። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ የተሳሳቱት ሥዕሎች ጥንታዊነታቸውና ብዙ ዘመን መቆየታቸው ሳያንሳቸው በገዳሙ ውስጥ ብዙ ቅርሶችን በማጥፋት ላይ የሚገኘው እና ገዳማውያኑ እንኳ መፍትሔ ያጡበት ምስጢር ብዙ ጉዳት እያደረሰባቸው ይገኛል። በተለይ የቅድስት ሥላሴን ሥዕል ከጥቅም ውጥ እውጥታል። ይህ ምስጢር ሥዕሎችን ብቻ አይደለም እያወደመ የሚገኘው የገዳሙ መነኮሳት በስንት መክራ የተከሷቸውን የፖለቲካ ዛፎች ከሥራቸው በመጣል፣ ድኝት፣ ካርት፣ ጉማን፣ ቲማቲም ወ.ዘ.ተ. የመሳሰሉትን የጓር እትክልቶች እንደተተከሉ ስለሚያጠፋቸው መነኮሳቱን ስምራት ዳርጉአቸዋል። የገዳሙን ትግርና የገዳማውያኑን አስቃዊ ኑሮ ወደ ጌላ ስለምመሰሰበት ሕሁን ወደ ገዳሙ ጥንተ እመሠራረት ለውሰዳችሁ።

ገዳሙ የተመሠረተው ከክርስቶስ ልደት በ፪፻፳፪ ዓመት ገደማ ወይም ዓለም ከተፈጠረች በ፪፻፳፯፻፳፰ ዓመተ ዓለም ላይ በቀዳማዊ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት ነው። የእስራኤል ንጉሥ ዳዊት ልጅ የሆነው የንጉሥ ሰሎሞንና የኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ ልጅ የሆነው ቀዳማዊ ምኒልክ አባቱ ሀገር አየራሳሌም ሂዶ ታቦተ ጽዮንን፣ ከሀገሪቱ የበኩር የበኩር ልጅ የሆኑትንና በዘመኑ በምድሪ እስራኤል የነበሩትን ካህናት ሾሪት የሆኑትን ስዛሪዎሰና ዘዲክን፣ / ሳዶቅን / ከነቤተሰቦቻቸው ይዞ ወደ ሀገሩ ኢትዮጵያ

ይመጣል። በወቅቱ ካህናት ሾሪት የነበሩት እነ አዛሪዎስ ታቦተ ጽዮን ከእነሱ አንዳትነዋል በመፈሰጋቸው ታቦተ ጽዮንን ማንንም ሳያስፈቅዱ በድብቅ ይዘዋት በመምጣታቸው የተነሳ ንጉሥ ሰሎሞን ባሠራው ቤተ መቅደስ ውስጥም ታቢቷ መጥፋቷ ሲታወቅ እስራኤላውያኑ በግድ ጦርነት እንስተው ታቦተ ጽዮንን ይመሰረቷል የሚሉው ፍራቻ በማየቱ የግድ ታቦተ ጽዮንን መደበቅ እስፋሳጊ ሆኖ ይገኛል። ስዚህም ሲባል ጦርነት እንኳ ቢነሳ ታቦቷን ስመጠበቅም ሆነ ስመከላከል አመቺ ሥፍራ ሆኖ የተመረጠው በጣና ሐይቅ ውስጥ ካሉት ደሴቶች መካከል ይህን ዛሬ ጣና ዊርቅስ ብሰን የምንጠራውን ሥፍራ በመምረጥ በታቦተ ጽዮን መሪነትና በፈቃደ እግዚአብሔር አማካኝነት እስራኤላውያኑ ወደዚህ ሥፍራ ይመጣሉ። የቦታውንም ስም « ሳፍ ጽዮን መካነ ሳህል » በማለት ይሰይሙና ታቦተ ጽዮንን ከገዳሙ ሲያስቀምጡ አብሮ የመጣውን ሕዝብ ደግሞ ከባህሩ ውጥ ባስው ሥፍራ ያስፍሩታል። የሰፋሪዎች ዝርያዎች እሳክ ዛሬ ድረስ ሳይጠፉ ደቡብ ጉንደር ውስጥ ነገደ እስራኤል አየተባሉ እየተጠሩ ይገኛሉ።

በዘመነ ሾሪት ኢትዮጵያ ውስጥ አምስኩተ እግዚአብሔር ስለሸሸተሰፋፋ እነ ካህኑ አዛሪዎስና ዘዲክ / ሳዶቅ / አምስኩተ እግዚአብሔርን ስማስፋፋት ብዙ ይጥሩ ነበር። በተለይ አባቶቻችን ጠብቀው እሁን ድረስ ያቆሳሉን አምስት ዓይነት የሾሪት መስዊድ በገዳሙ ውስጥ በአብሮ ተጠብቆ መገኘቱ እንደ ምሥክር ነው።

የዚህ ገዳም ታሪክ በዘመነ ብሉይ ብቻ ሳይሆን በዘመነ ሐዲስም ድንቅ ታሪክ አለው። ክርስቶስ መድኃኒታችን ሲወለድ ሕፃኑን ለመገደል ሄርዶስ ሲፈልገው እናቱ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ወደ ግብጽ ሀገር ስትሰደድ ወደ ሀገራችን ኢትዮጵያም መምጣቷንና በዚህ ገዳም ውስጥ ለሰመቅዮቷ ደርሳነ ዑራኤስ በሰፊው ጽፎታል። ለዚሁ ምሥክር ይሆን ዘንድ በዚህ ገዳም ውስጥ ብቻ በሚገኘው ደርሳነ ማርያም በተባለ መጽሐፍ ውስጥ የጌታችን ሰደትና የእመቤታችን ቅድታ ሙሉ ታሪክ ተጽፎ ይገኛል። እመቤታችን በዚህ ሥፍራ ፪ወር ከ፲ ቀን ቆይታለች።

የገዳሙ ስም የተለየመው በዛጌ ገዢ ነው። እመቤታችን በዚህ ገዳም ሳለች ይመራት የነበረው መልክክ እግዚአብሔር ለዮሴፍ በሕሰም ሕፃኑንና እናቱን ይዞህ ወደ ሀገራችሁ ሂዱ ብሎ ስለ ነገረው ዮሴፍም ወደ ሕፃኑ በመቅረብ « ፀሐና በደመና » በደመና ጫናት በማለቱ የገዳሙን ስም ጣና ቂርቆስ የሐይቀም ስም ጣና ተብሎ እንደቀረ እንደ ያገኘሁት ጽሑፋዊ መረጃ ያስረዳል።

በተለይ በጣና ቂርቆስ ገዳም ከ፪፻፳፭ - ፪፻፴፭ ዓ.ም በነገሡት ኢዛናና ሳይዛና (አብርሃ ወአጽብሐ) ዘመነ መንግሥት ከፍተኛ የክርስትና ማሰፋፋይ ማዕከል ሆና ተገኝታ ነበር። አባ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን (ፍሬምናጦስ) ከሁለቱ ነገሥታት ጋር ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ በመምጣት የመጀመሪያውን የሾሪት እምነት ግዝረትን ሸረው አማናዊውን የክርስቶስን ሥጋና ደም በመሠዋት

የክርስትናን እምነት እስተምረውበታል።

እቡነ ሰላማ ጥምቀትን ብቻ ሳይሆን እምስኩት እግዚአብሔር የሚፈጸምባቸውን ጽላቶችን በታቦተ ጽዮን እምሳለ በመቅረጽ በዚያን ጊዜ ክርስትና እምነት ይሰፋፋባቸው ወደ ነበረት ጣና ቂርቆስን ጨምሮ በትግራይ አክሱም ጽዮን በጉዳም መርጦ ለማርያም በወሎ ተደባበ ማርያም በመሳካ አራቱን እንደ እይነት ጽላቶች ታቦተ ጽዮን በማለት ሰይመው ይሰካሉ። እሁን አክሱም የምትገኘው የሙሴ ጽላት የሆነችው ታቦተ ጽዮን በዚህ ገዳም ውስጥ በተሰደደ የከበረ ድንጋዮችና ገጣጊዎች ባሸበረቀ ሀንጻ ውስጥ ለ፪፻ (ሰድስት መቶ) ዓመታት ያህል መቆየቷን የሚያስረዱ መረጃዎችም አሉ።

በዚህ ገዳም ውስጥ ቅዱሳን ናረውበታል። በኦርኦቸውም ክርስትናን ሰብከውበታል። ጣና ቂርቆስ ገዳም ውስጥ ቅዱስ ደረድ ለሁለት ዓመት ከሰድስት ወር ተቀምጧል። በዚህ ቅድታ ውስጥም ለገዳሙ ትልቅ ቅርስ እውርሶ ነው ያሰፈው። ለጣታውም በሐገራችን በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የሚገኝ እና በራሱ የእጅ ጽሑፍ የተሰደደ ዕጽዋትን በመጥመቅና በመቀመም በብራና ላይ የጻፈው ምስክት ሕልባ የድን መጽሐፍ ነው። የእጅ መለቀሱ፣ ከሐር የተሠራ ካባው እለክ እሁን ድረስ ምንም የማስቀመጫ ቦታ በማጣታቸው ከወደያ ወዲህ ቢንገሳቱም መቼም እስካሁን ድረስ አሉ።

በዚህ ገዳም ውስጥ ከ፪፻ - ፪፻ መናንያን ወንድና ሴት

መነኮሳት ይኖሩበት ነበር። ዛሬ ግን ያሁኑ በነበር ተተክቶ በትዝታ ብቻ ሲታወስ ይኖራል። ጽላት የተቀረጸላቸው፣ ቤተክርስቲያን በሰማቸው የታነጸላቸው፣ ገደል የተዳፈላቸው እነ ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ፣ ወስተ ጴጥርስ፣ ፍቅርተ ክርስቶስ ክብር የተቀበሉት በዚሁ ገዳም ውስጥ በሚገኝ የሴቶች ገዳም ውስጥ ነው።

የቀድሞውን ህንጻ ቤተክርስቲያን አብርህ ወአጽብሐ ናቸው ያነጹት። ነገር ግን እሁን የሚታየው ቤተ ክርስቲያን የታነጸው በደብረ ታቦሩ ራስ ጉግሳ ጊዜ በዳግማዊ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት ነው። ከላይ እንደገነጽኩት ቤተ ክርስቲያኑ እራት ማዕዘን ቅርጽ ያሰው ሆኖ የፈተኛው ክፍል በስተ ምሥራቅ ሲሆን መግቢያው ደግሞ በስተ ምዕራብ በኩል ነው። በዚህ ጥንታዊ ገዳም ስቃ ቤት ውስጥ የመግባት ዕድልም አጋጥሞን ነበር። ነገር ግን ያየሁት ትዕይንት በሙሉ በቅምኩበት ደንዝዝ እንደቀር ነው ያደረገኝ።

ከዚህ በታች ዘርዘረ የማቀርባቸው ክፍረ - ፪፻ ዓመት ዕድሜ ያሳቀጠሩ ቅርሶች በሙሉ በዓለም የሚገኙ ክርስቲያኖች ካልደረሱላቸው በስተቀር ከጥቂት ዓመታት በኋላ ይህ ሁሉ ቅርስ በአይጥ፣ በብልና፣ በምስጥ እንደሚጠፋ ከወዲሁ አስረግጧልናገር አወዳለሁ።

ከቅርሶች መካከል፡- አምስት ዓይነት የአረት ሥርዓት የሚፈጸምባቸው እና የመሥዋዕት ማቅረቢያ ቀላቀሶች፣ የአባ ሰላማ ከሳቲ ብርሃን ካባ፣ የአጅ መስቀል፣ የመጀመሪያው የአባ

ሰላማ ትርጉም የሆነው የሐዲስ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ፣ መጽሐፈ ሔናክ፣ መጽሐፈ ሐዊ፣ የቅዱስ ያፌድ የአጅ መስቀል፣ ካብው፣ በራሱ አጅ የዳፈው ምዕክት አልባው የደን መጽሐፍ፣ የወርቅና የብር መስቀሎች ጽዋዎች፣ እንደ ሺህ ዘመን የሚሆናቸው ቅዱሳን ሥዕሎች፣ የስድፈ ሥላሴ ደራሲ የሆኑት የአባ ስብሐት ስሕብ እና የሴሎች ቅዱሳንን በፅም የያዘ ከገንድ ተፈልፍሎ የተሠራ የአንጨት ሳጥን ወ.ዘ.ተ።

እነዚህ በቅርብ ያውም ከላይ ተቀምጠው ያዩታቸው ናቸው። ከስር ሆነው በምስጥና በብል አየተበሉ ያሉትንማ ማንነታቸውም አየጠፋ ስለሆነ እንዲህ ሆኖአል ብሎ መናገሩ ትርፉ ከመቆጨት በቀር የሚመጣ ነገር ባስ መናሩ ምን ያደረጋል።

በ፲፱፻፶፯ ዓ.ም በኢያዳም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማሳበር አማካኝነት የተጓዙ ሁለት ወጣቶች እነዚያ ውድና ክቡር የሆኑ በሰው ሕይወት እንኳን ሊተኩ የማይችሉ ቅርሶች መፈቱን እንኳን ስሚንቶ የሚያደርግ በመጥፋቱ የተነሳ እንደ አዚያ ተጉሳቀሰው በማየታቸው አራሳቸውን ስሥራ በማነሳሳት ሁለት ትላልቅ ቀምሳጥኖች በራሳቸው ወጪ በመሸፈን **በብፁል እቡነ ኢልሳ የደቡብ ጉንደር ሀገረ ስብከት ሲቀዳዳስ** አማካኝነት ተመርቆ የተወሰኑ ያውም ካሉት ቅርሶች እንደ አራተኛ የሚሆኑት እንዲሰባሰቡ ተደርጓል። ነገር ግን እሁንም ይቀራል። በተሰደ በእንደኛው ክፍል ውስጥ ያሉት ቅርሶች ከመጨናነቃቸው የተነሳ ከአይጥ ስመከሳከል ሲሉ ከጣሪያው ማገር ጋር መዳሕፍቶችን

በአንድ ላይ በማድረግ በአየር ላይ እንጠልጥለው ቢያስረትም እይቡ በማገራ ላይ በመሄድ ገመዱን እየበጠሰ ቅርሶችን በማውደም ላይ ይገኛል። እናም በሀገር ውስጥም ከሀገር ውጭም ያሳቸሁ ምዕመናን በዚሁ ጉዳይ ላይ ተነጋግራቸዋል እንደ መፍትሔ ስትሰጡት የሚገባ ጉዳይ ነው።

በዚህ ላይ ገዳሙን የሚያገለግሉት መነኮሳት እንዳንድ ምዕመናን ሰረሀባቸው ማስታገሻ የሚሆን እህል ከባሕር ዳር ቢገዙላቸውም ወደ ገዳሙ የሚወስዱበትን ደልባ ለሰማያገኙ እየተጉዱ ይገኛሉ። በዚህ ብቻም ሳይወሰኑ መነኮሳቱ በዓርሶቸው እና በበጋ ደረቅ ከሚሆነው እና በጉመራ ወንዝ አካባቢ በሚገኘው መረት ላይ የሚዘረትን እህል በሰንት መከራ ተንከባክበው ከአሣማና ከወፍ ሊት ተቀን ጠብቀው ሰፍረ ደረሰልን የሚሉት እህል በዓርሶቸው የሚገኘውን ምስጥ በሐይቀ ዳር ያለውን ደግሞ በሐይቀ ውኃ ድንገት መሙሳት የተነሳ ለሰሚጠፋባቸው የሰው ሰፊ ሲያገኘው በማይገባ መከራ ውስጥ ወድቀው ይገኛሉ።

ያም ሆነ ይህ መነኮሳቱ ይህ ሁሉ መከራ ቢደርስባቸውም እግዚአብሔር የፈቀደ ሕሰት ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቅርስ የሚቆረቆር ሰው እንደሚሰካላቸው እና ካሉባቸው ችግሮች በሙሉ እንደሚሳቀቁ ተሰፊ ያደርጋሉ። ግን መቼ እና ማን እንደሆነ የሚያውቀው እግዚአብሔር ብቻ ነው።

ክርስቶስ ሠምራ ገዳም

ደብረ ዓንጉት ተብላ የምትጠራውና በቅድስት እናታችን ክርስቶስ ሠምራ ስም የታነጸችው ቤተክርስቲያን የምትገኘው በደቡብ ጉንደር መስተዳድር ዞን በፎገራ ወረዳ ውስጥ በጣና ሐይቅ ዳርቻ ከጉማራ ወንዝ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ላይ በሚገኝ ጉብታ ላይ ነው።

ወደ እዚህች ገዳም ለመምጣት የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ሁለት አማራጭ መንገዶችን መጠቀም የገድ ይሆናል።

እንደኛው መንገድ በመኪና ትራንስፖርት ከባሕር ዳር ከተማ ተነስተው ወደ ጉንደር ከተማ በሚወስደው መንገድ ላይ ከባሕር ዳር ከተማ በ፵፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ወደ ምትገኘው ሐሙሲት ከተማ ከሄዱ በኋላ የከተማዋን ምዕራባዊ አቅጣጫ ያዘው ጥንታዊውን የዛራ ሚካኤልን ወደ ቀኝ በመተው የጣና ሐይቅን ሳይርቁ በተራራ ላይ ያለውን የአባ አፍቅረን እግዚአብሔር ቤተክርስቲያን አልፈው የጉማራ ወንዝን ተሻግረው የሚደርሱበት ሲሆን።

ሁለተኛው መንገድ ደግሞ በደልባ ትራንስፖርት ከባህር ዳር ትራንስፖርት ድርጅት ተነስተው ጣና ቂርቆስ ወደብ ይወርዱና ወጣ ገባ በበዛበት ሸንተረር ከተጓዙ በኋላ ሰፊ ሚዳ ያገኛሉ። ይህ ሚዳ በከረምት ወራት በጣና ሐይቅ የውኃ ሙሳት የሚጥለቀስቅ ሲሆን በበጋ ወራት ግን የጣና ሐይቅ ለሰሚጉድስ ለእርሻ እገልግሎት እና ለከብቶች መስማረያነት የሚያገለግል ሥፍራ ነው።

በሚዳው መሀል እንደደረሱ ግን በክርስቶስ ሠምራ ገዳም እና በጣና ቂርቆስ መካከል የሚገኘው የጉማራን ወንዝ ያገኙታል። የጉማራን ወንዝ መሻገር ደግሞ በቀሳሉ የሚታሰብ እድደስም። ወንዙ በሳዩ ሳይ ድልድይ ስላልተሠራሰት በዋና ወይም በክርስቶስ ሠምራ በዓስ ንግስ ዕስት ከሣር በሚሠራ ደልባዎች /ድልድዮች/ ሳይ በሚያስገርም ሁኔታ እየተረማመዱ ካሰፉ በኋላ ቀሪውን ሜዳ እቋርጠው ይጓዟሉ።

ወንዙን ተሻገራት ሚዳውንም አጋመሱት እንዲ ያበቡት ቦታ አልደረሱም። ነገር ግን ወደ ገዳሙ መቃረብዎትን በቅርብ ርቀት ሳይ የሚያዩት የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ በሸረንዓዴ ቢጫ ቀይ ቀስም ያሸበረቀውን የቤተክርስቲያኒቱን ጣራ እያዩ ልብዎ በሐሴት እየተሞሳ ገዳሙ ከሚገኝበት ጉብታ ሳይ ይደርሳሉ። ጉብታውን እንደወጡ በቀጥታ የሚገቡት አስፈላጊው እንክብካቤ ሳይደረግላቸው በበቀሉ የቡና ተክል ውስጥ ይሆናል። ይህንን የቡና ተክል እንኳን በዘመናዊ መልኩ የሚያዘጋጅውና የሚያበድሳቸው ሰው ቢያገኝ እነዚህ ገዳማውያን ችግር ሳይም ባልወደቁ ነበር። ይህን የቡና ተክል እንዳሰፉ አስካሁን ድረስ ክረቅ ደምር ሲመሰክቱት የነበረውን የቅድስት ክርስቶስ ሠምራን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ።

የዚህች ቤተክርስቲያን ታሪካዊነት የተመሠረተው በ«ገደስ ክርስቶስ ሠምራ» ሳይ ተጽፎ በምናገኘው ታሪክም ጥምር ነው። ገደሷ እንደሚያስረዳው ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ

በእዲ ገብረመስቀል ዘመነ መንግሥት በሸዋ ክፍለ ሀገር በቡልጋ አውራጃ **ቅዱስ ጊዮ** በተባለ ቦታ ሳይ በሀብት ክክበራ ሁስት ደጋግ ባልና ሚስቶች የተወሰደች ናት። የአባቷ ስም **ደረሳኒ** የእናቷ ስምም **ሰሌኒ** ይባላሉ። ክርስቶስ ሠምራ ከሐዋንቷ ደምር የደምግባት ያላት ቅንዶ ፣ አስተዋይ ፣ ደግ ሆና የእግዚአብሔርን ሕግጋት ተምራ ያደገች ናት። ገደስ ክርስቶስ ሠምራ በመቀጠል ባደገች ግዜ እና ስለቅመ ሒዋን በደረሰች ግዜ የንጉሡ ባስሟልና ነገዱ የአባ **ዋርጋ** ወገን የሆነውንና **የልባ ኢየሱስ ሞስ** ወገን ስሆነው **ሠመራ ጊዮርጊስ** ስሚባል ሰው በሐግ እንደተዳረች ይናገራል። ባሏም ሠምራ ጊዮርጊስ በምድራዊ ሀብት የበሰጸ ስብስብ ስሕጋዊው ባሏ እስራ እንደ ልጆችን ወልደሰታሰች ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ግን ምንም ሳይጉድሰባት እግዚአብሔርን ማገልገልዋን ቀጠለች። በዘመኑ የነበረት ንጉሥ አዲ ገብረ መስቀል ግን በእሷ ሳይ ያደረውን ኃይስ መንፈስ ቅዱስ እግዚአብሔር ስለገሰጸላቸው በጸሎት ታሰባቸው ዘንድ በማሰት በራሳቸው ቤተመንግሥት ውስጥ የሚያገለግሉትን አገልጋዮች እደባበይ በወጣች ግዜ በቀኝ በግራዋ ሆነው እንዲያድቧት ፣ በቤቷም ውስጥ በትጋት ያገለግሏት ዘንድ **፪፪** አገልጋዮችን ይልኩላታል። ከእነዚህ አገልጋዮችም በተጨማሪ ፈረስ እና በቅሱ ክነስራታቸው እንዲሁም ስነገሥታት ሚስቶች የሚገባ ክሐርና ክወርቅ የተሠራ ልብስ እና የወርቅ ጫማ ይልኩላታል። እሷም ይህን የተሰከሳትን ሁሉ ምድራዊ ሀብት አስፈሰገችም።

ይሰቁኑም ለዓሳማዋ ሕንቅፋት ሕንደሚሆንባት በመገመት ሁሉን ነገር በመተው ለምነና መውጣቷንና ብዙ ተጋድሎ ማድረግን በተለይ በጣና ባህር ውስጥ ቆማ ፲፪ ዓመት ሙሉ መጸለደዋን እና ወደ ሲዓል በመውረድም ሰዲዋብሱሉ ሕንኳ ሳይቀር ምሕረት መሰመደን ገድሷ በሚገባ ያሰረዳናል።

የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ሕንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው በራሷ በቅድስት ክርስቶስ ሠምራ እና በመነኮላቱ ትብብር ድንጋዩን ፣ አፈራን ቆፍረው ጥቃውን ሕቡክተው ሕንጩን ጠርበው በሕባ ይሰሉት መሪነት የታነጸ ነው። ቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ክብ ሆኖ ጠንካራ የጥቃ ምርጊት ያረፈበት ግድግዳ ያለው ነው። የኅር ክዳን የነበረው ጣረያው ሕንኳ በቅርብ ግዜ ነው ወደ ቆርቆሮ ክዳንነት የተለወጠው። በውስጠኛው ክፍል ያለው ግድግዳ እድሳት ካለማግኘቱ የተነሳ የበሩ ማጠፊያ ያረፈበት የግድግዳ ክፍል በመሰንጠቁ ምክንያት በሩ ተገንጥሎ በሚያሳዝን ሁኔታ ሳይ ነው ያለው።

ታቦተ ሕጉ የሚያርፍበት መንበር እነ ሕባ ይሰሉት ሕንጻወራት ነው እስከዛሬ ድረስ ያለው። ከዚህ ከታቦተ ሕጉ ማለቀመጫ መንበር ጋር ሕብር ረድሞ ሕድሜን የሰቆጠረ የሻማ ማብራያ እና ከሕንጩት የተሠራ መቅረዝም ይገኛል። የመንበሩን የሳይኛውን ክፍል ለየተመለከተ የሚገኘው ዓይኖችን ዝቅ ብሎ ከመንበሩ ሥር ባለው ሥፍራ ሳይ ሲመለከት ብፅዕናን የምንገኝበትና ያንንም በማየታችን ታላቅ መንፈሳዊ አርካታን

የምናገኝበትን የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ እስከረድ ያሰበትን ሳጥን በመጉናጸፊያ ተሸፍኖ እናየዋለን። እዚህ ጋር ሆነው በደልዎንና ጋጢሕትዎን ከማስፋቅ ሕንሰት የፈለጉትን ነገር ሁሉ በሕክል ሕንጻገኝዎት ቅጥረው ሕንደታማሰድዎ ጸሎትዎን በንጹሕ ህሊና ማቅረብ ይችላሉ። ገዳሙን ያሰጉበኝን ሕባት ሕባ ኪርሰ ሕንደነገሩን ከሆነ ከእግዚአብሔር ከተፈቀደላት ካህን በቀር እስከረድ ያረፈበትን ሳጥን ማንም ሊነካው አይችልም። ቢነካ ሕንኳ ጥሩ ሁኔታ ሕንደማይፈጠርላት ነው የነገሩን። ብዙ ምዕመናን እስከረድ ያረፈበትን ሳጥን ለመቀየር ብሎም በወርቅ እና በሕንቁ ለመሰወጥ ቢፈልጉም እስካሁን ድረስ ፈቃደ እግዚአብሔር ባለመሆኑ የተነሳ ህሳቡ ሲፈጸም አስታለም ነው የሚሉት ሕባ ኪርሰ የገዳሙ አስተዳዳሪ።

ከቤተክርስቲያኗ የውስጥ ጉብኝት በኋላ ያቀናሁት ከገዳሚ አስተዳዳሪ ከሕባ ኪርሰ ጋር በመሆን ወደ ገዳሙ ዕቃ ቤት ነበር። ዕቃ ቤቱ የሚገኘው ከቤተክርስቲያኑ በላት ደቡብ አቅጣጫ ሳይ ነው። በዚህ ዕቃ ቤት ውስጥ የሚገኙት ከግማሽ በላይ የሚሆኑት ቅርሶች ከፍተኛ ውድመት ነው የገጠማቸው። በሕብዛኛው ቅርሶች የተጉዳት መሬቱ አፈር በመሆኑ እና ቅርሶቹም በመሬት ሳይ ያለምንም ንጣፍ በመቀመጣቸው ምክንያት ለአደግና ለምሰጥ በመጋለጣቸው ነው። በዚያች ጠባብ የምድር ቤት ውስጥ ፲፭ ያህል መጻሕፍትን የምትይዝ መደርደሪያ

በትናንሽም ክቅርቦች በዛት የተነሳ መፍትሔ ሁኔታ ቀረጦችን ቅርቦች ከመጥፋት ሊያድናቸው አልቻሉም፡፡

እነዚህን በሰው ሕይወት እንኳ ሲተኩ የማይታዩ ቅርቦች የዳድቋ ወዳጅ የሆኑ ምዕመናን በፍጥነት ካልደረሱባቸው በቀር ከጥቂት ዓመታት በኋላ እነዚህ ውድና በርቅ የሆኑ ኢትዮጵያ ሕገታዊነትን ተዋሕዶ ውድ ህብትት በቀላሉ ሲወፋ እንደሚችሉ ሳላሰብ አፈጋጠሁ፡፡

እነዚህ ቅርቦች መካከልም

« በተከላካይነት በዳማሁ ወሰኔወርቅ ብፁዕ እስክሰኪ ክርስቶስ ሠምራ ማዕከሰ ገዡን ሰብ እምወደን ስባዕኪ ስለታየርክ ነፍሰኪ ጽመዕ ወረደ ለኪ ስኮኑ በእደ ሚካኤል ጽዋዕ ጽዋዕኪ ውዕቱ ጽኑሕት » ተብሎ በገደሷ ላይ የተዳፈ ማሰራጃ ያለው እና ከሰማይ የወረደ ጽዋ፡፡ ይህ ፅዋ በግራን መሐመድ ወረራ ወቅት ግራን ወደ ገዳሙ መጥቶ ጥቃት ፈጽሞ ሰሰበር ይህ ጽዋ ከሰማይ የወረደ መሆኑን ሰሰሰማ ከሰማይ ከመጣ ወደ ሰማይ ይመለስ ብሎ ወደ ሰማይ ቢወረውረው ከመሬት ሰሰወደቀ በአንድ ወገኑ የተሰበረ ነው፡፡

- ከብረት የተሠራው የአናታችን የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ በትረ መስቀል፤
- የዳድቋ አባት የአባ ይሰሐቅ በትረ መስቀል፤
- በአባ ይሰሐቅ ከእንጨት ተፈፅፍሎ የተሠራ ቀንዲል፡፡

- መደባቸው ያልተሰየ ሕፈት ለክብሩት፡፡
- የአዲ አድምዖ ሰገድ እያሉ የክብር ዕቃዎች እና ከንጉሡ የማይሰየው የቅዱስ ገባውዲዎስ ታየት፡፡
- የእንበላ ምልክት ያለበት ካባ ቀንደ መስከት፡፡
- ቀጥራቸው በርካት ያሉ የብሪና መዳሕፍት ይገኛሉ፡፡

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ተቋቁሞ ምዕመናንን ገዳማትን በማለጉብኝት ላይ የሚገኘው የኢደቁም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማህበር ወደ እዚህ የተቀደሰች ሥፍራ ምዕመናን እንዲሄዱ በማድረግ በታው በዓመት አንድ ጊዜ ገንቦት ፲፪ ቀን የሚከበረውን በዓሷን በታላቅ ደምቀት እንዲከበር ከማድረጉም ባሻገር ለገዳሟ አገልግሎት እና በዓመት አንድ ጊዜ የሚወሰዳቸው ምዕመናን የሚያርፉበት ሁለት ትላልቅ አዳራሾችን ሠርቶ አሰረክቧል፡፡ ከዚህም ሌላ መኪና ወደ ገዳሟ እንዲገባ ለማስደረግ ሰተደመረው የመንገድ ሥራም የበኩሉን አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ ይገኛሉ፡፡ በተረፈ ይህች ገዳም በዓመት አንድ ጊዜ ካልሆነ በሰተቀር የሚገብኛት በሰመናራ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ለመንገድ ሥራዋ የአርዳታ እጁን እንዲዘረጋ የገዳሟ አባቶች የደረሱበትን ጥሪያቸውን ያሰማሉ፡፡

መሰብሰቢያ ሰነድ

ሪማ መድኃኒ ዓለም

ሪማ መድኃኒ ዓለም ገዳም የተመሠረተው በሕፃ ይስሐቅ ዘመን መንግሥት ከደብረ ሲባናስ በመጡ ሕገ ኖም በተባሉ መነኩሲ አማካኝነት ነው። ገደሙ የሚገኘው በደራ ወረዳ በምዕራፊት ማርያም ቀበሌ ገበሬ ማኅበር ውስጥ በጣና ሐይቅ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ነው። የሪማ መድኃኒ ዓለም ገዳምን በደቡብ አቅጣጫ የምዕራፊት ማርያም ቀበሌ ገበሬ ማኅበር በስተ ሰሜን እና ምዕራብ አቅጣጫ የጣና ሐይቅ ያዋስኑታል። የጣና ሐይቅ ከምዕራፊት ማርያም እስከ ገደሙ ድረስ በመሃከላቸው በግምት ፪፻ ሜትር ያህል ተንጣሉ ይገኛል።

ዛሬ ሪማ የሚባለው ስሙ የወጣው የገደሙ መሥራች ሕገ ኖም ሕፃ ይስሐቅን ቀርበው « ንጉሰ ሆይ የምስገዳበትን ሪም ታህሳስ መሪት ስጠኝ » በማለታቸው ምክንያት ሪም / ትንሽ / የሚለውን ቃል ከገዜ ብዛት ሪማ የሚለውን ቃል ፈጥሮ ስሁን ሪማ በመባል ገዳሙ አየተጠራ ይገኛል።

ገዳሙን ታሪካዊ የሚያደርገው የገዳሙ መሥራች የሕገ ኖም እና የሲሎች እንዳንድ ሰዎች ዐፅም ሳይፈርስ በቤተመቅደሱ ውስጥ ይገኛል። በዚህ ገዳም ውስጥ አቡነ በርቶሎሜዎስ ፣ ሕፃ ሰርፀ ድንግል ተቀብረዋል። ብዙውን ገዜ ይህ ገዳም ራቅ ያስ ሰስ ሆነ እርዳታ የማግኘቱ ነገር ከሲሎች ገዳማት ጋር ስናወዳድርው ምንም የሰውም ማለት ይቻላል። ገዳሙ የ፪፻፳ ዓመት ባለፈ ጊዜ ከመሆኑም ባሻገር የታሪክ ማህደርም ጥምር ነው።

ደብረ ወርቅ ማርያም

ቤተክርስቲያኒቱ ከአዲስ አበባ በስተሰሜን በሞጣ ባሕርዳር በሚወሰደው መንገድ ከኢ.አ. ፪፻ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የእናርድ እናውጋ ወረዳ ማዕከል በሆነችው ደብረወርቅ ከተማ ውስጥ ትገኛለች። ይህች ቤተክርስቲያን ከከተማዋ በስተ ምሥራቅ መሰባ ወርቅ በመሰለው ተራራ ቀንጦ ላይ ሕሊናን በሚመስጥ ሁኔታ ቀሰፕ ብላ ትገኛለች። ከመንገዱ እስከ ተራራው ጫፍ ደረጃ ሰለተሠራበት የግድ ፳፱ ደረጃዎችን እየቆጠራ መውጣት ነው እንዲ ተራራ ላይ ሰለሆነች ብቻ ወደ ቤተክርስቲያኒቱ ሰመግባት ጋራ አደሰቧጥም። ዋናው የግቢ በር እንደ ሲሎች ጥንታዊያን አብደተ ክርስቲያናት ሁሉ በስገነት መስክ በተሠራ ፎቅ ቤት ሥር የሚያልፍ ነው። ቤተክርስቲያንዋ የቤተ ንጉሥ (ክብ) ቅርጽ ኖሯት ዙሪያዋን በዓርባ ሕፊት ዓምድ የተዋቀረች ናት። ውስጥዋ በጥንታዊያን ሥዕሎች የተሞላ ነው። ከመቅደሱ በር ግራና ቀኝ ሁለት ጥንታዊያን አልጋዎች ከነመደገፊያቸው (ትራስ) ይገኛሉ። እነዚህ አልጋዎች ከቀደምት አባቶች የተበረከቱ ሲሆኑበአሁኑ ገዜ ግን ሰንዋዩ ቅድሳት ማስቀመጫነት ይረዳሉ።

ደብረ ወርቅ በዘመነ ጾሪት በኢትዮጵያ ውስጥ ከነበሩት ምክራባት እንዲ ተሠርቶባት እንዲያውም የዕቅብ የተባለ ምሁረ ጾሪት ሕገ ጾሪትን ሲያስተምርባት የቆየች ቦታ ናት። ቅዱሳን ነገስታት አብርሀ ወሐቆብሐ ከእቡነ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን

ክርስትናን ተምረው ከተጠመቁ በኋላ በመሳው ኢትዮጵያ ሰብዝኦት ሲወጡ ከመርጡ ሰማርያም ቀጥሎ የመጡት ወደ ደብርመርቅ ነበር። እብርሃና አቶብሐም መርጡ ስመርያምን ካነዱ በኋላ ደብረመርቅን ስመቀጠል ሲያሰቡ ሳስ ዕረፍተ ዘመን ስለገታቸው አደራውን ስለጃቸው ስለሰፍሃ ትተው አለፉ።

ንጉሥ አስፍሃም አደራውን ጠብቆ በ፪፻፳፱ ዓ.ም ውስጥ ቤተክርስቲያኗን በወርቅ እስጌ በመሥራት ታቦተ ቅዱስት ማርያምን አስገብቶታል። ደብረ ወርቅ የተባለው ስም የተሰጣትም በሁለት ምክንያት እንደሆነ ይነገራል። የመደመረያው ንጉሥ አስፍሃ ቤተክርስቲያኗን ሲያሠራ ሲመጣ በዚህች ቦታ ሳይ የወርቅ መሰላል ከምድር እስከ ሰማይ ተተክሎ በራዕይ ሰላየ ሲሆን ሲሳው ደግሞ ከሸዋ ወደ ጉዳም ሲጓዙ ግንቦት ፲፪ ቀን በ፲፱፻፳፱ ዓ.ም በደንገት ሞተው ደብረ ወርቅ የተቀበረት የአፄ አስክንድር ልጅ ልዕልት ማርታ የአባቷን መቃብር ስትጉበን በመጣችበት ወቅት በቤተ ክርስቲያኒቷ ውስጥ በብዙ ሕዝብ ተከባ መንቀሳቀሻ ስላጣች በአንድ አቅጣጫ ገንዘብ ወይም ወርቅ በመብተን መንገድ እንዲሰቀቅሳት ሰላደረገች በዚህ የተነሳ ደብረ ወርቅ ተባለች የሚሉ አሉ። ደብረወርቅ ማርያም ከመርጡ ሰማርያም ጋር ለአካባቢዋ የክርስትና ማዕከል በመሆን ብዙ ሲቃውንትና ምዕመናን እያፈራች ለ፲፪ ዓመታት ያህል እንደቆየች የዮዲት የመክራ ዘመን ደረሰ።

የደብረ ወርቅ ማርያም ገዳም ከተመሠረተ ከ፪፻ ዓመታት በኋላ በ፳፻፳፭ ዓ.ም ዮዲት ጉዲት ክርስትናን ከኢትዮጵያ ለማጥፋት ስትነሳ ካቃጠለችው አድባራት እንደዋ ደብርመርቅ ቅዱስት ማርያም ቤተክርስቲያን ናት። እገልጋዋኝ ታቦቷን ይዘው ለ፱ ዓመታት ያህል በየቦረሃውና በየዋሻው ተንከራተዋል። በኋላም ዮዲት ጉዲት ስትሞት ወደ ቦታዋ በመመሰስ ጥንታዊው ቤተክርስቲያን ስስተቃጠለ ለ፪፻፳፱ ዓ.ም መቃኝ ሠርተውሳት እስከ ፲፫ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ ተቀምጧለች ።

በ፲፫ኛው ክፍለ ዘመን አባ ሠርፀ ዴፕርስ የተባሉ አባት ከአነቢሌ አካባቢ ተነሱ። በምሥራቅ ጉዳምም በዘመነ ዮዲት ተዳክሞ የነበረውን የክርስትና ትምህርት ይበልጥ አስፋፉት የደብረ ወርቅም ዝና በርሳቸው የተነሳ አየገነ መጣ በዚያን ጊዜ የነበሩትም አፄ ላዊት አባ ሠርፀ ዴፕርስን አስጠርተው ካማክራዋቸው በኋላ ደብረወርቅ ማርያም እንደገና እንድትታላቅና ከመቃኝ እንድትወጣ አድርገዋል። አፄ ዘርዓ ያዕቆብም በዘመናቸው ከአረማውያን ጋር ሲዋጉ ጦር ቢያደባባቸው የአባሠርፀ ዴፕርስን ዝና ለምተው ስለነበር እግዚአብሔር ይረዳቸው ዘንድ እንዲጸላቸው ሳኩባቸው እግዚአብሔርም የቅዱሱን ምዕጃ ተቀብሎ ለአፄ ዘርዓ ያዕቆብ ኃይለ ሙሴ (የማህበሩ ኃይለ) ሰላሳጣቸው ከደፊ መዕስ የጦር ሰብሳቸውን በመሉ ለመታሰቢያነት ለደብረ ወርቅ ማርያም ልከውሳት እስከዛሬ ድረስ በዕቃ ቤተዋ ይገኛል። ለአፄ ላዊት ዘመን በጥቃ

የተሠራችው ደብረወርቅ የግራንን የመከራ ዘመን አፋ በአዲስ ገሳውዳዎስ ጊዜ በኖራ ታደሳለች።

በቤተክርስቲያኗ ታረክ ሲሳው የሚታወቁት ሰው ደጉ የሐንሰ ናቸው። ደጉ (ዳድቀ) በጸሎት ላይ እንዳሉ እመቤታችን በራዕይ ተገልጦ የደብረወርቅ ማርያምን ሰዓታት ቋሚ ስታመስክታቸው ያደሱ። እሳቸውም ባዩት ነገር ተገርመው ሳይውሉ ሳያድሩ ወደ ደብረወርቅ መጡ። እንደደረሱም ሰዓታት ቋሚውን ጠርተው « በሰ እግርህ እስክቻህ በዙፈህ ወዳሰው ምድር ጫ » አሰዋቸው እንህ እባትም እስክቻሉት ድረስ ተጓዙ ደጉ የሐንሰም ያንን መሬት ለእገልጋይዋ ርሰት አድርገው ሰጥተዋል ከዚህም ሲላ እኚሁ ንጉሥ በ፲፮፻፳፯ ዓ.ም ወደነቀ ሰተባሰቸው የእመቤታችን ምስል ፍቁር ወሰዳ ሥዕስ ማሰቀመጫ ይህን ዘንድ በጉንደሩ አብያተ መንግሥታት የሐንዳ አሠራር ጥበብ ያሳዩትን ባለ አንድ ደርብ ዕቃ ቤትም ሠርተው አበርክተውላታል። ታዲያ ይህ ለ፲፮፻፳፯ ዓ.ም የቆየው ዕቃ ቤት እሳት ከላ ሆኖ እሁን ድረስ ብዙ ነዋየ ቅድሳት እንደያዘ ይገኛል።

የደብረወርቅ ማርያም ቤተክርስቲያን ከዚህ በኋላ የአድሳት አድሰ የገጠማት ሁለት ጊዜ ነው። የመደመረያው በጉንደሩ ንጉሥ በአዲስ ተክስ ጊዮርጊስ ሲሆን የመጨረሻው ደግሞ በ፲፮፻፳፯ ዓ.ም በአዲስ ኃይለማርያም ዘመን መንግሥት ጊዜ ነው። እዚህ ተክስ ጊዮርጊስ በዘመናቸው የገዳሚን ቅኔ ማሳሰቢያ ቆመ

በአሲዋችን አስተክሰዋል። እዚህ ኃይለ ሥላሴም የቤተክርስቲያኗን ቅኔ ማሳሰቢያ በሰሚንቶ አሠርተው እሁን በምትገኝበት ሁኔታ ያሳደሷት እሳቸው ናቸው።

ጣሊያን ኢትዮጵያን በወረረችበት ጊዜም ጠላት በገዳሚ ላይ ተደጋጋሚ የበምብ ጥቃት ቢያደርስም ቤተ ክርስቲያኗ ምንም ትግር ሳይደርስባት መቅረቷንና ከተተኮሰባት የመድፍ ጥይቶች እንዲቀሩ ማሳሰቢያ ህንዳ ውስጥ ተሰክቶ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ይታይ እንደነበር የአገራው ተወላጆችና የደብረ መነኩሳት የሚናገሩት ሀቅ ነው።

ለዲማ ጊዮርጊስ ገዳም ያደሱ ነበር የሚባሉት የጉዳምና የከፋ ንጉሥ የነበሩት ንጉሥ ተክለሃይማኖት ከገዳሚ ጋር የተያያዘ ታረክ እሳቸው። ታረኩም እንዲህ ነው። ንጉሡ በመጨረሻ ዘመናቸው በጠና ታመው ዲማ ጊዮርጊስ ገዳም ቢጠመቁም መፍትሔ ሰላሳገኙ ወደ ደብረወርቅ ያመራሉ። ካህናቱንም ጠርተው በድያታሰሁ እና ይቅርታ እንደጠይቃት የሉቃስን ሥዕስ ማርያም እምጡሰን ብለው ይጠይቃሉ። ካህናቱም አበው በደነገጉት መሠረት በዓመት ውስጥ ሦስት ጊዜ በሚከበሩ በዓላት ካሰሁ በስተቀር በማንኛውም ጊዜ ሥዕስ ማርያምን ማውጣት እንደማይቻል ካህናቱ ቢገልጹላቸውም ንጉሡ « አሲስ ያሰ እኔ ተከበረኝ ? » « እኔስ ያሰ አሲ መኖር አችላሁ? » በማለት በጣም ተቆጥተው በኃይለ ቃል ስስተናገሩ ሥዕስ ማርያም ወጥታ ወደ አረፋበት ድንኳን ተወሰደችላቸው። ንጉሡም ዓይናቸውን

በምትፈሰቀሰው ሥልጣን ማርያም ሳይ እንዳሳረፈ ከመቅጽበት ህይወታቸው ታስፋለች። ቀደም ሲል በሰጡት የተዛዘነ ቃል መሰረትም እስከራሳቸው ወደ ደብረማርቆስ ተወስዶ በክብር ሲደርፍ የራሳቸው የወርቅ ዘውዶች የባለቤታቸው የወርቅ ካባና የተለያዩ የክብር ስቃዎች በገዳሚ ስቃይ ቤት በቅርስነት ተቀምጠው ይገኛሉ።

በመጨረሻም ለመገለጽ የምፈልገው ደብረወርቅ ደርሰው ገዳሚን የመጉብኘት ልደል ከገጠመዎት በስቃይ ቤቱ ውስጥ ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ንዋዩ ቅድሳትና የታሪክ ቅርሶችን ይደሱ።

- * ክብር በሳይ የሆኑ የተለያዩ እንሰሳት በተገኙ ቅዳዎች ሳይ የተጻፉ የብራና መጻሕፍት፤
- * የብር ካባር እና በወንጌላዊው ሱቃስ እጅ የተሣሰሉት « ወይኒቱ » የተባሉትን የእመቤታችንን ሥልጣን፤
- * ዘጠኝ ክንድ ያህል ርዝመት ያለውና ከካህናት በቀር ማንም የማይነካው የአባ ሰርፀ ጴጥርስ መቋሚያና ክልል የተሠራ የእጅ መሰቀላቸው።
- * ራስ በዛብህ ያበረከቱት ወርቅ የራስ ቁር፤

* አዲስ ዘርፍ ያወቅብ በዘመናቸው በጦርነት ጊዜ የማረኩት ክብረት የተሠራ ስብስ እና ሌሎችንም ብርቅና ድንቅ ቅርሶች የማየት እድል ይጋግሞታል። የሚያስደንቀው ስቃይነትም ሆነ የቤተ ክርስቲያኒቱን ንብረት የሚጠብቀው የንብ ሠራዊት መሆኑ ነው። ጣሊያኖች ያን የተሰመደውን የቅርስ ዘረፋ ለማካሄድ ወደ

ቤተክርስቲያኒቱ በመጡ ጊዜ ባሳሰቡት ሰዓት ቅርሱን ሳይነኩ በንብ ሠራዊት ተነድፈው ሰወራ ነጋሪ እንኳን ሳይተርፉ ማሰቃቸው የቅርብ ጊዜ ትክታ ነው። ነገር ግን በእሁኑ ወቅት ከምስመናን ክፍተኛ ደጋፊ ካልተገኘላቸው በስተቀር ከገዳሚ በስተደቡብ የምትገኘው የእናቱ ሐና ገዳም እንኳን እስታዋሽ በማጣቷ እየፈራረሰች ትገኛለች። ሌላው ከቤተክርስቲያኑ በስተሰሜን ከተራራው ገርጌ ወደ ሞጣ በሚወስደው መንገድ በስተምሥራቅ የሚገኝ በልዩ ስዩ የውስጥ ደዋ የተያዙትን ማንኛውንም ዓይነት በሽታዎች መነቅሉ በማውጣት የሚታወቅም የአባ ሠርፀ ጴጥርስ ጸበልም የሚገኘው እዚሁ ነው።

የዳድቁ በረከት አይለየን ጥቅምት ፲፪ ቀንም የአባ ሠርፀ ጴጥርስ በዓል በታላቅ ድምቀት ይከበራል።

መርጡ ሰማርያም

መርጡ ሰማርያም ቤተክርስቲያን የምትገኘው በምሥራቅ ጉዳም ዞን በአነብሴ ሳር ምድር ወረዳ መርጡ ሰማርያም የገጠር ከተማ ውስጥ ነው። ኢትዮጵያ ከምትታወቅባቸውና ከምትደነቅባቸው ጥንታዊያን ስብደተ ክርስቲያናት መካከልም ሕንጻ ናት። ስለዚህች ቤተክርስቲያን አቦታዋ ደረሰ በመሄድ በቦታው የሚገኙትን ሰበው ሰበቦታው ኦንዲዎስረዳኝ በጠየቅኳቸው መሠረት በቃል አስረድተውኝ ነበረ። ነገር ግን በተሻለ መልኩ ከተሰዋዊ መቼቶችም ያገኘሁትን ታሪካዊ መረጃ ጨምሮ ከራሷ ከመርጡ ሰማርያም ገዳም ሰበካ ጉባኤ ጽ/ቤት ያገኘሁት የበለጠ ሰቅሎፊ ጠቃሚ ሆኖ ሰላገኘሁት አሰፍ አሰፍ አደልኩ እንደሚከተለው አቅርቧለሁ።

መቼቶ፤ ሰበ ገዳሚ እመሠራረት ከመጀመሩ በፊት ከአባው፤ በቃልና ፤ በቅሎፍ ትውውቅ ያገኘሁት ነው ብሎ ከቃረበው ታሪክ በመነሳት ከሕንጻንድ በታዎች በስተቀር ሙሉ ለሙሉ ማለት ይቻላል ቅሎን እንዳለ አቅርቧለሁ።

« የአባይን ወንዝ ተከትለው ወደ ኢትዮጵያ የገቡ ልዩ ልዩ ነገዶች በልዩ ልዩ የኢትዮጵያ ቦታዎች ነዋሪ መሆናቸው እንደማያጠያይቅ የታሪክ መዛግብት ያስረድሱ።

በዚህም ጥንታዊያን የሰፈራ አካባቢዎች በቀድሞ አጠራር በጎዳም ክፍለ ሀገር በሞጣ አውራጃ በአነብሴ ወረዳ ከአባይ ወንዝ በገምት ፪፭ ኪሎ ሜትር ርታ በወይና ደጋ የአየር ንብረት

ክልል የተቆረቆረችው በዓረፍተ ዘመን ሂደት የሰም መሰዋወጥ የተሰጣት ጥንታዊቷ ቦታ መርጡ ሰማርያም ናት።

ከሁለተኛው ሺህ ዓመተ ዓለም ጀምሮ ነገደ ካም የኩሽ ልጆች አባይን ተከትለው ወደ ኢትዮጵያ በመግባት በመርጡ ሰማርያም ቦታ መንደራቸውን መሰርተው ከ፲፮፻፱ ዓመታት ያሳነሰ ጊዜ እግዚአብሔርን በሕገ ልቦና ሲያመልኩ ኑረዋል። ወደ ቦታው ከገቡበት ጊዜ ጀምሮ ምንም ዓይነት ትግር ሳይደርሰባቸው በሰላም ሰላኖራ ለመጀመሪያ ጊዜ ቦታውን « ሀገረ ሰላም » ብለውታል።

አደደዘም ኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ በጆሮዋ ትሰማ የነበረውን የሰሎሞንን ጥበብ በዐይኗ ለማየት ወደ እየራሳሴም ደርሳ ተመልሷለች። በዚህም ጊዜ ከሰሎሞን ቀዳማዊ ምኒልክን ፀንሳ ኖሮ ኢትዮጵያ እንደደረሰች ሃማሴን (ማሕበል) ከተባለው ቦታ ወልዳዋለች። አሳድጋም የ፳፻ ዓመት ወጣት ሲሆን ወደ አባቱ ሀገር ወደ ሰሎሞን መልሳ ሳካቸው። ሰሎሞንም ቀዳማዊ ምኒልክን ተቀብሎ የአብራደሰጥን ቋንቋ የራሪትን ሕግና ሥርዓት ሲፎ ዓመታት ከአስተማረው በኋላ ከዓስራ ሁለቱ ነገደ እስራኤል ፲፪፻ ሕዝብ ማለት ፫፻ ሲዋውያን ካህናት ፤ ፫፻ ጠበብተ ኪራሞስ ፫፻ ከበኩረ እስራኤል ኦንዲሁም ከእስራኤል ፈረሰኞች፤ ፫፻ ጨምሮ ከታቦተ ጽዮን ጋር ወደ ኢትዮጵያ ሳከው።

ቀዳማዊ ምኒልክም ኢትዮጵያ እንደደረሰ መንግሥትን ከአናቱ ማክዳ ተቀብሎ በኢትዮጵያ ነገሠ። አብረውት የመጡ

ነገደ አስራሴድም በየሙዎችው ደልድሎ በየገዛት ሀገሩ ሳካችው። ፈረሰኛችን በአስተዳደር ሴዋውዎን ካህናትንና ጠበብተ አስራሴድን ደግሞ ስመኖር የሚያስችላቸውን መሣሪያ ከማምረት ባሻገር ምኽራብ ሾሪትን እንዲሠሩና እንዲያገለግሉ መደባቸው።

በጊዜው ገዳምን እንዲያስተዳድር ከፕፍርቶና ከሴዋውዎን ካህናት ጋር ወደ ገዳም የተሳከው አስቃ እፍሪም ነበር። እፍሪም ከሰሜን ኢትዮጵያ ወደ ገዳም ምድር እንደገባ ርእሰ ከተማውን ነገደ ካም ቀደም ሲል ስፍራውበት በነበረችው ሀገረ ሰላም (መርጡስ ማርያም) ስደረገ። ስብረውት የመጡት ሰቆችንም በመሳው ገዳም አየደስደስ ሳከ። ስምሳሌ በከተማው ዙሪያ ከደስደሳቸው ብንጠቅስ እነብራ ፣ እነብሌ ሲሶ እነሌ ፣ ሁለት እጁ እነብሌ ተብለው የሚጠሩትን በአካባቢው ደልድሎ ሥራውን ሲሠራ ኖረ። ይህ አካባቢ እስካሁን የሚጠራው ተደልድሎበት በነበሩት ነገዶች ስም ሆኖ እስካሁን ድረስ መሰዶ ሆኖ በማገልገል ሳይ ይገኛል።

ጠበብተ አስራሴድና ሴዋውዎን ደግሞ የሾሪትን ሕገና ሥርዓት ጠብቀው በሐገረ ሰላም (መርጡስ ማርያም) ቤተ ምኽራብ እንዲሠሩ አደረገ። በአካባቢው በሰፈሩ ሰቆች ትብብር ቤተ ምኽራብን ሠርተው ሲጨርሱ ስሁስተኛ ጊዜ የቦታውን ስም « ዳርጋ ስርያም » ብለው ሰደመውታል።

ከዚህ ዓረፍተ ዘመን ደምሮ ሕገ ሾሪትን በመፈጸም የእግዚአብሔርን ስም ሲያመሰግኑ ሲያስተምሩ እስከ ዘመነ ሐዲስ

(ስብርህ ወእጽብሐ) እስከተነሱበት ጊዜ ድረስ በቤተ ምኽራብ ሲያገለግሉ ኑረዋል።

በቀሰጥንጥንያ መንግሥት ቀንሰጣ በኢትዮጵያ ደግሞ ስብርህ ወእጽብሐ ነገሠው በነበረበት ፫፻፱ ዓ.ም በከሳቱ ብርሃን ሰላማ ትምህርት በአክሱም ጽዮን ፣ በተደባበ ማርያምና በመርጡስ ማርያም እንዲሁም በጣና ሚካኤል (ጣና ፎርቆስ) በነዚህ ሕገ ሾሪት ሲፈጸምባቸው በነበሩት የሾሪት ምኽራባት ሳይ ሐዲስ ወንጌልም ተሰበከ። በኋላም ቤተ ምኽራባት ተሠርቶባቸው በነበሩ ቦታዎች የመደመሪያዋ ኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሠረት በፍቀራን እብው ስብርህ ወእጽብሐ ዘምስሰ ሰላማ ቡራኬ ተጣለ። በዚህ ስጋጣሚ ተሰበው « ፈሰገ ግዮን ስብርህ ወእጽብሐ ዘምስሰ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን ወበጽሁ ምድረ ገዳም ወሐንጽዋ ስመርጡስ ማርያም በወርቅ ወበእንቁ » « ስብርህና ስጽብሐ » ከሰላማ ከሳቱ ብርሃን ጋር በሰላይ ወንዝ ተሻግረው ገዳም ምድር ደረሱ። የማርያምን ቤተመቅደስ ዓምዶችና ዓረፍቶች በወርቅ በእንቁ ሠሩ በማለት የመርጡስ ማርያም የታሪክ መጻሕፍት ገደሰ ስብርህና ስጽብሐ እንዲሁም ገደሰ ሰላማ ያስረዳሉ።መጻሕፍቱም በዚህች ደብርና በአክሱም ጽዮን ይገኛሉ።

ከታሪኩ እንደምንረዳው ነገሥታቱን ዳዳሱ ሰላማ ዳርጋ ስርያም ስምባ እንደደረሱ የስምባውን ስርማመጥ እና የቤተ - ምኽራቡን ውበት ዙሪው ተመስክተው ሲጨርሱ ቤተ መቅደሱ ቦታውን እንደያዘ ሰታሪክ መዘከር እንዲቆይ ወሰኑ።

ሰለዚህም ከጽርሃ ሕርድም አምባ በስተምሥራቅ አሻጋሪ አብርሀ ኮረብታ ላይ ቤተክርስቲያን ስመሥራት መሠረት ጀመሩ በሥራ ተጀምሮ እንዳለ መራቀ በሚቆፈርበት ላይ እሳት በመትፋት አሳስቆፍሮ በማሰቱና የተሠራው በመስጠው ቤተክርስቲያኑን ከዚህ ቦታ መሥራቱ ፈቃደ እግዚአብሔር አስመሆኑን እኒህ ቅዱሳን ነገሥትና ሕቡነ ሰላማ ሰሰተረዱ ፈቃደ እግዚአብሔርን ለመጠየቅ በሚከተሉት የተሰደዩ ቦታዎች ሱባኢ ገቡ።

የኦሪቱ ሲቀ ካህናት አብኒ በተባለው ቦታ የሐዲሱ ሹም ሐዲሲ፤ ጳጳሱ ከሳቲ ብርሃን ሰላማ ሰላም፤ ንጉሥ አብርሀ አብርሃ ንጉሥ አጽብሐ ዚነዎ ከተባሉት ቦታዎች ሰሦስት ዕለታት በየቦሽታቸው ጸንተው እንዳሉ በሦስተኛው ሲሊት ሁሉንም እግዚአብሔር በራዕይ አሳደቸው። ራዕዩም ዓሰራ ሁለት በሮች ያሳት እንደ ዓምደ ብርሃን የቤተ መቅደሱን መሠረት ከጀመሩበት አብርሃህኮረብታ ተነስታ አደበራች ከኦሪቱ ቤተመቅደስ ጋር ተደደዛ ከጽርኃ ሕርድም አምባ ላይ አረፈች። ንጉሥ አጽብሐም ቀደም ወደ አባ ሰላማ በመሄድ ያየውን ራዕይ ተናገረ ሌሎችም መጥተው ያዩትን ተናገሩ። አባ ሰላማም ደህንን ራዕይ ያዩ መሆናቸውን ነገሯቸው ሁሉም በአንዲት ሲሊት እንደ ዓደነት ራዕይ አዩ።

በዚሁ ምክንያት አጽብሐ በመጀመሪያ መጥቶ ራዕዩን ለስተናገረ ሱባኢ የገቡባቸው ቦታ ዚና /ዚነዎ ተባለ። ሌሎች አባቶችም ሱባኢ የገቡባቸው ቦታዎች በየሰማቸው በመጠራት

ማሪ መዘክሮች ሁነው ሕያውና ታሪካዊ ሥራቸውን ሰትውሰድ ታወቀ ይኖራሉ። ተጀምሮ የቀረው የመሠረት ሕንጻም ቀባቢው ህዝብ ግንቡ ወራ ግንብ ይባላል። ማሰትም ሳይሠራ ምሮ በወራ የቀረ ግንብ ሰማሰት ነው።

አፍ ቀጥሎም አምሳካችን እግዚአብሔር በአመስከታቸው ደ ብርሃን መስቀል ቅርጽ ቢታኒዎ፤ ሰላም፤ ሐዲሲ፤ ጳጳ፤ አብኒ፤ ዚነዎ፤ አብርሃ በተባሉት ታሪካውያን ቦታዎች መካከል አንደመሰብ ተከባ በምትገኝ ጽርኃ ሕርድም ላይ ከኦሪቱ መቅደስ ጋር አደደዘው ከግራና ከቀኝ ራትም አስፍተው መሠረቱን በመጣል የሕንጻ ቤተ ክርስቲያኑን ተጀምሩ። ሥራውም በመንፈስ ቅዱስ ረዳትነት ቀን ተሠርቶ ሰው በሦስት አጥፍ አደደገ አድሮ በመገኘቱ ፲፪ ቤተ መቅደስ ተገጥራትና በፍጥነት ተሠራ።

ዓመዶቹንና ዓረፍተ ቤተመቅደሱን ግን አድገ በተዋበ ገንጋይ ሐረግ ቅርጽ አሰጊጠው በወርቅና በዕንቁ አነጹት። ፍራ ግራና ቀኝ ደግሞ ከድንጋይ የተቀረጹ የካህናት ሰማይ ዘል መንበረ ዳቦትን ሊያጥኑ በሚያሳዩ ሁኔታ ጽና ጽናቸውን ለው ከሕንፃው ጋር በቅርጽ ታንጸዋል።

ከዚህም ሌላ በሕንጻው ልዩ ልዩ አካል የሚገኙ ከድንጋይ የተቀረጹ የመሳክኮት ሌሎችም ውብና አስደናቂ የሆኑ መወሰካችን ህሊና የሚሰቡ ተዓምራዊ የሐረግና የአበባ ቅርጾች ገኝበታል። እነዚህም በልዩ ልዩ ሕብር ከድንጋይ የተቀረጹ

የሐረግ ቅርጾች የቀደምት አበውን የፈጠራ ችሎታና ሙያን ለመግለጽ ሆን ተብሎ በልዩ መሣሪያ አንስቶ ያስቀረጸው የጣት አሻራ እንዲ የሰው አድ የደክመበት ድምፅ ለማለት ከርቀቱ የተነሳ ያዳግታል።

መምህራን የሚሆኑ ሐገና ዘካሪዎች ትንቢት የተናገሩት የተለየ ቤተመቅደስ ሠራ ተብሎ « በክልል ዕዝራ » እንደተነገረ በፍቅራን አሳው አብርሃና አጽብሐ ትጋት በነገሡ በ፲፭ኛው ዓመት በካላቱ ብርሃን ሰላማ ቡራኬ ዳዳሰ በሆኑ በሦስተኛው ዓመት በአገዚአብሔር ረድሕት በልዩ ብርቅና ድንቅ ሁኔታ ዓለራ ሁለቱ ቤተ መቅደስ ተሠርቶ አሰቀ።

በ፫፻፱ ዓ.ም ፕሮ ፌጃ ቀን በዳዳሱ አቡነ ሰላማ የአመቤታችን ጽላትና ቤተ ክርስቲያኑ ተባርኮ ቅዱሴ ቤቱ ተከበረ። በዚህ ጊዜ ካህናቱ « ንሴብሆ ለእግዚአብሔር ሰቡህ ዘተሰብህ » አደሱ ከታቦተ ሕጉ ፊት ሲያሸበሸቡ መላእክት በዝማሬ አመቤታችንን አድበው ጌታ በሲቀ ካህናትነት ከብር ተቀምጦ ወዳለበት መንበረ ሰብሐት ለትግባ ነገሥታቱና አባቶች ይህ ድንቅ ምስጢር ተገልጾባቸዋል።

የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቆ እንዳለቀና የአናቱ ቅድስት ድንግል ማርያም በዓለ አረፍት ተከብሮ በዋለበት ፕሮ ፌጃ ቀን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከዚች ቅድስት ቦታ ላይ በአመሳሰ ሲቀካህናት እምሞ በመታየት ደችን ቦታ ለእንች የድንግልናሽ መታሰቢያ ሰጥቶሻለሁ በዚህም ቦታ የሚያገለግሉ በንጽህና

ድንግልና የጸኑ መነኮሳት ይሁኑ። በዚህም ዓለት ባንች ተማጽኖ ከዚህ ቦታ ደርሶ የጸለየ በለምሽ አጣንና መብረት የሰጠውን ቅር ብዌሽሰሁ በማለት በማይታበል ቃሉ ለአናቱ ቅድስት ድንግል ማርያም ደችን ቦታ በድንግል መነኮሳት ለትገለገል እንደትኖር ለድንግልናዋ መታሰቢያ ሰጥቷታል።

በዚህ ጊዜ ዳዳሱ ሰላማ አመቤታችን ከልጁ ይህን ደግ ድል ኪዳን ተቀብላ በግልጽ ወደ ቤተ መቅደሱ ለትግባ ሰላዩ ተሰበሰበው ህዝብ ሁኔታውን አስረድተውና ገልጸው ጽርህ ሰጠውን መርጡል - አርያም ያለውን ማርያም በማለት አያደዘው መርጡል ማርያም (የማርያም አዳራሽ) ብለዋታል። ቀጥሎም * « እንተ ይኸቲ ርኡሰ ርኡሳን መርጡል ማርያም »

የደብሯ መጠሪያ እንዲሆን ሰየመ። የአስተዳዳሪው ማክረግ ደግሞ ርኡሰ ርኡሳን ይበላል ብለው ወሰኑ።

ከዚህ ጊዜ ደምር በቀዳማዊ ምኒልክ ዘመን እፍራም ደሞት የነበረ ስም ለታሪክ ተቀምጦ መርጡል ማርያም መጠሪያዋ ሆነ። አብርሃና አጽብሐም በርከት ያሉ አልባላትን ሞየ ቅድሳትንና ውድ የወገ ዕቃዎችን ዘውዳቸውንና ህሰተ ጭቃቸውን የተሰደዩ የወርቅ አክሲላትን በወርቅ የተገበገቡ ወጽሐፍትን ሰጥተው ቤተክርስቲያኗን ገዳምና ደብሮ አድረገው ሥርዓት ሠርተዋል። እንደ ደብርነቷ ሺህ መዝሙራን በማሳለት ተከላውላታል። እንደ ገዳምነቷ ደግሞ ሰማንያ ዲያቅናት ድንግልና የጸኑ ንጽሕ ጠብቀው የሚኖሩ በቤተ መቅደስ በቅዱሴ

እንዲያገለግሉ ወሰዋል። የሚያስተዳድራቸው በንፅህና በድንገልና የጸና ቅሞስ እንዲሆን ደንገገውሳቸዋል። ስለ ደብሯ መከበርም በድሱ ወይም ተበድሱ በቤተክርስቲያኗ በመማጽን ገብቶ ደውሎ ከደወሰ ወንድሰኛም ቢሆን እንዳይታደንባት እንዳት ከፋ ነገርም እንዳይደርስበት እውደዋል። ይሰቁንም ካህናት ሥዕል፣ መስቀል ይዘው ከባለ ጋራው እንዲያስታርቁት አዝዘዋል።

ዳዳሱ ከሳቲ ብርሃን ሰላማ የሶረትና የሐዲስ ምሁር የሆነ ሚናስን በእንገርተዕድ ቅሶናና ቀምስና ሹመው ወደ አብርሃና ወሽብሐ በማቅረብ ርእሱ ርሱሳን ዘመርጡሰ ማርያም ብለው ስመደመረደ ጊዜ አሹመውታል። የሚያስተዳድረውም ቦታው ከእናውጋ አስከ ዘንንጌ፡ ከሰማ አስከ ቆማ ብለው ከሰሰውሳቸዋል።

ዳዳሱም በመንፈሳዊ ስልጣናቸው በሰበካዋ ውስጥ እባብ ቢነድፍ መርዙ ሰው እንዳይገዳ አራዊት ሰውና እንሰሳን እንዳይቃወሙ ቃል አሳድረውበታል። እስካሁን ድረስ በገና ፍየሱ ከውጭ ሲያደር አራዊት ሳይተናኮሱት በሰላም እስካሁን ይኖራል ምክንያቱም በረድኤት እግዚአብሔር ተጠብቃ እንደትኖር ባርክዋታልና ወደዚህች ቦታ እምና የተጠጋ ትግረኛም ጸም እንዳያደርባት ቀደሰዋታል።

ነገሥታቱም በግራና በቀኝ የቅዱሰ ሚካኤል በመካከል የእመቤታችን የቅድስት ድንገል ማርያም ሥዕል ያሱበት የብር መዳር መስቀል ሠጥተዋል። ይህ መስቀል የተጣሳ የማስታረቅ

የታመመ የመፈወሰ መንፈሳዊ ኃይል ያሰውና ሰወጣበት ጉዳይዬሱ መፍትሄና ፈውስ የሚሰጥ በመሆኑ አፍር አይገባ የሚል ቅጽሰ ስም ተሠጥቶታል። ውዳሴና ቅዳሴ ያሰማሰሰሰ አዘውትር ከዓመት አሰክ ዓመት እንዲገለገል ነገሥታቱ በስልጣን መንገሥት ዳዳሱ በሰልጣን ክህነት ሥርዓትና ሕግ ሠርተውሳቸዋል።

ይህ ሥርዓት ከክርስቶስ ሰደት ከ፪፻፴፫ ዓ.ም ደምር አስከ ፳፻፲፮ ዓ.ም ጸንቶ በዓስራ ሁለት ቤተመቅደስ ዘውትር በእግዚአብሔር ስም ሲቀደሰ ይኖራል።

በኋላ ግን የዲት ጉዲት በመነሳት መሥዋኦት ሶሪት ሲሰዋባቸው ኑረው በእገርሀና እጽብሐ በመታደስ በሰላማ ተቀድሰው የመድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋና ደም የተሠዋባቸውንና ወንጌል የተሰበከባቸውን ጥንታውያን እብያተ ክርስቲያናት ስማጥፋት ሆን ብላ ተነሳች። ወዲያውኑ የአብርሃ ወሽብሐን ቤተ መቅደስ ስማቃጠል ወደ መርጡሰ ማርያም ገስገስቶ። የጉዲትን መምጣት የሰሙ ካህናት የእመቤታችንን ጽላት ሕገና የከበሩ የወግ ሰቃዎችን በጠቅላላ አስባሳትንና ንዋየ ቅድሳትን ይዘው በግምት ፲፮ ኪሎ ሚትር ርቆ ወደሚገኘው ሽብር አምባ ዋሻ ገቡ። በዚህ ጊዜ የሚመራው አጥቶ ከሕንጻ ቤተክርስቲያኑ ሥር ተሸጉጦ የቀረ ስንድ ዓይነ ስውር ተማሪ በወራሪው ወታደር ተይዞ ወደ ጉዲት ወሰዱት። የዲት ጉዲትም ወዲያው ከደብሯ እንደደረሰች ስማቃጠል ሞከራ አቅቷት ቀርቶ ነበርና የሚቃጠልበትን ሁኔታ እንዲነግራት ጠየቀችው።

ዓይነትውም የቤተክርስቲያኗን መቃጠል ስለሸፈነውም ስላውቅም በማለቱ ወታደሮቿን ጠርታ እስኪናገር ድረስ እንዲገርፉት አዘዘች። ወታደሮቹም ሰውየውን በድራፍ አየገረፉ በሕገት አየበለበሱ ሰቃይ አበዙበት። ከመከራው ጽናት የተነሳም ፣ አባቶቻችን በሰላም ካልሆነ በሰተቀር በሕገት ሲቃጠል አይችልም ሲሉ ሰምቻለሁ ሰም ሰብጠሽ ሰማቃጠል ሞክረ አላት። አርሲም ሰም ተዘርፎ እንዲመጣ አዝዛ ተዘርፎ በመጣው ሰም እስከጠጣ በወርቅና በሕንቀ የተሠራውን ፲፪ ቤተ መቅደስ በሕገት እንዳልነበረ አደረገችው።

በልዩ ልዩ ቅርጽ በወርቅና በሕንቀ ተሸልሞ የነበረ የሕሰራ ሁለቱ ቤተመቅደስ አካል ሥጋ የተሰየው ዐፅም መሰለ። የድንጋዩ ሐረግ ቅርጽ ብቻውን አርቃኑን ቆሞ ቀረ። ሙሴ ኢትዮጵያን ሲጎበኝ ያመጣውን ባለ ፮ ማዕዘን ድንጋይ ሰባብራ ጣላችው። ይህ ባለ ሰድስት ማዕዘን ገጽ ድንጋይ የሙሴ ድንጋይ አሰካሁን ድረስ በአደባባዩ የመሰቀሰ ቅርጽ ተደርጎለት ቆሞ ይገኛል።

ጉዲትም ሰፂ ዓመታት ያህል አየተዘዋወረች ስብደተ ክርስቲያናትን ስታቃጥል ካህናትን ስታሰገድል ናራ ሞተች። የመርጡ ሰማርያም ጽላትም ሰፂ ዘመናት ከተቃጠለው ታላቅ ቤተክርስቲያን አጠገብ በድንኳን አደርገው እንዲሰጡረን ሲያመሰግኑ ናረዋል። ጉዲት ከሞተች በኋላ በ፳፻፳፮ ዓ.ም እንበሳ ውድም በኢትዮጵያ ተመልሶ ነገሡ። በጉዲት የተቃጠሉትን አብያተ ክርስቲያናት መልሶ አቋቋሙ። የመርጡ ሰማርያም

ቤተክርስቲያን ግን በጣም ታላቅና ሰፊ ከመሆኑም በላይ እሠራራ ልዩ ባሕሪያና ረዳም ጊዜ የሚጠይቅ በመሆኑ መልሶ እንደነበር ስመሥራት አልተቻለም። በሕንጻሩ ግን ከተቃጠለው መቅደስ መካከል በራሱ ስም ዛሬ በሕገገሱት ላይ የሚገኘውን ቤተክርስቲያን እንደ መቅደስ አደርጎ ሠራ። ሙሉ ነዋይ ቅድሳትንና መጻሕፍትን ሰጥቶ በቀድሞው አብርሀ ወሕደብሃ ሥርዓት እንደተቀደሰ አዘዘ። በተጨማሪም በቤተመቅደሱ የሚያገለግሉ ካህናት እንደቀድሞው ደናግሰና መነሳሳት እንዲሆኑ ሥርዓት ሠራ። ከክርሱ በኋላ የተነሱ የኢትዮጵያ ነገሥታት ሁሉ ገዳሚን ሲንከባከቧት ኑረዋል።

አዲስ በአደማርያም በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም ቤተክርስቲያኗን አደሰዋታል። ባለቤታቸው ንገሥት እሴትም ሕራት በርቶ ትታ በአንባው ዙሪያ የአሴት ውድም የተባለውን ቅርጽ አሳንጻለች። ወደ አንባው የሚያስገቡት በርቶም አበው (አዋ) በር ዘገብርአል በር ዘሰሚን በርና ምዕራብ (ደጅሰሳም) በር የተባሉት ከአገረ ቤተ ክርስቲያኑ የሚያስገቡ ናቸው። በመጨረሻም ንገሥት እሴት የክብር ልብሷን ጨምራ ሰጥታለች።

በዚህ ሁኔታ አሰክ አዲስ ልብን ድንግል ድረስ ልዩ እንክብካቤ ሲደረግለት ቅደቶ የግራኝ መሐመድ ወረራ ሆነ። በዚህ ዘመን አዲስ ልብን ድንግል እንደሞቱ ልዳቸው ገሳውዲዎስ ነገሡ ከግራኝ ጋር ለመዋጋት ሰፊና አደርጎ ሳለ ግራኝ ደስ እንዲሆንላቸው ከጎንደር ተነስተው ጥር ፳፮ ቀን ፲፱፻፳፮ ዓ.ም

መርጡስ ማርያም መጥተው ብልሕት ገቡ። ብልሕትም የግራኝ መሐመድን ሽንፈት ያሳዩሽኝ አንደሆነ የልዲን የገላውዲዎስን የክብር ልብስና የኒን የክብር ልብስ አስመሰሰው ብሰው አንደተመስሉ ገንደር ውስጥ ፎገራ ዘንተራ ከተባለው ቦታ ጦርነት ተደርጎ የካቲት ፳፯ ቀን ፲፭፻፴፭ ዓ.ም ግራኝ መሐመድ በጥይት ተመትቶ ሞተ። አዲሱ ገላውዲዎስ በአናታቸው ብልሕት መሠረት የግራኝ መሐመድን የክብር ቀሚስ፣ የአናቲቱንና የራሱን የክብር ልብስ፣ የራሱን የብራና ዳዊት አድርጎ ለመርጡስ ማርያም በብልቱ መሠረት ሰጠ። በዚህም መሠረት በአመቤታችን ኃይል ግራኝን ድል ስስተመታና ሠራዊቱ ስስተማረከ የግራኝ አመቤት አይተባበሩ አስካሁን ድረስ ትጠራሱት።

በአሁኑ ወቅት በአንገዋ ሳይ በአንድ ቅጽር ውስጥ ሦስት አብዶተ ክርስቲያናት ይገኛሉ። እነዚህም የሥላሴና የገብርኤል፣ የአመቤታችንና የአብርሃም አጽብሐ ቤተመቅደስ የነበረው ግንብ ናቸው።

በዚህች ቅድስት ቦታ በርካታ ውብና ብርቅ የሆኑ ቅርሶች ይገኙባታል።

ስሕረረጅ ያህል ብንጠቅስ ሕራትንና ወንጌልን በአንድነት የሚያስቀጥር ረጅም አድማ ያለው ቤተ መቅደስ በዐይን ሰዓዩው የአብውን ዐልም በአንገ የሚያዘክር የትዝታ ዓምድ ነው። ሙሴ ያመጣው ባስ ፮ ገጽ የድንጋይ ሐውልት ከራሪት ሲዋውያን ደምር አስከ ራዕይ የሐንስ በህብረ ቀስማት የተጻፈና በወርቅ የተገበገቡ

በርካታ ቅርሶች ያሳቸው መጻሕፍት በ፫፻ ዓ.ም የነበረ የአብርሃም ወአጽብሐ የወርቅ መስቀል በ፪፻፵፭ ዓ.ም የተጻፈ ገአቱን በገአዝ የሚተረጉም አርባአቱ ወንጌል የአዲሱ ገላውዲዎስ ዳዊት፣

- የአዲሱ በአዲሱ ማርያም የራስ ቀርና የብር ዋንጫ
- የንግሥት አሊኒ የክብር የወርቅ መስቀሎች
- ልዩ ልዩ የብርና የወርቅ አክሲሶች
- የወርቅና የብር ክብር
- የብር መነሳንሶች
- የግራኝ መሐመድ የክብር ቀሚስ
- የአብርሃም አጽብሐ የብር ዘውድ
- የአቲጌ ምንትዋብ (የአዲሱ ተዋድርስ ባስቤት)

የክብር ልብስና አንዲሁም የመሳፍንቶችና የመኪንቶች በወርቅና በብር የአገጡ የአገጡ የክብር ልብሶችና የጻድቀ የሐንስ የክብር ልብስ ሲሆኑ ሰቀጥና ሰቀሐፍ በርካታ የሆኑ የህገር ቅርሶች የሚገኙበት የታሪክ ቦታ ናት።

በማሳሌትና በሰዓታት አንዲሁም በቅዱሴ ክዳመት አስከ ዓመት ያስማቋረጥ እግዚአብሔር ይመስገንበታል ቀዳሳይም ሆኑ መምህራን በድንገልና የጸኑ ደናገል መነኮሳት ናቸው።

ስዚህም በዋቢነት የምንጠቅሳቸው አብርሃም ወአጽብሐ የአቡነ ሰላማ ገድል ስኢትዮጵያ አደባባሪ ርእሰ ስመሆኗ ድርሳነ ዑራኤል ዘሰኒ ምዕ. ፮ ቀ. ፲፭ ሳይ አሐተኒ ርእሰ አደባባሪ ዘኢትዮጵያ በማለት ቀደምትነቷን ያስረዳል።

ዋቢ መዳሕፍት

- ፕንታዊ ሥርዓተ ማኅልት በአጭር ያረድ ዲቀ
በመረጋታ ዕሳነ መርቅ ገብረ ጊዮርጊስ
አዲስ አበባ /ጠቀሰ
- የገራሽ ስህመድ መረራ
በተከሰ ዳዲቅ መከራያ
አዲስ አበባ ፲፱፻፶፮
- የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ትናንትናና ዛሬ
በኢ/ጾ/ተ/ቤ/ጠ/ዳ/ቤት የተዘጋጀ
መስከረም ፲፱፻፺ አዲስ አበባ
- ዋዜማ
በብሳሪ ጌታ ሄረደ መወደ ሥላሴ
- የመድሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት
አዲስ አበባ ፲፱፻፶፱
- ፈባገ መድሐፍት
፳፻ ዓመት ቀጥሮ ፤ የግድት ፲፱፻፶፪
- መዕከት መድሐፍት
፳፻ ዓመት ቀጥሮ ፤ ነፋሰ ፲፱፻፶፪
- መዕከት መድሐፍት
፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ ነፋሰ ፲፱፻፶፯
- ሐመር መድሐፍት
፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ ሚያዝያ ፲፱፻፶፯

ሐመር መድሐፍት

- ፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ ፕቀምት/ህዳር ፲፱፻፶፱
- የትገራይ ተረዝም ቢሮ ካዘጋጀው ፖንፍልት
- ሐዋርያ ጋዜጣ
- ገደሰ ስቡኑ ስረጋዊ
- ለዲ ዘርዳ ያዕቆብና ቀደምት ስበው ዳዳሳት
- ስክ ገሸን ደብረ ክርቤ የተናገረት ሐያው ቃዕ
- በገሸን ደብረ ክርቤ ማርያምና ስካባቢዋ
- መንፈሳዊ ዕማታዊ ሥራ ኮሚቴ የተዘጋጀ
- አዲስ አበባ መስከረም ፲፱፻፶፯
- ደርሳነ ዑራኤዕ
- የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት የታሪካዊ ቅርስ
- ስብተዳዳሪ
- ለገናው መሪ መድሐፍ
- ሐመር መድሐፍት
- ፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ መጋቢት ፲፱፻፶፯
- መዕከት መድሐፍት
- ፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ ነፋሰ ፲፱፻፶፯
- ሐመር መድሐፍት
- ፳ተኛ ዓመት ቀጥሮ ፤ ገንባት ፲፱፻፶፯
- ዲ.ኪ.ዳ.ኑ ክዳካ ሚካኤል ካዘጋጀው ፖንፍልት

ወሎ

- ልሳነ ተዋሕዶ ዘቦርተዶከስ

*ገር ደ ፲፱፻፳፮ አዲስ አበባ

- ገደስ ክርስቶስ ሠምራ
- ገደስ ሰባ እየሱስ ሞስ
- By vast Expense and hideous pain, The Rock a Church become, " (Hob loudly new History of Ethiopia " 1684).

- የመርጦ ሰማርያም ገዳም ታሪክ

በፀ/ግ/ገ/ሰባ ገብረ ጸ/ሰት

- ታሪክ ነው ገበያ የሁሉ መዋያ

በስለቃ አያሌው ታምረ

- ክርስትና በኢትዮጵያ ክፍል ሰንድ

በገ/ዮሐንስ ገ/ማርያም

M.A

አዲስ አበባ የካቲት ፲፱፻፳፮

- መጽሐፈ ምክር በኪስ

በዶ/ር ሲሳይዎስ ሰሰሚ

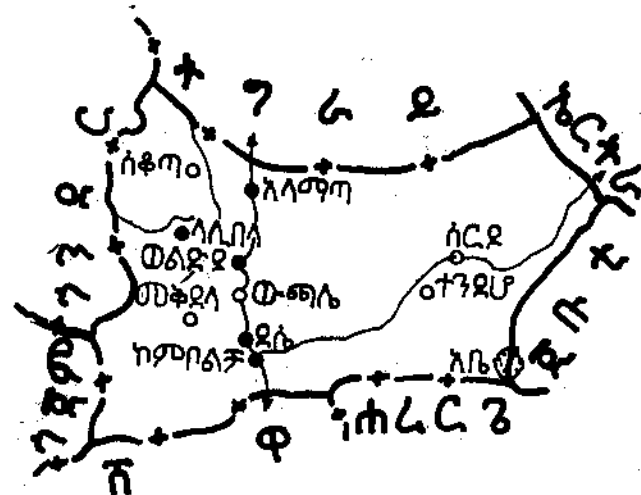
አዲስ አበባ ፲፱፻፳፯

- መጽሐፈ ስዋሰው ወገስ

ወመዝገበ ታሳት ሐዲስ

በኪዳነ ወልድ ክፍሌ

አዲስ አበባ ፲፱፻፳፮

መግለጫ

—	እንተርናሽናል ወሰን
— + —	የክፍለ ሀገር ወሰን
•	ተልልቅ ከተማ
○	ሌላ ከተማ
—	የዘወትር መንገድ
⬮	ሐይቅ

ገንጾር

መግለጫ

- ለገንጾር ወለገ
- +—— ለገንጾር ወለገ
- ተለልቶ ከተማ
- ሌላ ከተማ
- የዘወተር መንገድ
- ⊖ ሐይቅ

መለከድ 1:71-6 ኪ.ሜ

ገንጾር

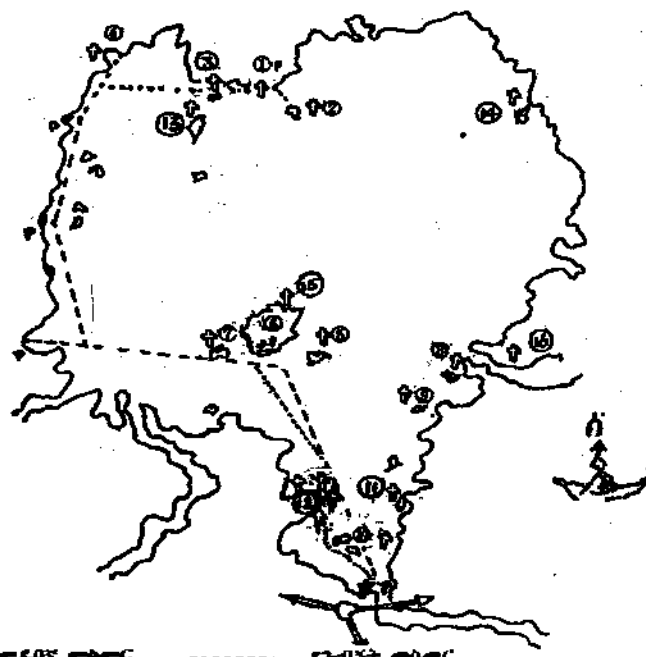

መግለጫ

- ለገንጾር ወለገ
- +—— ለገንጾር ወለገ
- ዋና ከተማ
- ተለልቶ ከተማ
- ሌላ ከተማ
- የዘወተር መንገድ
- ⊖ ሐይቅ

መለከድ 1:71-6 ኪ.ሜ

በጣና ሐይቅ ደሴቶች የሚገኙ ገዳማት እና አብያተ ክርስቲያናት ካርታ

1	ደብረ ሴና (ዘርዘ)
2	ደብረ ግርማ
3	ደብረ ገብረ
4	ደብረ ገብረ
5	ደብረ ገብረ ገብረ
6	ደብረ ገብረ
7	ደብረ ገብረ
8	ደብረ ገብረ
9	ደብረ ገብረ ገብረ ደብረ ገብረ ገብረ
10	ደብረ ገብረ ገብረ ደብረ ገብረ ገብረ
11	ደብረ ገብረ
12	ደብረ ገብረ ገብረ ደብረ ገብረ ገብረ ደብረ ገብረ ገብረ ደብረ ገብረ ገብረ
13	ደብረ ገብረ
14	ደብረ ገብረ
15	ደብረ ገብረ
16	ደብረ ገብረ